

Viro summe Reverendo.

Prof. A. E. Sartorius, cui
elegantioris partem materiae;
hunc librum exornantis, acceptum
refero grate animo ductus offert.

Chilblingren

ORATIONUM
SCHOLASTICARUM
ATQUE
ACADEMICARUM

DORPATI HABITARUM,
CUM PROGRAMMATE,
FASCICULUS,

QUEM

E GERMANA IN LATINAM LINGUAM
TRANSTULIT EDIDITQUE

Dr. S. Malmgren.

DORPATI LIVONORUM.

TYPIS J. C. SCHUENMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.

MDCCCXXXIV.

IMPRIMATUR

hic liber ea conditione, ut, quum primum typis excusus fuerit, quinque eius exempla collegio explorandis libris constituto tradantur.

Dorpati Liv. die xxx. mens. April. c1813ccccxxiv.

Dr. IOANN. FRID. ERDMANN,
Censor.

Est

354

DISCIPULIS

Gymnasii Dorpatensis

et Pristinis, quorum memoria viget semper in animo meo — et His, qui etiamnum hanc Scholam frequentant, sit hic liber meus velut pignus amoris et votorum, quae pie semper pro salute atque incolumitate eorum nuncupabo

S. MALMGREN.

**Subscribenten, gegenwärtige und ehemalige
Schüler des Dörptschen Gymnasiums.**

Gymnasiast Carl Stähr.

- - - **Adolf Graf.** 2 Exemplare.
- - - **Georg von Tiesenhausen.**
- - - **Wilhelm von Lerche.**
- - - **August von Lerche.**
- - - **Heinrich Schöler.**
- - - **Emil Sokolowski.**
- - - **Theodor Tidebühl.**
- - - **Rudolph von Engelhardt.**
- - - **Reinhold Hehn.**
- - - **Constantin Schmidt.**
- - - **Eduard Schönrock.**
- - - **Alexander Ammon.**
- - - **Emil Körber.**
- - - **Boris von Ramm.**

Herr Cand. Ernst Adolf Herrmann.

Gymnasiast Theodor Kreuzmann.

- - - **Eduard de Bruyn.**
- - - **Carl Dyrssen.**
- - - **Richard Krüger.**
- - - **Carl Prehn.**
- - - **Thomas Prehn.**
- - - **Georg Bruun.**
- - - **Friedrich Bruun.**

Gymnasiast Alexei Sinowieff.

- - - Carl Schmidt.
- - - Carl Schulz.

Herr Emil Anders, Bibliotheks-Gehülfe und Cand. der Rechte.

Gymnasiast Eduard Schnobel.

- - - Johann Lemmerhirt.
- - - Alexander Heyn.
- - - Wilhelm von Lesedow.
- - - Friedrich Zellinsky.

Herr Landgerichts-Sekretär August von Roth.

- Otto Girgensohn, Pastor zu Oppeka.
- Wilhelm Girgensohn, Pastor zu Mathiae.
- Dr. med. Julius Voss.
- Oberlehrer August Carblom.
- Dr. Carl Otto Rosenberger, Ritter und Oberarzt.
- Assessor Burchard Ceumern von Lindenstern.

Gymnasiast Gustav Schäfer.

- - - Gustav Bergmann.
- - - John Schilling.
- - - James William Kern.

**Herr Collegien-Assessor Dr. Fr. von Deutsch, Arzt und
Accoucheur in Moskau.**

Gymnasiast Eduard Früauf.

- - - Burchard Lanting.
- - - Julius Rothschild.
- - - Leonhard Heller.
- - - Hugo Bauerle.
- - - Carl Julius Schoeler.
- - - Herrmann Böhlendorf.
- - - Carl von Roth.
- - - Gustav von Staden.

Herr Oberstlieutenant und Ritter von Roth.

Gymnasiast Theodor Gosselmann.

- - - Edelhard Grewinck.
- - - Alexander Schmalzen.
- - - Adolph Diehäus.
- - - Eduard Punschel.
- - - Carl Hermann.

Herr Kreiskommissairs-Gehülfe Ernst Reinthal. 2 Exemplare.

Gymnasiast Herrmann Pacht.

Herr Paul Carlblom, Pastor zu Ermes.

- Ordnungsgerichts-Adjunct Carl von Krüdener.
- Ordnungsgerichts-Notair Emil Schubertzky.
- Syndicus Georg Falk.
- Medicinal-Inspector Coll.-Ass. Dr. Ernst Reinfeld.
- Oberlehrer Dr. von Freymann.
- Cand. der Theologie J. Weyrich.
- Dr. med. August Eduard Meyer.

Gymnasiast Carl Meyer.

- - - Theodor Basiner.
- - - Jauchzi.

Herr Gustav Masing, Pastor zu Neuhausen.

- Cand. Bresinski.
- Graf von Dunten.
- Tit-Rath und Ritter Dr. Hofmann.
- Stud. Philol. Renatus von Wulf.
- Prof. Dr. Julius Walter.
- Stud. Theol. W. Schultz.
- Stud. Philol. A. Krannhals.
- Univers.-Syndicus Carl von der Borg.
- Dr. Friedrich Fählmann.
- Stud. E. Rathlef.

Herr Dr. med. J. J. Lindgren.

- Dr. med. C. F. A. Lindgren.
- Stud. med. A. M. Lindgren.
- Dr. med. W. Granzer.
- Stud. med. F. Siegel.
- Stud. philol. W. Hachfeld.
- Prof. Dr. Fr. G. von Bunge.
- Cand. Emil Wegener.
- Fr. Ferd. Meyer, Pastor zu Carolen.
- Hollmann, Pastor zu Haryel.
- Cand. Paul Schatz.

Uebrige Subscribenten.

Herr Coll.-Rath und Ritter Dr. Köhler.

- Hofrath, Oberlehrer G. Girgensohn.
- Coll.-Rath und Ritter, Schuldirector O. B. Rosenberger.
- Coll.-Rath und Ritter, Oberlehrer K. Th. Herrmann.
- Hofrath, Oberlehrer Hachfeld.
- Coll.-Ass., Oberlehrer Sokolowski.
- Wissenschaftlicher Lehrer Wiedemann.
- Rath und wissensch. Lehrer Boubrig.

Gymnasiast von Freymann.

Herr Rath Leiter.

- Hofrath und Ritter Prof. Dr. Sahmen.
- Syndicus Dr. Louis Cambecq.

Die Universitäts-Bibliothek zu Dorpat.

I n d e x.

- I. Momenta quaedam ad pretium scholis publ. constituendum, Programma, quo etc. invitavit Dr. Malmgren. Pag. 1.
 - II. Ad instaurationem Gymn. Dorp. etc. dixit O. B. Rosenberger. Pag. 24.
 - III. In memoriam Alexandri I. etc. Oratio funebris etc. habita a Theophilo Eduardo Lenz. Pag. 35.
 - IV. In saxo ponendo, quod fundamento serviebat novae aedificat. Gymn. Dorp. etc. dixit K. Th. Herrmann. Pag. 65.
 - V. De Principio et Fine litterarum, Oratio etc. habita a D. Ern. Sartorio. Pag. 71.
 - VI. Rossiae Victoria, de Turcico Imperio deportata, solennis Oratio etc. habita a D. Ern. Sartorio. Pag. 89.
 - VII. Peracto publico examine in Gymn. Dorp. etc. dixit K. Th. Herrmann. Pag. 107.
 - VIII. Ad jubilaum annum xxv. celebrandum etc. dixit O. B. Rosenberger. Pag. 119.
 - IX. Ad festum diem, quo ante xxv. annos Gymnas. Dorpat. inaugurabatur etc. dixit Dr. S. Malmgren. Pag. 129.
 - X. Maiestas Confessionis Augustanae, Oratio etc. habita a D. Ern. Sartorio. Pag. 151.
 - XI. Oratio funebris ad sarcophagum D. Philippi Gustavi Ewers, etc. dicta a D. Ern. Sartorio. Pag. 173.
 - XII. Festa oratio die Coronationis etc. Nicolai Pawlowitsch, etc. habita a Prof. D. Fr. Parrot. Pag. 183.
-

L. B.

Orationes, quae maiorem partem nativa lingua pridem in publicum emissae sunt, me latine jam edere, forsitan non mire-
ris, si dixerem, quod est, me semper pictoris illud ante oculos habuisse: nullus dies sine linea, ut, ex quo publicum praeceptoris munus suscepi, fere nullum diem praetermiserim, quo non horis subsecivis hoc vel illud latine conscripserim. Ita versiones harum orationum paulatim confectae sunt, quas edendas nulla alia de causa curavi, quam quod discipulis, quos spatio triginta annorum in Gymnasio Dorpatensi institui, tradere aliquid in manus

volebam, quod memoriam sacrae necessitudinis, quam jungebamus, non, ut ego semper putavi, in breve tempus scholae, sed vitae, refricarem. Simul vero confidebam fore, ut haec orationes, quia non continent tritas res et vulgares, si Romano et haud indecoro habitu prodirent, pluribus etiam probarentur. Cuius voti si compos factus fuero, credam me maximum laboris pretium tulisse.

Scribebam Dorpati d. 21 Julii 1834.

Editor.

Momenta quaedam

ad

Pretium Scholis Publicis Constituendum,

Programma,

quo ad examen in Gymnasio Dorpat. ann. die 22. Junii 1810

invitavit

Dr. S. Malmgren.

*Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti,
Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris,
Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.*

*Plurimum enim intererit, quibus artibus est, qui-
bus hunc tu*

Moribus instituas — — —

Juven. Sat. 14, 70 ss.

Natura eximiis animi ingeniique dotibus instructus homo nascitur. In hac prima institutione qui, qua lege et conditione natus sit, qui cognationem quandam cum Deo non sentit, is sane ad divinam vocem, in pectore cujusque clare loquentem, aures suas claudit.

In infantia humani generis, ut ita dicam, suus quisque homo magister esset, et poterat; nam cum primae necessitates parvae essent et facile explerentur naturae desideria, nec vita cujusque attingeret nisi paucos homines, quibuscum una versabatur, simplex et naturalis sensus optimus vivendi dux et rector erat. At quum primum casu vel impetu quodam animi ad alias adhuc incognitas res deduceretur et procedente tempore no-

vae necessitudines vitae existerent, tum rudis et inculta mens non amplius par erat omnibus in hoc statu occurrentibus rebus. Apertus animus ejus dolis capiebatur et voluntas vel callide regeretur vel vi aliorum opprimebatur, ut sensim sensimque teneri desiderio coeptus esset, rudem et agrestem vitae conditionem relinquendi et aptiori virium suarum usu libertatem oppressam atque illusam adserendi. Ad hunc finem adsequendum una via erat — *eruditio* atque *ingenii cultura*, quae conformationem etiam corporis trahit. Quae et quanta vis sit horum verborum, non angusti fines hujus prolusionis concedunt, ut accuratius exponam; moneo tantum, ea disjuncta et angustiori notione sumta, et diversum et idem simul tempus facultates humanas exercendi excolendique requirere. Educatio enim, quae ab ea aetate incipit, ubi semina humanitatis appareant, ubi infans sensa sua balbutire conetur et mens imitandi cupidine trahatur maxime atque excitetur, tutans et providens eo usque fovet parvulum, dum anni rudimentis litterarum percipiendis destinati, si jam vires corporis quadante-nus roboratae sint, excipiunt. Tum vero magna ex parte cum institutione puerili contextitur, cum qua societatem init usque ad maturiores annos adolescentis, immo ad limina usque constantis aetatis.

Jam dixi, hominem demum, officiorum finibus prolatis, culturae desiderio teneri. Haec igitur conjunctas hominum vires ad certum finem consequendum ponit; est vero ipsa conditio, sine qua constare nulla societas possit, est quasi cardo civitatis atque explicatio quaestionis, quibus rebus constituenda, sustinenda ac perficienda sit respublica. Ne multa, hanc turbam hominum evehit illa ad veram commodamque societatem civium.

Haec pauca, quae praemittenda esse putabam, me adducunt, ut his pagellis pro virium mearum modulo *momenta quaedam proponam, quibus justum pretium scholis publicis constituatur.*

Omnis ars et facultas in communi vita posita est in certis praeceptis et rationibus, quae vel duce alieno paulatim comparantur vel suo quisque judicio et sollerti observandi studio colligit in tractandis rebus. Hoc vero excellentis ingenii et maximis naturae muneribus ornati hominis est, et, ut summa quaeque et praeclara rara, ita tales etiam *αὐτοδιδάκτοι*. Itaque vulgaris etiam ars, si supra mediocritatem se extollere vult, postulat, ut vires natura tributae subacto ingenio pareant. Ita, quicumque suo ipsius imperio uti vult et tutum sibi quaestum parare, is mentis suae plane conscius sit et acrem ejus

aciem intendat in omnes partes necesse est. Quod prorsus necessarium, si quis magna spectet et vitae genus elegerit, quod majorem artem requirat. Tum enim mulae, mutuo sibi succurrentes vires excitandae excolendaeque, sine quibus nemo majori negotio praeesse poterit et longe ab eo, quod intendebat, subsistere cogetur.

Altior tamen locus est, ad quem escendere civis studebit, si impigro adsiduoque studio suis aliorumque commodis consulere voluerit. Non satis habebit, civitati consilio et peritia sua prodesse, sed vires conjunget cum ceteris ad morum civitatem constituendam, quippe una ratio et communis omnium vis, nisi morum integritate nullo modo constare potest. Ut nemo negaverit, societatem civilem jure cujusque et certis officiis contineri, ita felix et diuturna communitas tum demum cogitari potest, cum pro muneris simul et ea ratione quae intercedit inter singulos et ceteros cives, sua quisque officia cognoverit et sollerti studio et diligentia communem salutem adjuvare tractet. Quid vero? Homo an totus est civitatis, ad quam pertinet? Nonne homo hominis causa generatus est? Non studio et amore complecti omne genus hominum oportet? —

Haec si omnino et civis et hominis officia

sunt, tum, quantum satis est, demonstravimus, institutionem atque eruditionem cujusque hominis admodum necessariam esse, et scholas publicas spectare ad civitatem constituendam, in qua officia civium arcte cum moribus conjungenda sunt.

Profecto civitatis est pro commodis atque emolumentis, quae doctrina excultis civibus proponit, decernere, quibus conditionibus datam fidem solvere recipiat; res vero ipsa poscit, ut cultus eorum, qui rempublicam capessere velint, ad eum finem referatur, in quo salus publica vertitur *). Quapropter necessitas scholarum publice constituendarum hac continetur sententia: *qui finem vult, id efficiat, quod, quo intendat, ferat deducatque*. Si ci-

*) In praecipuis civitatibus antiquitatis ante omnia puerorum eruditionem spectabant legislatores. Permittebant saepe quidem illam curam parentibus ipsis, sed legibus praescribebant, qualis esset, et rationem ejus a parentibus reposcebant. Persae soli cum Spartanis, ut in Xenophonte et Plutarcho legimus, publicas habebant scholas. In romana civitate non prius certis legibus institutio puerorum publica sanciebatur, quam sub Imperatoribus. Ubique vero intelligebant, eruditionem juventutis maxime esse necessariam, nec ullo modo fieri posse, ut civitas sine animi ingeniique cultura constaret.

„In optimis quoque, antequam erudias, virtutis materia; non virtus est.“ Sen. ep. 90.

vis civitati vires et partem quaestus sui prae-
bet, par est, liberos inde fructum quendam ca-
pere, quorum in publicis scholis eruditio cul-
tusque cum patriae salute arctissime conjunctus
est. Immo necesse est, civitatem impensas
curasque parentum elevare, cum pauci sint,
qui ita erudire liberos possint, ut res civitatis
poscunt. Parens enim, cujus quaestus a litte-
ris bene discendis avertebat, cujus tenues res
vix sufficiunt ad suos sustentandos — unde
tempus, unde peritiam vel pecuniam sumat ad
educationem liberorum? —

Quod cum ita sit, scholae publicae, credo,
quas ex omni tempore necessitas reipublicae
requirebat, quaeque, ubi desunt, nulla alia re
compensari possunt, omnibus ordinibus homi-
num gratae fuerunt, et cum communem omnium
salutem complectantur, nulli sunt, qui in parvo
discrimine ponant, nedum nihil curent.

An vero usus metum injecit, ne parentes
finem propositum non consequantur, nisi cum
detrimento multorum bonorum? ne scholae pu-
blicae gravibus malis laborent? Haec quaenam
sint, quae scholis crimini dentur, necesse erit
exhibere et exquirere simul, an vera sint, et
si vera, qua ratione eleventur.

Conqueruntur sane, unum praeceptorem tot
discipulis, qui saepe uno loco sunt, minime

sufficere, nec omnes simul adeo exercere posse, quin plures operam perdant, dum prompti et naturae muneribus ornati a tardis segnibusque, dociles a pigris, quibus etiam subvenire praeceptoris est, detineantur.

Tum etiam periculum cernere in tanta turba puerorum et adolescentum videbantur, genere, animis, studiis et domesticis moribus admodum diversorum, ea potissimum aetate, qua levis et temerarius animus speciem pro vero habeat, ubi exempla tantum valeant, ut facile optimos mores depravent.

Alii vero moleste ferunt tenuitatem rei familiaris, quae prohibet, quominus tam procul ab urbe scholis liberos mandare possint, aequum censes, gratis ali in scholis inopes, quorum discendi cupido et futura utilitas per fortunae malignitatem cum damno civitatis et familiarum perit. Ad hanc querimoniam respondere licet, vehementer cupiendo, ut Viri illi liberales, quibus maxime cordi sunt publicae institutionis prosperi successus, tam necessariam atque exoptatam rem Superioribus commendent, nec dubius sum, quin, quae sapientia et humanitas illorum, mox tantae necessitati subveniretur. *)

*) Decemio, postquam illa vulgabantur, in omnibus

Quis autem negaverit, magnum praeceptorum et difficile opus impositum esse, cui simul et docendi ratio et discipulorum omnium intenta mens tenenda atque institutio ita temperanda est, ut vel quaerendo et responsa emendando filum cogitandi non amittat, vel ingeniorum diversitatem respiciendo, certum totius coetus progressum efficiat, cum praesertim multi adsint, qui inertia vel ingenii tarditate non sequantur vel qui privata institutione inducti, animum non intendunt, nisi praeceptor cum ipsis loquatur. — Ut arduum et difficile sit factu, nego tamen fieri non posse, ut magister, docendi peritus, vel majorem multitudinem discipulorum bono cum successu instituat, si modo omnes, ad unam classem pertinentes, bene praeparati sint ad audiendum. Quidquid praeceptor uno cum discipulo agit, in eo res simul omnium agitur, et docendi consilium quamquam adolescentibus accommodatum est, in eodem gradu litterarum versantibus, respicit tamen quaerendo et quaesita interpretando diversas discipulorum facultates, quo fit, ut non id solum, quod in unoquoque proprium

Gymnasiis harum provinciarum stipendia iis adolescentibus proposita sunt, qui per inopiam, diligentiam, morum honestatem et ingenii praestantiam sublevamento digni sint.

sit, explicetur et emergat, sed ut alius ex aliorum uberiore ingenio fructum quandam percipiat. Quamquam, dicat aliquis, stupidus, ignavus tardusque parum proficiet, dum sedulitas et industria aliorum, qui celeriter, quae traduntur, arripiunt et nova semper audiendi cupidi sunt, languescet, quia magister, studiosus alios suo auxilio sublevandi, tardius progredi et eandem saepius rem saepius repetere cogitur. At mihi quidem hocce incommodum speciosius quam verius videtur, quippe pueri excellentis ingenii, (licentia temporum infecti, quae pro docto habet eum, qui leviter tantum litteras attigerit et subtiliorem scientiam prae molitia fugiat) nova semper appetunt, priusquam bene jam tradita perceperint. Qui cum studia tractent, quasi fabulam fictam pervolvant, prudenter facit magister, si cogit diutius insistere vestigiis, quae leviter tantum preserint. *)

Quod ad alteram quaestionem attinet, non magis negandum est, juventutem pravis exemplis apertam et incustoditam in schola multam materiam peccandi invenire et animum simpli-

*) In pueris modo frenis utemur, modo stimulis; est enim in illis aliquid, quod coërcendum est et quod excitandum. Sen.

cēm atque innocentem contagione improborum, petulantium et levium puerorum sensim sensimque velut rubiginem gravissimorum malorum trahere posse. Haud raro discipuli militum instar, ad unum vexillum pertinentium, se etiam in unum conspirare debere opinantur, quod eo perniciosius est, quod communis iste consensus legi et ordini salutarique necessitati repugnat, immo injuriam suadet et callide occultat vel verborum vanitate obstinate negat, quod alii pro merito quodam habent omninoque gloriam ponunt in petulantia, ferocia et morum rusticitate quadam. At injuste faceret, qui has et similes pravitates puerorum scholis tribueret cum et in pueris deprehenduntur qui scholam publicam nondum adibant. Et in optima schola haec et his similia vitia offendunt, dum domestica disciplina foveat, dum parentes incuriosi sint, quid agant filii extra scholam, quibuscum versentur, vel eos etiam, qui vices ipsorum agant, coërcere delicias suas vetent. *)

Igitur difficilius erit in scholis publicis mores salvos et integros servare, cum praesertim docentes discentesque extra parietes scholasticos separati agant. Illis tamen validum restat

*) Inde soluti ac fluentes, non accipiunt in scholis mala, sed in scholas afferunt. Quinet.

praesidium, quo prava noxiaque arceant a juvene, dico eam, quam in animum vim exercent. Magister si acriter, si digne, si graviter exhortatur homines adolescentes, si celsissima quaeque et honestissima ipse colit, veritate virtuteque incensus, tum sane aperiet sibi aditum ad animos juveniles et absens etiam custodiet ac tutabitur. Tutius vero faciliusque id efficeret, si mos esset apud nos, ut suum quisque eligeret discipulus praeceptorem, qui omnem agendi rationem animadverteret et identidem percontaretur, quomodo agat ille extra scholam vel intra parietes domesticos. *) At praeceptor potest, ubi apte commodeque schola instituta est, in hac mores a contagione sinceris et honestos servare, gravi et constanti disciplina scholastica, acri studio, quod discipulis inserere sciat, ordine et constantia, quam ipse in officiis suis explendis servet, denique sensu pulchri bonique, quem adsidue in discipulis excitare atque alere studeat. Haec non pia tantum desideria esse, jam multa Instituta satis ostenderunt, ubi recta ratio, ordo et disciplina valebant et omnes praeceptores in commune bonum conspirabant.

*) Novis legibus Gymnasiorum pridem cautum est, ut discipulus inspiciatur ab uno praeceptore, quem cum consensu patris eligit, cui rationem reddere appellant officium est.

Gravis jam quaestio, alias saepe disputata, hoc loco non praetermittenda esse videtur, an publicae domesticis scholis praeferendae sint?*) Primo adspectu domestica institutio hoc habere boni videtur, quod parvus discipulorum numerus a magistro, qui illos semper secum habeat, litteris imbuitur moribusque, quo fiat, ut sub oculis vigilantis diligentisque tutoris prava exemplorum vi non facile contingi possit. — Ut concedamus, unum magistrum, cui totum docendi erudiendique munus permissum est, a litteris tam instructum esse posse, ut omnibus scholae officiis sufficiat, (quod raro tantum accipi potest; saepius enim parum accurata litterarum cognitio et inscitia gravissimarum disciplinarum contra dabat) quod soli sunt discipuli cum uno magistro, ab aliis arbitris remoti, circumscriptam nimis et angustam sentiendi rationem efficiat necesse est. Si quis contendere, crebriorem magistri commutationem huic malo mederi, incurrit in graviora etiam in-

*) Jam hic non agitur de majoribus scholis seu privatis Institutis, quae ipsae quasi publicae scholae sunt. Hae vero non minoribus laborant incommodis, quam publicae nec eadem commoda et utilitates habent. Plerumque pueri in his usque ad certam aetatem instituuntur, tum dimittuntur et Gymnasiis traduntur. Ceterum Rescripto Superiorum cautum est, ne nova Instituta conderentur, nisi cogente necessitate loci.

commoda domesticae institutionis, cum usus docuit, eos pueros, qui quotannis alii praeceptori tradebantur, tantis difficultatibus turbisque implicari, ut tandem nil recte scirent. Jam vero *aemulatio*, gravissimum diligentiae et studiorum incitamentum, non discipuli tantum, sed et magistri, deest. — Quid vero? potestne prohiberi, quominus, praeceptore horis subsecivis occupato in suis studiis persequendis et in materia colligenda, unde par sit discipulis instituendis, mores puerorum depraventur perniciosissimo usu et consuetudine servulorum cet. qui non excusant tantum sed adjuvant etiam libidines, ut in proverbio est: „similis simili gaudet.“ Quid? tam circumscriptam conditionem nonne sequitur timiditas et quasi infantia horum adolescentum in vita communi; non judicandi inopia, non tenuitas verborum et sermonis, nec non, exacta eruditione, (quod maximum est incommodum) fastidium litterarum et continuatae animi culturae? —

Jam si diligenter examinemus commoda et incommoda publicarum scholarum, elucet ex supra dictis, haec, quae crimini dabantur, non tanti esse, ut obviam iri et tolli nequeant. Superest igitur ut illa, quantum spatium hujus prolusionis liceat, ostendam.

Sentio equidem, publicam scholam maxi-

mam ad discendum afferre vim, ut quae *via et ratione omnia culturae momenta et desideria complectatur*. Ubi privatus magister in constituenda instituendi ratione suum quaecunque judicium sequitur, saepe etiam ex parentum consilio parum prudenti et integro pendet, vel parva cognitione certarum rerum, vel subsidiis litterariis destitutus operique insvetus, infau-
stis ominibus gravissimum munus suscipit et pro lubitu et ex parte tantum persequitur; in publica schola stato tempore omnia, ex praescripto, apte commodeque fiunt, quippe plures magistri, usu et scientia ornatī communem rem faciant, consilium in docendo persequentes, quod doctissimi et rei scholasticae peritissimi Viri excogitaverant.

Jam id quoque haud parvi momenti res sit, quod pueri, publicam scholam adeuntes, *a suis removentur*, quorum in praesentia quotidiana consuetudo omni caret varietate, ubi per nimiam illorum indulgentiam eadem semper temperie, plantarum modo, utitur nec quasi caloris frigorisve sentit discrimen, ubi denique minus bene intelligere discit, nec quid parentibus nec aliis hominibus debeat. Contra si quis eo loco est, ut omnia in se posita habere discat, ut semper circumspiciendum sit, quorsum aliquid casurum sit, paulatim eo experientiae

perveniet, ut posthac animo constanti firmoque in utraque fortuna sit acturus. Immo justitiae et gravi judicio alienorum obnoxius hominum, qui integro incorruptoque animo quamque causam examinant sententiamque sine odio et amore ferunt, adolescens grato commotoque animo desideret indulgentiam suorum et hi, quorum consuetudine alias delectabatur, ita adfectum consolentur, ut aequo animo patiatur, quidquid conditio aliena ferat. Quo longius puer a parentibus discesserit, eo diligentius hi illum custodient monebuntque, qui, si tenero amore erga parentes imbutus est, nunquam patriae domus immemor erit et voluntatis parentum cum justa spe et exspectatione amicorum, propinquorum et ceterorum, quibuscum inde a prima aetate versabatur.

Cum hoc discessu e domo paterna alia non minus gravis res conjuncta est. Mature homo ad futuram vitae conditionem praeparetur. Nam nisi a primis annis *ordini et bene compositae vivendi rationi* gradatim, primum parvis et levibus experimentis adsvescitur, adultus, si repente suae potestatis et majoris rei dominus fiat, periculum est, ne imprudentia patrimonium dissipet. Rarior abusus erit, si flexibili aetate, libidinibus nondum correpta, pauca tantum dantur ei, a quo rationem

expetas, quomodo utatur. In eo statu, quo quis rebus suis ipse consulere cogitur, scholae publicae alumnus est, si parentes procul absunt. Parvae jacturae, expensi male habitatio et quae inde nascantur necessitates et angustiae, denique metus parentum eum sensum diligentiae et parsimoniae excitare valet, qui in reliquam vitam salutarem vim habeat.

Puer si mature traducitur alio, magis magisque in consuetudine aequalium sodaliumque naturae et ingenii intimi recessus se nec opinato aperient. Ut vero morbus facile propulsatur, si omnia signa certum malum indicant, sic ingenii malis facilius medeberis, si tamquam e latebris protracta fuerint. Quod minus valent adhortationes et praecepta in animis puerorum, id condiscipuli saepe corrigunt. Si litigiosus, si iracundus, si ambitiosus vel genere opibusque parentum superbus, undique premitur et turbatur, donec tandem, si pacem vult, modeste et quiete agere cogatur. Sensim sensimque omnes asperitates animi aequantur, quippe post varia experimenta intellexerit tandem, quanto melius sit modum in omnibus rebus tenere, quo et animi pacem tueatur et se defendat contra impetus aliorum: adeo certum est, experientiam, praeceptis consiliisque ad-

jutam, optimam magistram et ducem esse ad bene vivendum.

In ea vero consvetudine aliorum intercedunt saepe necessitudines, quae in animo juvenili salutarem vim exerceant, quippe *amicitia*, quam duo adolescentes bene inter se consentientes ineunt, aperit quasi florem quendam humanitatis. Quidquid amicus reprehendit, non habet suspicionem meditatae injuriae. Animus enim animo se insinuat et consilium amice pieque datum trahit etiam invitum. Qui amicitiam colit, idem veritatem virtutemque diligit *). Ita ex duobus animis honestis unus fit sensim sensimque; alter alterius bona admittet in se et augebit hoc modo propriam naturae suae bonitatem. Haec tanta familiaritas, quia secreta consilia repudiat oditque, evolvit intimos recessus animorum, ut metus, ne alter alteri displiceat, eum tandem concentum animorum procreet, qui verae humanitatis est.

Quod si *aemulationem*, nervum, ut ita dicam, rei gerendae et causam omnis decoris honestatisque, consideramus — hoc studium, hic impetus viget tantum in magna frequentia

*) Nisi inter bonos amicitia non esse potest. Cic.

hominum, ubi tamquam in fecundo agro germinat et laetissima capit incrementa; est igitur in scholis publicis tamquam in naturali et suo loco. Hic, quae vitanda quaeque laudanda, ante oculos habet puer, hic pudor, hic congruentia cum animis moribusque aliorum, hic diligentiae industriaeque studium trahit non solum ad imitandum sed ad sponte agendum atque excellendum, ut sensim sensimque existat certamen, quod adsidue incitet in quoque studiorum gradu ad altiora melioraque consequenda, nec difficultatibus se deterreri patiatur sed stimuletur his etiam ad majores contentiones. Ita mentem suam, curam et cogitationem incitando, quas vires emergentes sentiet adolescens! quam notitiam sui colliget! ex tam honesto studio et certamine qui sensus, quae consilia existent paulatimque confirmabuntur! A delictis absterrent aliena vitia cum omni inde nascente infelicitate, ad eandem consequendam laudem aliena laus stimulat, cum amore et existimatione, quam rara semper et honesta contentio sibi conciliat. Denique sensus auctarum virium, variae et multiplices scientiae, cum conscientia rectae et honestae voluntatis — adsiduae aemulationis fructus — quae sollicitationes constantiae perseverantiaeque, jam in schola laetissimas spes ei offerentis, qui rempublicam ali-

quando capessiturus est! Ex his Institutis, ubi tale certamen regnabat, nonne maximi omnium temporum Viri, optimi et peritissimi cives prodibant! —

Postremo *sensus communis* et quasi *res-publica* publicae scholae prodest etiam adsvescitque legibus posthac in civitate observandis. Ut enim illic, ita hic adolescens legibus obnoxius est, quae eandem ab omnibus obtemperationem poscunt, quae in ordinem cogit et officii exsequendi fidem requirunt, cujus violationem merita animadversio sequitur; at industria impigerque labor praemium fert nec erat unquam sine fructu uberiore. Hic ut illic quisque in altiorem locum escendere nititur, atque occupat, conditionem suam paululo tantum mutatam sentiens, ut majori semper moderatione in novum ordinem transeat et, omnibus scholae classibus percursis, egrediatur e moderata disciplina scholastica in liberio rem statum academicum. Quia gradatim ad superiora adscendebat, semper in oculis habens, quo tendebat, et e longinquo praesumebat jucunditates academicae vitae, transitus quidem gratus videbatur, sed multo tamen infra expectationem. Experientia duce, minus verendum, ne is libertate sua male usurus sit, quam qui novitate rei in discrimen adducatur, quique in Aca-

demia proprio Marte experimenta faciet, quae ille sub alieno duce jam fecisset et si acrior impetus animi impelleret, sensus recti et venusti cum studio litterarum, quas amare didicit, tutabitur, ne longius aberret.

Ex jam allatis manifestum sit, publicas scholas offerre ei, qui ad rempublicam aliquando accedere vel quodcunque aliud vitae munus obire velit, maxima gravissimaque commoda, quod integra fide et longo usu rei scholasticae peritum facile affirmaturum esse, spero.

At schola non potest omnia efficere sola, etiamsi optime instituta sit et praeceptores omni, quo par est, studio et diligentia subeant officia sua; scilicet parentes cum magistris communem rem facere oportet, si ad optatum exitum perducatur institutio scholastica. Quod eo tutius et facilius fiet, si ipsi, quam gravis et salutaris sit diligens cultura animi, satis aestimare sciant. Tum providebunt, ne nimia indulgentia juvenilem animum molliat et severioribus contentionibus studiisque impari reddat; immo vero graviter monebunt, ut necessitati et salutari disciplinae cedat, atque assiduum nullius intermissionis patiens studium litterarum commendabunt. E longinquo frequens epistolarum commercium haud parvi erit momenti. Et filius si ad facilitatem parentum

provocare non potest, si nullam delicti veniam suspicatur, si, querens de aliorum severitate et opinata injuria, non auditur, tum epistola quaeque, constantem animum ac firmam voluntatem patris enuncians, lex erit, ad quam diriget omnia studia sua, immo sua sponte gravissima quaeque suscipiet, cum sciat, se parentum ferre probationem. Tandem ingenio moribusque firmatus juvenis plane omnem metum de futuro removebit.

Praeterea parentibus longinquis nihil prius esse debet, quam ut filio in honesta familia domicilium parent; *nemo adolescens, dum scholam adit, duce et custode domestico careat.* Nam si libere et ad arbitrium suum vivat, nihil tueri possit ab illecebris et sollicitationibus aliorum. Ab domestica consuetudine et mores et progressum in litteris h. e. futuram in civitate fortunam pendere, jam multi usu experti cognoverunt.

Discipulus vero qualem se praestat in schola, talis et extra scholam agere solet. Igitur parentes, si certiores fieri velint de studiis filii moribusque, adeant praeceptores vel censuram filii semestrem inspiciant. Praeceptores fidei parentum fide respondebunt. Sic studiis consociatis probum et litteris ornatum

adoleſcentem conformabunt, qui aliquando, ju-
vante Deo, probitatis et ſcientiae commen-
datione ſpectatus probatusque omnibus futu-
rus eſt.

Ad

Instaurationem Gymnasii Dorpatensis

atque

**Introductionem duorum Praeceptorum superioris,
duorumque inferioris ordinis**

d. 13 Jan. 1821 celebrandam,

dixit

O. B. Rosenberger,
Director Gymnasii.

Quod abhinc paucis annis inter pia desideria multorum parentum, praeceptorum atque eorum, qui per has provincias bene cupiunt juventuti et scholis nostris, numerabatur, quod autem, impenetrabili velo futuri tectum, ne sperare quidem licebat, id jam clare ante oculos nostros positum est, id excitat in animis gratam piamque erga Supremum Deum venerationem irresistibilique vi evehit ad Eum, qui e tenebris in lucem cuncta evocat et mortalium preces exaudit, si castis mentibus pias manus tollunt in coelum. Laus sit Deo et gratia gloriaque sanctissimo Nomini Ejus! Sic affecti lectiones nostras hodie incipimus in Gymnasio, jussu Imperatoris die 4 Junii 1820 renovato amplificatoque. Hoc enim die immensa vis civium pia vota pro salute atque incolumitate Imperatoriae Domus nuncupant, ut optima quaeque contingant Principi humanissimo et augustissimae Conjugi, summi fa-

stigii Sociae, Cujus diem natalem laetabundi celebramus. Quod si hodierno die laetities nostras non abdimus in commotis pectoribus, sed palam regia beneficia praedicamus et recentibus viribus integratisque consiliis mandatum munus obimus, tenuis oratio mea evanescat; quod vero una non interit, quod semper exstabit, quod in perpetuum incitabit animos atque incitados ad adsiduum studium operamque vocabit, qua Principi nostro et per Eum cumulatae omnibus bonis Patriae serviemus, id tener est piusque grati animi sensus, Deo acceptus.

Nam simul cum Rescripto 4 Junii 1820 litterarum nova lux per hasce provincias oborta est. Scilicet Imperatoria munificentia scholasticae res nostrae haud parum auctae sunt. Opibus destituti adolescentes discendi subsidiis sustentabuntur, si per diligentiam moresque his sese dignos praestiterint. Qui animi ingenii-que facultatibus conspicui sunt, si tenuitas rei familiaris obstat, stipendiis adjuvabuntur, ut, remotis obstaculis, libere sese excolant proficiantque in litteris, modo adsit adsidua discendi cupido, et aucta rerum cognitio perspicatur, cum honesta piaque mente, quod veri solidique ingenii est. Nec jam curae amplius, unde vivant, praeceptorum animos premunt,

qui laeti posthac mandata officia praestabunt et omnes vires animis ingeniisque discipulorum formandis impendent. Et Gymnasio, duobus ordinibus discipulorum aucto, plures impositi sunt magistri, quippe ad eos, qui jam aderant, adiectus est unus superioris et duo inferioris ordinis cum canendi magistro, ut litterarum studiosa juvenus inde a primis rudimentis usque eo, quo excipit altior institutio academica in una eademque schola, secundum formulam scholarum habendarum, omnia complectentem, crescere, vigere, florere possit.

Vigebit florebitque, adjuvante Deo. Profecto prospere evenient scholasticae res, si docentes et discentes in suo quisque loco studium et diligentiam adhibeant, h. e. si divino Spiritu ducti humanas res despiciant divinaque sectentur, si denique pia castaque mente coelesti sapientiae confidentes, via progrediantur, quae ducat ad eum, quem sibi proposuerint, ingenuae solidaeque doctrinae finem. Quam sacram fidem quia lex scholastica omnibus locis indicat tamquam stabile immotumque centrum, unde scholae res omnes proficisci atque componi debent eademque omnem Deo honorem gloriamque tribuit, et submissum animum commendat, non quo una tantum cum ceteris virtutibus comparetur, sed hac, quae christia-

nos decet, praecipua virtute imbuantur intima pectora nitanturque tamquam arbore, altissimis radicibus defixa, quae artes litterasque cum ceteris facultatibus, quas schola excolit, coelestium fructuum instar, fundat et ad maturitatem perferat, non in hoc breve quidem mortalitatis tempus, sed in aeternum — id decus est atque ornamentum huius novi ordinis scholastici, id indolem et naturam eius significat, quam aliter intelligere et tractare velle nefas sit.

Vos, ut hoc christiano sensu ingenioque agatis atque enitamini, a Collegio scholastico praeceptores huius Gymnasii electi estis, quos a Superioribus jussus sum hodierno die solenniter inducere in publicum, quod suscepistis munus, bene fidens, Vos docendi vices non pro terrestri vocatione sed coelitus permissio officio habituros esse atque administraturos, ut doctrina et exemplo juventuti praeluceatis in omnibus, quae bona, honesta ac Deo accepta sint.

Dolor et tristitia, quae inter lacrimas prorumpebat, cum ei scholae, quam modo reliquisti, Dne. Boubrig, paucis iisque simplicibus verbis valediceres, quaeque quiritantium modo per omnes ordines discipulorum percurrerat, clarius illa quidem locuta est, quam ut dubita-

res, manere te in hoc novo coetu firmum et indissolubile vinculum amoris, quod omnibus animi tui desideriis satisfaciat, cum praesertim tam religiose et prudenter quodque magistri officium obire soleas. Schola nostra quum certa spe, quod attinet historicas disciplinas, diligentem sollertemque operam tuam exspectat, laeti te et amantes in hunc praeceptorum coetum excipimus totoque pectore salutamus nostrum.

Minime hospes tu es, Dne. Freytag, in eo munere, quod hodie suscipies. Quo enim tempore Gymnasium te nondum inter suos numerabat, diligenter ei et sollerter operam nava-bas, ut nobis satis superque persvaseris, hoc Institutum te magistro usurum, cui scientia et studium sit, thesauros classicae antiquitatis impertiendi et ineunti aetati utiles et fructuosos reddendi. Ita te, hac cognitione rerum studioque instructum, lubentissime excipimus.

Doctrina, quae tibi, Dne. Sokolowski, loco praeceptoris primarii tractanda est atque colenda, antiquitus jam, praeter Grammaticen, pro ea disciplina merito habita est, quae praecipue valeat via et ratione juvenilia ingenia exercere certumque in ordinem cogitata mentis redigere. Igitur spe adducti, te scientia, in mathematicis comparata, cum docendi arte

coniuncta, pro virili parte Gymnasio profuturum et coniunctis viribus cum ceteris omnibus huius Instituti magistris maximopere enisurum, ut florem scholae nostrae augeas, fraternam tibi dextram, firmæ societatis pignus, damus, nos communi animo praeclarum munus, a Superioribus mandatum, subire velle.

Quod vero dimensionum rationes, quod omnes grammaticae exercitationes solae per se non valent, ut in altiore rerum ordinem animum evehant, cui natura sua destinatus est, quique unus desiderium eius explere potest — id Religioni reservatum est, quæ culturae nostrae cumulum addendo, juvenili animo coelestis sapientiae copiam suppetitat. Tibi, Dne. Carlblom, praeceptori primario, haec disciplina in Gymnasio nostro permissa est. Quidquid juvenilia ingenia extollat, sanctitatem morum atque integritatem conformet et diligentiam animique constantiam in officiis explendis foveat — id tu ex sacro Codice, fonte perenni veritatis et cognitionis, promes, verbisque bene vivendi ratione plenis, studium et pietatem, cum omnibus, quæ christianum hominem deceant virtutibus, in animis discipulorum evocabis augebisque, alios pie instituens ad ea officia, quæ ipse, huius Instituti alumnus, observasti, coluisti, ornasti. Igitur te omni, quo

par est amore gaudioque in coetum nostrum familiarem adsciscimus.

Quod cuique vestrum, o discipuli huius Gymnasii, hac potissimum solenni hora impressum inculcatumque velim in animis vestris, id quidem continetur, quasi officiorum summa, illis sentiis et scholae legibus, quae alte in mentibus vestris defigendae sunt:

Deum vereminor, nam verecundia erga Dominum est omnis sapientiae principium.

Colitote parentes, quod est primum praeceptum praemii certum, ut bene vos habeatis et diu vivatis in terra.

Observatote praeceptores, qui una cum parentibus, iussa Dei sequentes, altiore in erudiendo vitam spectant; his lubentissimis animis paretote.

Omnibus locis veritati indulgeatis vosque mendacii pudeat. Mendacium sanctissimus Deus abominatur et certum exitium parat sibi vanus animus.

Demisso animo sis; quippe superbo adversatur Deus; humili autem et modesto veniam dat; tum concorditer cum condiscipulis vives ceterisque hominibus.

Ora et labora, tum Deus juvenile pectus tuum a vitiis intactum servabit et augeberis

ut actate, ita sapientia et gratia apud Deum hominesque.

Agitedum, fratres mei, omnes enitamur, quotquot sumus, quibus officium iniunctum est, ut huic Gymnasio vires impenderemus, communi animo, pie et concorditer mandata opera adgrediamur totoque ex pectore preces mittamus, ut Deus O. M. incepto nostro in honorem litterarum et Nominis sui gloriam benignus et propitius adesse velit!

In memoriam
Alexandri I., Taganrogiae defuncti,

die XIX. Nov. MDCCCXXV.

Oratio funebris,
in auditorio maiori Caesareae Universitatis
litterarum Dorpatensis, pridie idus Dec.
MDCCCXXV. habita

a

Theophilo Eduardo Lenz,
Prof. ord. Theol. practicae.

Unde lugubres, qui exaudiuntur soni? —
Quem lugent hae neniae, omnem hunc locum
explentes? — Solennis illa, pullis vestibus in-
duta hominum frequentia, quid sibi vult, in
hoc potissimum templo artium ac disciplinarum,
hoc die alias laetitiis sacro?

Vae nobis, vae! Quid accidit mali hisce
ipsis diebus? — Atræ mortis umbrae tegunt
Ruteniam! Sol, immensos eius campos luce
sua collustrans, unde calorem et eam, qua vi-
gebant, vim per longam annorum seriem tra-
xerant, non nubibus solum tectus cessat, sed
in medio cursu, coelestia spatia percurrens, su-
bito exstinctus est. Jam late patentis agri
densis obruti jacent tenebris. — Lamentatio-
nes funduntur ex omnium ore, ex omnibus
oculis lacrimae cadunt; omnia luctu et moero-
re complevit acerba mors, ut, quibus verbis
sanctus Propheta antiquitatis communem popu-
li aevique sui tristitiam tam graviter exhibet,

haec ad nos etiam referri possint: (Jer. 31, 15)
„Exauditur superne flebilis vox et acerbus
ploratus.“ Scilicet Rutenia „deplorat tristem
liberorum casum nec ullum admittit conso-
lationem.“

„Discessit nec rediit.“

His verbis triste argumentum orationis no-
strae atque carminum continetur et, jam ex-
perti, quae, si fieri potuisset, *nunquam* expe-
riri cupiissemus, ubique vastitatem solitudi-
nemque offendimus; ita orbitatem nostram sen-
timus, tamquam e concordi longoque usu et
consuetudine secura familia suorum amantis-
simus paterfamilias necopinato discessisset;
nulla enim domus est per totum imperium
Rossicum, cui carissimus omniaque providens
Paterfamilias non ereptus sit,

Gravissimum hoc damnum, quod Rossia,
quod Europa, quod denique totus orbis terra-
rum passus est, quodque prae ceteris omnibus
hoc Seminarium optimarum artium et quidquid
eo pertinet, in maximis, quibus adfieri potuit,
calamitatibus habet, hoc, inquam, damnum
detrimentumque et docentes et discentes, cum
omnibus Vobis, qui hic adestis, quique rebus
nostris bene cupitis, nobis vocantibus, in hunc
locum congregavit, ut nobiscum una conquira-
mini et hoc die, quo, quia et optimo Autocra-

tori et huic litterarum Universitati ortum dedit, solennior nullus laetiorque toto anno erat, in tristi officio explendo, quod carissimis spectatissimisque Defunctis debetur, adiuvaretis. At oratoris loco, qui solenni oratione quotannis solebat hunc diem celebrare et pro incolumitate augustissimi Fautoris vota nuncupare, conscendit hodie hanc cathedram orator funebris, dolores, quos concipitis de subito et intempestivo Eius decessu, verbis expressurus, nec non omnium nomine debitum pietatis et grati animi officium erga Conditoris, nunquam obliviscendi, munificentissimique Imperatoris memoriam in tumulo Eius praestiturus.

Molliamus vero dolorem communicando partiendoque, sacrum reddamus, ut christianos homines decet, meditationibus sensibusque fidei speique, mentem animumque extollamus a tristitia deprimente ad summum omnia providens Numen, cuius occulta consilia et in hac gravissima fortuna vereri oportet.

Quid est, quod lugentium animos, praeter divina solatia, potissimum occupet? Est sane cara Defuncti memoria et recordatio. In quo enim libentius morentur, quam in recordatione rerum, quas vivus ad plurimorum utilitatem perfecerit, vel in imagine Eius sibi imprimenda,

plena, integra, ut grato animo colat et observet in perpetuum? —

Certe generosissimi humanissimique Principis memoriam diligenti vitae Eius morumque adumbratione celebrare, adeo in promptu est, ut ego etiam videar hoc cogitationum atque affectionum nostrarum studium praetermittere non posse. Equidem haud ignarus sum, quam huic impar officio sim et quam tenuitas orationis meae parum accommodata sit tantae rei, quam mihi et celeberrima haec corona imponit et magnitudo causae, quae me in hunc locum evocavit. Tantae molis sensu obmutescerem, nisi hoc potissimum tempore, maiori, quam alias, fiducia confiderem fore, ut dicenti faverent audientes, cum animus eorum praeoccupatus propositam rem praecipuo amore studioque amplexaretur.

Haec, de qua minime dubius sum, fiducia indulgentiaeque, quam meo jure nunc appello, honoratissimi Collegae, et Vos cuncti, qui huc venistis, quosque omni, quo par est, honore et verecundia prosequor, sustinet me, de augustissimo Defuncto dicere ausum, quem *virtutibus et praeclaris facinoribus* tamquam *exemplum humanitatis maximique Principis* nobis proponere volumus, ut luctum et dolorem nostrum consolante et sublimi sensu imbuamus,

quo divinorum mysteriorum Vates christianos implet erga mortuos: (Revel. Joh. 14, 13):

Beati sunt mortui, qui in Domino moriebantur. Spiritus dicit: cessant a laboribus, atque opera eorum prosequuntur eos.

In hoc orbe, turbarum pleno, non semper externam cum interna magnitudine coniunctam videmus nec in Principe inest semper maior vis et temperantia, qua sibimet ipse et cupiditatibus suis imperet, immo deest saepe regio nomini natura et ingenium, quibus tantum fastigium dignitatis ornatur et decoratur. Bene agitur cum imperio populoque, cui Princeps contigerit, in quo virtus se coniunxerit cum splendore, qui a summo Rege tributa potestate ita utatur, ut legum vim et auctoritatem sustineat, qui pericula, nimiae opum fiduciae semper imminetia, ea animi submissione caveat, quae Unum vereatur, omnes, ubi ubi sint, Principes gentium et nationum superantem. O fortunatam terram, de cuius Principe, cum coronam capiti detraxerit mors Eumque ceteris mortalibus acquaverit, vere dici possit: „beati mortui, qui in *Domino* moriuntur.“ Annales humanarum rerum haud sane multos exhibent, in quibus potestas cum liberalissima nobilissimaque agendi ratione arcte coniuncta fuit.

O fortunatam Ruteniam! Tibi optima natura dederat Alexandrum Imperatorem, quem tu *hominem* laeto semper elatoque animo coles, in quo inter excelsissimos Principes aliorum populorum gloriari licet. — Inerat cum omni praestantia externae amplitudinis, cum celsissimo ornatissimoque ingenio, cum acerri-
mo sensu et diligentissimo amborum cultu, *animus*, qualem purpura raro tegebat. — Quis est, qui satis digno et, quot opus sit verbis, nobilissimam augustissimamque mentem adeo delineare valeat, ut singulas eius virtutes atque amabiles animi dotes exprimat! Quis est, ut de his ante omnia mentionem faciamus, quae in Principe primum in oculos cadunt, qui ipse non expertus sit, quomodo Alexander, dimidii fere orbis terrarum Rector, sed maior, quam qui terrestrem magnitudinem praedam haberet, invisa circumspectione custodiendam, illam semper exueret, et — salva Imperatoria dignitate — oculos praestringentem maiestatem miracomitate erga unumquemque hominem, submis-
se petentem, vel grato animo adeuntem, leniret! Sexcenta illa exempla quis nescit, cum, coelestis Genii instar, vel voce vel vultu vel sola praesentia omnium sibi conciliaret animos, cum solatium, cum tranquillitatem, cum laetitia^m afferret idem, qui in coetu aliorum Prin-

cupum genuina maiestate exornatus adstabat? Immo utebatur perrara illa mortalium hominum vi, quae non usu modo locoque, quem occupabat, sed natura tribuitur innasciturque, scilicet humanitate animos tenendi atque auctoritate imperandi. Ita haec erat celsitas naturae Eius svavitasque comparata, quae non nisi ex generosissimis benignissimisque animis proveniunt, quam Summum Numen Ei notam Imperatoriam impresserat, qua non minores deportavit victorias, quam vi armisque. His enim virtutibus ut suos, ita externos populos cepit, quos stricto gladio adire necessitate coactus fuit; harum ope in Regum consessu inter maxime dubias res gratiam et favorem ceterorum Principum tulit, his denique rara Ei contigit fortuna, ut Victor ubique, simul vero Arbiter, Intercessor et Servator existeret.

Haec vero auctoritas, quae Principem borealium terrarum communem omnium observantiam peperit, minime falsam speciem prae se ferebat, cuius sub laevitate et lenocinio saepe versutus et callidus animus latet, et prava sentiendi ratio, dum nullis vitae incommodis sollicitatur. At Principis nostri haec vera natura erat et quasi exemplar mentis, per quinque et viginti annos assidui strenuique imperii, in summo rerum fastigio et in

theatro totius orbis spectatae. Laete igitur et fidenter quaerere licet: Quisnam contenderit, Alexandrum, Imperatorem Rossorum, in fungendis Principis, Ducis, vel Politici vicibus, exuisse unquam humanissimum liberalissimumque sensum? Quis est, qui factum nominet, quod Alexandro dedecori sit? At plurima citare possum, quae tenerrimum, nobilissimum generosissimumque animum testantur. Cuius infinitam pietatem humanitatemque fortuna paulo ante obitum Eius quasi ante oculos nostros ponere voluit in illa calamitate, quae anno abhinc urbem petropolitanam paene aquis obruit. Copiam fecit tam foedum atque horribile spectaculum, eam mentem, eum sensum, eam neglectionem sui et patientiam declarandi, quae hos tam calamitosos dies ob maximam et indefessam curam, quam Alexander in consolandis erigendisque civium animis ponebat, sempiterna memoria dignos reddidit. Talem Eum Europa quoque post maxime memorandos dies anni 1812 cognitum habuit. Postquam per nivales Ruteniae campos in libertatem vindicaverat Europam et longa discordia distractam mundi partem pacaverat, nomen Eius pervolabat omnes terras, instar salutaris Genii, quem Deus O. M. miserae cruentaeque aetatis misertus miserat. Nam in media illa terra eius-

que celeberrima urbe, unde viginti continuis annis tot et tanta mala in Europam, praesertim in Rossiam et vetustam venerabilemque urbem eius emanarunt, quarum vel gravissima ultio summa haberi potuerat justitia, milites Alexandri, Ipso jubente, severam et integram disciplinam servabant. Is vero omnem ultionis et crudelitatis vim cohibuit, is liberaliter remisit debitam compensationem illati damni, is causam miserorum apud socios suos egit, is denique levavit, quantum potuit, molestias belli iniuriasque in hac infelici terra. Quid mirum, si Principes cum nationibus se suaque Ei permetterent, penes quem potestas fuisset orbem terrarum novis vinculis onerandi. Nec spes illa regio animo Eius confidentes fefellit.

Ita affectus erat Alexander inter suos, inter alienos, inter deliberantes Principes, ita in proeliis, ubi humanitas saepius speciosae gloriae cedit, ita animus Eius arctissime cum celsissimo ingenio coniunctus erat, quum gladium nudaret, quum sceptrum teneret, cum foris jus diceret, cum domi in consilio deliberantium saluti populorum suorum consuleret. Quis rectius id iudicet, quam nos, qui hanc Musarum sedem, quam sapientia ac liberalitas Eius constituit, orientem atque increscentem vidimus? Quot et quanta generosissimi, vere

Imperatorii animi, cui humani nihil alienum erat, documenta haec nobis carissima Schola, jam orba, in annalibus suis a primis incunabilis ad hodiernam usque memoriam reservata habet!

Privatam Alexandri vitam si jam animo contemplamur, quae pulchra, quae honesta et amabilis species Imperatoris defuncti oculis nostris offertur! — Ecce tibi, qui hominis et Christiani nomen affectas, exemplum pietatis, qua Imperator Alexander, praeter alia, quae erga Matrem augustissimam praestitit officia, civibus prae lucebat; praecipuam curam spectemus, quam Imperatrici, mentis liberalitate et tenerrimo amore Ei coniunctissimae, jam misere afflictae Coniugi ultimis etiam vitae diebus suis adhibuit; respiciamus raram in Fratres Sororesque caritatem, gratum in praeceptores atque educatores animum, in amicitia servanda constantiam, amabilem comitatem, qua in circulis exuebat Imperatoriam dignitatem, denique omnia signa illa verae et sinceræ humanitatis, quae etiam, in privatam vitam si rediisset, summi fastigii immemorem secuta esset, quaeque jam, cum omnia potestatis suae insignia deposuit, imaginem Eius, sertis immortalibus redimitam, in animis civium ad extrema usque tempora conservabit.

Hanc vero speciem maximarum virtutum,

quam penitus in animis defixam volumus, si necessariis omnibus lineamentis exprimere cupimus, unum sane idque pulcherrimum gravissimumque adiicere necesse erit. Haec Eius natura, in quo, nisi in altissimo fundamento, posita erat? Scilicet in ea affectione animi, quae hominem, sive infimo seu summo loco natum, supra fortuitos casus terrestris vitae ad civitatem coelestem evehit — in religione, in probitate, in sincera atque ingenua pietate. Summum Numen ac divinam Voluntatem in oculis animisque habere, haec Dei lex, qua tenentur non cives magis quam reges, nullo unquam tempore memoria Eius excidit. Hanc mentis applicationem ad aeterna et sanctissima quaeque, inde a pueritia insidentem in animo Eius, mira supremi Dei consilia, quibus salutem, securitatem et omnem prosperitatem debebat, ad firmissimam in Providentia positam fidem ac tenacissimum propositum, quidquid ageret, Dominum solum ante oculos habendi, adduxerant. Vitae usu edoctus optimum duxit, in justa causa soli Deo confidere, non hominibus nec humanis viribus opibusque. Ea cognitio religiosum Ei submissumque coram Deo sensum iniecerat, cuius et gravissimarum rerum tempore et clarissimi triumphi maximo animis commovendis idonea edidit documenta,

In Deum respiciebat, cum, diu multumque re considerata, pro sanctissima causa gladium stringeret in acie, cum proeliorum pericula subiret, cum amplissimam retulisset victoriam. Fortuna totius Europae cum in campis Lipsiam adiacentibus acie decerneretur et socii Principes ducesque, pugna pugnata elati, proelii loco convenirent, nihil prius duxit Alexander, quam ut Ei tribueret gloriam, Cui debebatur, et, in conspectu tam immensae multitudinis, quae cum silentio, intime commota, tanto et tam raro intererat spectaculo, cum illustrissimis Sociis maximas devotissimasque grates supremo Deo ageret. Et redux in patriam, cum summum Consilium civitatis obviam procederet ab eoque peteret, ut in memoriam rerum gestarum *Fortunati* cognomen suo nomini adiungeret, deprecatus, per Synodum jussit, in templis non suum nomen praedicari, sed soli rerum omnium Moderatori bene gestae rei gloriam tribui. Ita Alexander, Europae Vindex. Idem, inundatione ista, urbem petropolitanam vastante, cum saevientes undas ad inum palatium advolvi atque omnem humanam opem furore tempestatum frangi videret, tum gravia et tanti imperii Domino digna verba, christianae plena humilitatis, edidit: „quam in me culpam admisi, o Deus, quod a populo

meo tantas et tam graves poenas exigis!“ — Profecto divina Providentia tribuebat Ei carissima bona, quippe fidem, pietatem modesti-
amque ingeneraverat, quibus virtutibus ipse sibi certissimam fortunam, animi pacem paraverat, trahentem semper ad discordes distractasque gentes inter se conciliandas. Et ex hac integritate animi christianaque sanctitate proficiscebatur studium optimi Imperatoris cognitionem Dei et voluntatis Eius et per hanc, veram pietatem ac virtutem — sola et privatae et publicae salutis fundamenta — ad innumeras suae tutelae traditas familias propagandi. Igitur Alexandrum optimo jure ornare licet cognomine Eius, qui *oleo sacro quasi a supremo Deo perunctus sit*, immo tribuere Ei, quod divinus Vates de omnibus praedicat, qui usque ad extremum vitae spatium integram fidem servant: *Beati sunt fato defuncti, qui in Domino moriuntur*. Et quod porro dicit Spiritus: *a laboribus jam cessant*, nonne eodem jure referantur ad Alexandrum, si in *Principis* acta oculos convertimus?

Mox utinam scriptor existat, qui stilo veritatis et justa existimatione res ab Alexandro gestas in annales populorum referat! Hoc loco accuratam adumbrationem, nedum enumerationem omnium rerum et actionum, quibus insi-

gniebatur Alexandri imperium, nemo requirat. Non temporis, non loci est, nec exiguae vires concedunt, ut tanti et tam copiosi argumenti periculum faciam. Sufficit piis nostris desideriis, quae solemne huius diei sanxerunt, memoria earum rerum atque consiliorum, quibus in orbem terrarum, inprimis in nos alia super alia contulit beneficia, prioribus semper nova addidit, vitam quasi novam excitavit, denique Tutorem Cultoremque summorum bonorum se praebeuit.

Post tot tantosque labores sit Ei terra levis! Admodum juvenis curas Principis gravissimas humeris suis imponere cogebatur. Vitae pensum, modico temporis spatio adsignatum, maxima, quae Principi poterant iniungi, officia continebat. Mire concitato et fatali aevo divina Providentia, pro sua sapientia et consilio, evocaverat Alexandrum ad gravissimas res capeSSendas, quippe illa cum ingenii tum humanissimi animi opera uti voluit, ut post longas variasque difficultates et molestias misericordiae plena consilia cum maxima humani generis utilitate exsequeretur. Pace vestra, A. H. verbis illustrissimi Auctoris, juvenem Imperatorem e propinquo observantis, cum Alexander rerum potiretur, in quam spem totius orbis terrarum venerit, memorabo (1). Vatis instar,

divino spiritu adflati, quem aerumnarum saeculi jam diu miseruerat, spes suas laeta illa specie induit futuri: „Jam vero nobile par Juvenum diverso itinere ad lugentem Genium generis humani pergebant — a mare baltico alter — alter insula maris mediterranei Europae oriundus. Genius vero defixis in Juvenes oculis in ore majoris gravitatem, mentis altitudinem, vim, constantiam, severitatem deprehendit, dum minor natu, juvenili forma conspicuus, comiter, ingenue, familiariter humaneque suspiceret, cuius ex oculis decorae sapientiae ingenium tam mite castumque elucebat, ut mox Eum Genius suum agnosceret. Ambos restitutores labefactati et vacillantis templi sui ducens, surgit, manuque gravioris juvenis prehensa, in complexus florentis ruit, qui et ipse haud cunctanter ardenti plenoque amoris animo se pectori Ejus adplicabat.“

Interrupta quidem visio fuit, sed ita tamen — cujus rei supremo Deo maximam gratiam habent gentes et nationes — ut initio responderet exitus. Tum nobilissimus ille Vir, cujus animo offerebatur haec futuri species, nondum praesentiebat, se paulo post, quam in uno Juvene spem posuisset, abiecturum, dum alia super alia vota venerabundi laetissimique animi pro altero sine ulla adsentationis suspicione nun-

cupare licuit (2). Bene intellexerat, saeculi arbitrium penes hos duos Juvenes potissimum fore, non concordi studio paci civitatum consulturos, sed gravissima certamina de salute inituros. Pacis amantissimus Alexander ter gladium e vagina educere coactus fuit, ut istum Virum coërceret, qui insatiabili gloriae et dominandi libidine incensus, omnes civitates atroci et ferreo sceptro premebat; ter exercitus suos in aciem eduxit ad gentes aliena vi liberandas, tertium autem sacro consilio, vaginae non prius gladium reddendi, quam rem sibi propositam ad optatum finem perduxisset vel in experiundo Ipse succubisset. Et Dominus stetit a servo suo fideli; Angeli tutelares omnipotentis Dei, causam Justi suscipientes, aderant ultores. Nec armorum strepitus prohibere valuit clementem et humanum animum Alexandri, quominus pacis cogitationes foveret, quippe qui per bella ad pacem viam sibi munire studuerit. Inter ipsas proeliorum turbas litteras misit ad nationes Europae, quibus Heros borealium terrarum sanctum legibus et tutum ordinem rerum ostendit (3). Et confecto praeclaro opere, quod unum sempiternae memoriae tradit nomen Eius, non cessavit magnanimus Vindex totius orbis, quin, quod bellum ocepisset, idem pace confirmaret et soli-

diorem sibi gloriam pararet, quam vel amplissimae bellicae res tribuissent. Ex intimo petore fluebat illud consilium Eius, quod ad ultimam posteritatem memoriam Eius propagabit: ambigua ars, suam tantum utilitatem spectans, non amplius gentium et civitatum causam disceptabit, sed *Sacri Foederis* Principes iurando se obstringent ad praecepta christiana in vitam evocanda, ubi perraro adhuc reperiebantur atque aegerrime adhiberi poterant (4); immo familiari et mutua consultatione, quidquid gentibus suis novas creare possit aerumnas, tamquam fratres patresque unius gentilis foederis component, ut revera *pastores* sint nationum, quo nomine sanctissimo insigniuntur. Erat hoc consilium christiano Principe dignum, qui paludatus adhortamenta pacis amorisque admittebat, cuius haud circumscripta voluntas melius quiddam quam regnum noscebat — obtemperationem altiori sanctorique Voluntati. — Hunc sensum spirabant posteriora omnia humanissimi Imperatoris dicta factaque, quidquid de populorum et civitatum salute sentiret, declarantia — scilicet verecundiam et amorem, quo sanctum nationum jus ac libertatem lege cautam volebat, simul vero firmam ac severam vim, quam perverso studio opponebat, vetera eaque sancta instituta legesque

penitus evertendi (5) — adeo ut in consilio, quod ab initio imperii sui pronuntiabat: „Equidem nullam agnosco justam potestatem, nisi quae proficiscatur e legibus,“ (6) ad ultimum usque vitae tempus perseveraverit. Ut hoc consilium pacis christianae persequeretur et laebefactatam civitatum salutem reficeret, eo spectabant semper curae Eius atque excubiae apud ceterarum gentium Principes, certe reluctantibus saepe gravissimis rebus animoque interdum ad aliam viam et rationem tracto. At datam fidem, ut in ceteris rebus, sic in his, honeste atque constanter praestitit. Immo vero, extremo tempore, maxima etiam vindicandi cupiditate depressa, perstitit in pacis studio et mirabili moderatione, qua cumulus accessit ad longe prospicientem et humanissimam Eius politicam artem, ut memoria rerum optimo jure testimonium illud de Alexandro exhibitura sit: qui sibimet *ipse* imperare potuit, dignus erat, qui orbi terrarum imperaret.

Cave bellicam virtutem et consiliorum subtilitatem, quam necessitudines officiorum, cum alienis populis initae, aperiebant, summam Principis praestantiam arbitreris. An populo suo saluti fuerit, id quidem justa posteritas quaeret palmasque eadem maioris minorisque pretii deferet. — In tam longa serie immorta-

lium Virorum qua corona Alexandri caput redimietur? Sane cum laetissima laurea laetior olivae ramus miscebitur, quod insigne declarabit, maiorem Eum fuisse gratis artibus pacis, quam bellicis rebus et argutissimis politices consiliis. Quis exprimere paucis valet, quo Rossia, viginti quinque annis nondum circum-actis, sub auspiciis Alexandri, strenuissimi, prudentissimi humanissimique Principis pervenerit! Studuit ille semper a primo imperii sui momento, ut totius Rossiae vires et culturam augeret, qua nunc maxime inter ceteras Europae gentes honorificum simul et pernecessarium obtinet locum. Confestim tollebat omnem puniendi vim, quam leges civitatis non sanxerant (7), cuique ordini civium a praeclaris Maioribus tradita privilegia confirmabat (8) novaeque addebat; mox etiam litterarum commercium cum aliis populis instituebat; multimodis insuper consiliis institutisque domesticas imperii res et singularum provinciarum commode descripsit, legum emendandarum adsiduam curam adhibuit continuumque earum studium peritis viris mandavit, industriam populi miro modo excitavit, ordine et disciplina exercitus suos eo usque evexit, ut in ipsa hostium terra fides iis admiratioque tributa fuerit; denique virium, opum, copiarum et pretii sui conscium

reddidit populum, quibus omnibus eam fortitudinem, eam erga patriam pietatem et has animorum contentiones et certamina concitavit, quae hodie in omnibus rebus cum admiratione omnium cernantur. Ita ingenii lumen et sanctitatem morum per immensum Ruteniae imperium adiuvere et ad homines cuiusque ordinis atque aetatis propagare, erat id quidem magni et sapientis Imperatoris nostri indefessa cura et studium: immo infinis cum summis culturam ingenii animique, maximum humanae societatis bonum, parare, ea cura agitabat Eius animus dies noctesque, quod sempiternum Ei cognomen Patris patriae conciliabit. Nam inde ab initio imperii sui miserebat agriculturalum, cui gentis suae parti praecipuam curam impendit. Oppressam singulorum libertatem per totum corpus civitatis lenire et barbaros adhuc animos legibus bonisque libertatis adsvescere, salvo jure possessionum, humanum id consilium obversabatur semper animo Eius, quod pluribus, iisdem salutaribus legibus ad exitum perducere studebat. Quod Livonia nostra Ei debeat, sentit utique jam libertate donatus agricola, Patrem patriae hodie lugens. Alexander vero universi populi cultum respiciens, quomodo vestigia clarissimi Proavi, qui hanc terram in provinciam redegit,

persecutus sit, et, quod Ille condidit, egregie perfecerit, id Rossia ipsa, id nos maxime sempiterna memoria complectemur. Prima fere cura Eius, imperium capessentis, erat constitutio Collegii, res scholasticas administrantis (9). Liberalis, quae censuram domesticarum litterarum iniungebat, lex, quaeque imprimendo divulgandas curabat, industriam mox ingeniorum atque eruditorum hominum provocavit (10). Igitur sex Universitates litterarum (11) et mille amplius maiores minoresque scholae vel ortum Ei vel sustentationem vel incrementum suum debebant. Quod vero praesertim Dorpatum, quod haec Musarum sedes ante tres et viginti annos constituta, Auctori augustissimo, Largitori ac Nutritori liberalissimo, immo Parenti sempiternae memoriae acceptum referat, quod Ille Imperatoria munificentia, quod paterna cura, quod praesidio suo, quod exhortationibus ad condendas vulgandasque litteras per patriam nostram, germanico - rossicam contulerit — id quidem monumenta, quae sibi apud nos sua manu posuit, quaeque eximia pulchritudine ante oculos nostros versantur, id variae collectiones, ad artes ac disciplinas pertinentes, quibus nos munificentia Eius donavit, id annales Academiae nostrae sempiternae tradent memoriae, id denique adolescentes et viri, qui hic litteris

imbuti, impigre jam Patriae operam et studium impendunt, multa per saecula declarabunt.

Nec vero satis habuit Alexander lucem doctrinarum atque ingeniorum culturam divulgare. Pius enim Princeps saepenumero palam praedicavit, se omnem animorum conformationem ponere in religiosa, proba, Deo accepta mente omnium civium. Quo Ipse animo plenus christianae illi societati, quae divina praecepta Sacri Codicis ad omnes gentes et nationes propagaret, quaeque ea auctoritate, quam nulla unquam memoria reticebit, omnem fere orbem terrarum perlustravit, id praesidii ac libertatis per ingens imperium suum concessit, quae sane christiano Imperatore digna esset et per omnes imperii immensas provincias sempiternae veritatis lumen cum incredibili fructu omnis posteritatis transferret.

Hoc Alexandri pensum fuit, gravi saepe cura et labore, sed laetissimis simul utilissimisque operibus plenum, ut ipsa haec qualiscunque adumbratio sufficiat ad acriter monendum, quot et quantos fructus Ejus vita per totam Ruteniam effuderit et praematurus decessus huic imperio ademerit.

Igitur quaestio jam oboritur, non justa magis quam naturalis: num simul cum Illo haec interierint omnia? Cum illo Ingenio, quo prae-

clarius nullum mortalibus ab immortali Numine datum est, num omnia munera ac beneficia, quae ortum Ei ac progressum debebant, sepulcro clausa sint? — Immo sacra vox respondet nobis: „beati sunt mortui, qui in Domino moriuntur: a labore suo requiescunt, sed *opera eos prosequuntur*.“ Profecto aeterna ipsi felicitate minus fruerentur, si opera immortalia cum mortali corpore interirent. Haec vero pertinebunt ad omnem posteritatem, quem fructum Deus O. M. iis hominum actis tribuit, quae ex Ipso proficiscebantur h. e. ex Ipsius Voluntate perficiebantur. Brevem enim vitam auctoris superans fructus laete perdurabit et multiplicabitur in imperio, quod divina Sapientia sibi Gratiisque in terris condidit et continenter condit. Non igitur interibit unquam, quod per egit Alexander, pia laude prosequendus. Consilia et res Eius gestae diu, immo, secundum legem divinae administrationis, omni memoria perdurabunt cum nominis *Ipsius* gloria et, quod maiori curae Ei erat, cum *imperii* felicitate. Ut pronepotes sub umbra delitescunt, et fructus capiunt, quos maximus Alexandri, centum ante annis imperio suo, jam denuo lugenti, creptus serebat Proavus, Cuius iam mortale nomen laeti et gloriabundi etiamnum praedicant, ita Alexandri nostri Genius Ruteniam pervolitabit, be-

ne semper precaturus segetibus suis beatusque erit in contemplandis frugibus, nec defunctum alio nomine insignient posterī, quam quod vivus verecunde recusabat — cognomine *Fortunati*.

Ita affecti finem celebrandae munificentissimi erga nos Principis memoriae imponamus. Luctum vero, ut Illo dignus sit, temperemus et ea summissione consecremus atque obsequio erga supremum Deum, quo nobis saepe Alexander praeluxit, ea spe et fiducia, quam ponimus, secundum Deum, in eo Principe, quem summum Numen imperii Heredem fecit — denique pio et constanti animo, quo pulchrius nihil in omni luctu christiano cerni potest, ut Alexandri more divinum opus adiuvemus colamusque, quod Ille inter nos in omni civium genere passim instituit atque coluit. Ita cuncti, qui hic adestis, ita nos potissimum docentes et discentes, qui pari eodemque luctu de paterno operum nostrorum Tutore affecti sumus! Hoc carissimum nobis Seminarium divinae humanaeque sapientiae, artium ac litterarum, quod Alexander, qua erat Imperatoria munificentia, constituit, quod ab initio ad hoc usque tempus clementissima Ejus cura fovit et provexit, ardentissimis precibus Deo benignissimo, cujus Sancto Imperio in his terris haec etiam Schola no-

stra, quantum poterit, serviet et omni, qua par est, fiducia, gratiae ac benevolentiae novi Imperatoris commendemus. Ingentis imperii Heres omniumque Eius operum hanc quoque nostram Academiam sancti testamenti participem reddet, quod pietas defuncti Fratris reliquit, et inter multas res, quas ultima precatio jam beati Alexandri comprehendebat, ei etiam gratiam et favorem suum largietur. Nos vero dolor, quo memoria omni laude dignissimi Principis adficit, moneat, ut puro ac pio studio in suo quisque loco et votis defuncti Parentis et favore Principis, qui in Eius locum successit, digni videamur, patriae nostrae et imperio, pro sua quisque parte, scientiae sapientiaeque fructus, quos serendi, colendi, maturandi officium nobis iniunctum est, parare studentes. Ita nos etiam nostrum fecerimus, ut Alexandri opera maneant et in terris Eum prosequantur.

Certe altiori etiam sensu comitabuntur ad solium Summi Regis, ante Tribunal, quod Is, qui nemini in hac vita terrestri rationem actionum suarum reddere cogebatur, semper ante oculos habuit. Aeternus vero Iudex *ponderat*, non numerat opera hominum; spectat omnino, non quid egeris, sed qua mente et consilio egeris. Ob hanc mentem fidemque, qua Alexander semper ducebatur, laetis animis, ita ut

christianos homines decet, prosequimur in altiore vitam discedentem, in quam Deus, Dominus noster, pro infinita benevolentia sua pium ac fidelem servum suum, constanti aetate e gravissimis laboribus post brevem mortis dolorem et ex omnibus aerumnis huius vitae ereptum exceperit.

Aeterne Deus, gratia et misericordia abundans, fac pius et probus animus Alexandri, fac laboribus et molestiis, fide, obsequio et caritate consecrata mens Eius in integra pace tua conquiescat! Propitius Illi sis, qui verecundia atque amore erga Te permotus, tot in terris homines clementer et benigne tractavit! Plena fruatur felicitate beneficiorum, hilari vultu fruges conspiciens, quarum semina sparserat, fide in Christo et Verbo tuo posita! Omnes vero consolare, qui carissimum Imperatorem nunc lugent! Adflictam Imperatoriam Coniugem, augustissimam Matrem, quae dilectissimi Filii obitum deplorat, illustrissimos Fratres et Sorores spe et patientia erigat sanctus Spiritus tuus! Novo Domino nostro atque Imperatori tribuas animum Alexandri et ingenium, cum fortuna Eius ac pace! Advertas denique nobis omnibus, universo imperio paternam Eius curam, plenam, integram, ut posthac, quod ad haec usque tempora contigit, sub auspiciis Eius

„placidam et tranquillam vitam agamus in omni pietate fideque.“ Amen.

Citata.

(1) Betrachtungen und Gedanken über verschiedene Gegenstände der Welt und Litteratur (von Klinger) L. 1 p. 414.

(2) Ibidem L. 2 p. 60 L. 3 pluribus locis, praecipue a p. 271.

(3) Varsovia d. 10 Febr. et Kalisia d. 13 Mart. 1813.

(4) Acta Sacri Foederis d. 14 Sept. 1815. Parisiis.

(5) Declaratio Congressus Aquensis d. 15 Nov. 1818 nec non Legatorum Austriae, Prussiae et Rossiae sub fine deliberationum Laubachiensium d. 19 Maii 1821.

(6) Edictum d. 7 April. 1801.

(7) Senatusconsultum d. 23 April. 1801.

(8) Edictum d. 2 April. 1801.

(9) Decretum d. 20 Sept. 1801.

(10) Censurae ratio d. 9 Jul. 1804.

(11) Universitates litterarum: Dorpatensis
(condita d. 12 Dec. 1802) Vilnensis (instaurata
1803) Moscoviensis (instaurata 1804) Kasanen-
sis (constituta 1804) Charchoviensis (constitu-
ta 1804) Petropolitana (constituta 1819.)

**In saxo ponendo, quod fundamento ser-
viebat novae aedificationis Gymnasii
Dorpat.**

die 17 Maii 1829,

hora pomeridiana sexta,

dixit

K. Th. Hermann,
Praeceptor superioris ordinis.

Quod nulla huius urbis terraeque memoria tam clare nobis ante oculos posuit, id haec saxa, quae vidimus alia super aliis cumulata, commemorant, nam penitus sub his, quae circumstant, aedibus, muri erant transversi, qui, in diversas partes excurrentes, argumento sunt, multa saecula inter fundamenta omnino diversae aetatis et ruinas, quarum memoriam nulli exhibent annales, interiecta fuisse. Ubi aquosus fons initio aedificandi tantum operariis obiciebat molestiarum, ibi, non tam alte, in profunda tamen humo condita erant ossa defunctorum in sarcophagis putridis, dum intervallo quodam pannis indutus quotidianae vestis sceletus inter rudera et carbones prodibat — fortis, ut opinor, vir, qui opem in incendio laturus, corruente domo, vivus obruebatur. Haud procul, sed penitiori loco prostrata jacebant ossa gigantei corporis, cuius cranium ictu gladii diffissum erat — militis

forsan, qui hos muros fortiter defendendo cecidisset.

In tam angusto spatio quot res mirabiles simul horribilesque, quot praeclara et memorabilia facinora facta fuerint! Assiduae curae atque industriae, laetitiae ac sollicitudinis, spei dolorisque et taciti fletus eorum, qui carissimis suis ultima praestabant, hoc sine dubio theatrum erat per sexcentos amplius annos, cum stirpibus plurium gentium, sempiternae oblivioni traditis.

Profecto hae ruinae, quas ante oculos denudatas vidimus, alta voce praedicant, nihil perdurare humani operis terrenive. Quibus commoti, simul vero confisi, novum opus, quod jam condimus, multis hominum generibus superstes fore nec non et urbi nostrae et universo imperio plurimum esse profuturum, in saxo, foundationi serviente, hanc tabulam depouimus, quae aliquando, silente post iniquitatem saeculorum memoria, posteris tradat: Hoc anno, hocce die magnanimus liberalissimusque Princeps hoc aedificium exstrui jussit, in quo erigendo pietas et studium boni rectique in eo, qui est a cura rerum sacrarum atque eruditionis popularis, Ministro, cum sociata opera, quam praestiterunt clarissimi Viri, excolendae

juventuti curam adhibentes, quorum nomina simul memoriae prodita sunt.

Communis vero humanarum rerum conditio ne nos anxios et sollicitos habeat! Quin potius exhortetur, ut, quoad vita suppetet, omni studio pro causa hominum nitamur. Novam igitur integramque vitam, exemplum eorum secuti, qui ante nos aliis necessitatibus inserviebant, suscipiamus, fidenti animo reputantes, mortem non plus posse quam vitam, historiasque non planius docere quam facta. Etsi magnae industriae aetas interiit eiusque recordationem incendia et ruinae oblivioni tradiderunt, novum tamen genus hominum novus concitabit animus. Non enim ad bella et contentiones nec ad merces foederatarum urbium acervandas hi muri eriguntur e vetustis ruinis, sed ea, quibus opes et divitiae pretium atque aestimationem habent, eruditio et cultura ingeniorum, hic in lucem et vitam evocabuntur.

Et fructum inde ut incolae huius potissimum urbis capturi sunt, ita tollant etiam nobiscum ad Moderatorem Rectoremque omnium rerum supplices oculos atque animos, precantes uti salvum et incolumem reddat generosissimum augustissimumque Imperatorem nostrum, ut fortunet Illum cum omnibus dignissimis humanissimisque Viris, qui culturam animorum

augere tractant, ut prosperum omnibus successum tribuat, qui intra haec limina gravissimo muneri excolendae juventutis operam sunt daturi, ut artis peritos, impigro studio et labore aedificandi opus recturos adiuvet; denique vires det sedulis operariis, ut, cum haud interrupta sanitate, et gaudio sit opus, quod faciunt manus eorum. Crescat et vigeat haec aedificatio fonsque sit perennis, unde juvenus pietatem erga Deum, virtutem et amorem optimarum artium hauriat et in omni vita dictis factisque declare!

D e
Principio et Fine Litterarum

Oratio ad celebrandam Coronationem Caesa-
reae Maiestatis et Domini

NICOLAI I.

in Auditorio maiori Caes. Universitatis litter.
Dorpat.

die 22. Aug. 1829,

habita

a

D. Ern. Sartorio,
Prof. Ord. Theologiae.

Auditores Honoratissimi!

Sacer dies est, qui nos jam in hunc locum congregavit. Non Actum Domini et Imperatoris nostri, quo primum summam imperii obtinuit, naturali jure concessam, sed insequentem consecrationem et confirmationem Eius, divina lege provisam comprobataque celebramus. Dies est, quo ungebatur et coronabatur augustissimus Princeps noster, quo ad altaria Summi Regis provolutus, sacro oleo, sacri muneris pignore, perunctus est, quo in templo Dei caput suum corona redimivit, potestatem sibi Dei gratia permissam et traditam testaturus. Ita colimus Eum atque observamus, non modo jure gentium summo imperio exornatum, sed veneramur, quem Summus Deus, sacro oleo unctum, Administratorem et Ministrum sui juris huic imperio imposuit, quem gratia sua et potestate, quem victoria gloriaque cumulavit. Magnifica illa gratiae plena Coronatio, splendido diademate insignita, quotannis fulgore cre-

scit. Clarius clariusque coruscat sacra Ruteniae corona in capite Nicolai primi et unici, dum exercitus Eius, fortiter pugnantes adversus heredetarium hostem Christianorum cis maria ultraque, victorias ex victoriis serunt triumphosque suos multiplicant.

Quis nostrum fulgore huius coronae non delectetur, quam intuentes hostes tamquam fulmine tacti sunt, dum lux eius saluti civibus et gaudio est. Radiat multo auro et fulgentibus gemmis. Est velut orbis incantatus, qui ingentes populos comprehendit, Orientem et Occidentem et Septentrionem et Meridiem incolentes et, dum agitant, ut sua quemque natura fert moresque, validum concordiae vinculum omnibus circumdat: idem dissimillimas res continet, feros animos culturae patientes facit, ex cultos confirmat diversissimasque religiones inter se conciliat. Et nos Evangelicos germanae originis orbis ille capit, et nos artium litterarumque cultores in his provinciis amplectitur. Quod hodierna solennitas acrius graviusque monet; nam oculos animosque nostros non solum avertit tamquam ad Centrum, in edito loco positum, sed nos etiam arctiori vinculo concordiae atque amoris coniungit inter nos. Pulchra sane ac salutaris res est, quod sacri festique dies, publice celebrati, non solum rem

ipsam consecrant atque illustrent, sed in hominibus etiam, pro sua cuiusque natura et ingenio, communem omnium sensum excitant, acunt, augent, ut fons sint et origo firmioris sanctiorisque coniunctionis. Membra huius Corporis academici dum ad Coronationem Domini et Imperatoris sui venerabunda mente celebrandam convenerunt, non sensu solum pietatis erga maximum Principem animi tenentur, sed afficiuntur simul conscientia communionis et fraternae societatis, in munere fungendo, quod Ille mandavit. Et munus illud quod et quale est? Litterarum munus est, quarum hic ab Imperatore constitutum est templum, cuius sacra nos obire debemus. Sunt multae disciplinae, sed unum templum, multae artes, sed una domus, quatuor Facultates, quas vocant, sed una Universitas litterarum, una communio, una societas.

Quid est, quod tam varias partes artium et litterarum in unum colligat? quod tot membra uno corpore contineat? Ubi centrum, quo coeunt omnes radii doctrinarum, quidquid docetur et discitur? Ad hanc gravissimam rem cognoscendam, honoratissimi Collegae, dilectissimi Commilitones, animum advertamus.

Id quod doctrinas continet, an externum quiddam et fortuitum? Auctoritas, credo, Supe-

riorum est, quae ob maiorem commoditatem et simplicitatem in Academiis cunctas consociavit? An communis omnium similitudo, quae ad externam docendi discendique formam spectet, in unum locum coëgit? Immo vero altius repetenda causa et accuratius explicanda est. Scilicet artes omnes naturali quadam necessitudine inter se coniunctae sunt, ut alia aliam desideret, etiamsi loco seiunctae essent, et re vera necessariam societatem, haud per intervalla dirimendam, inierint, quam nulla vis externa imperare nec tollere valet. Universitates litterariae, parvae doctrinarum civitates, comprehendunt illae quidem omnes artes et disciplinas, ipsae vero Universitates, vel remotissimae, natura et ingenio scientiae quasi unam rempublicam componunt, id quod eas cum omnibus Institutis litterarum Societatibusque ab Academiis usque ad scholas infimi ordinis magna litterarum civitate complectitur, in qua omnes ad unum docendo et scribendo arctissime inter se coniunctae sunt. Et in hac republica, ex minoribus maioribusque coetibus composita, sunt quasi horreis praesidiisque comparandae bibliothecae et reliquum suppellectile artium atque apparatus.

Interior simul et exterior nexus litterarum quo simplici et naturali fundamento, non oculis,

sed mente cernendo, nititur? Certe niti tantum in eo potest, quod fons ipse et origo atque omnis scientiae finis est. At recentiores philosophi, prae ceteris Fichte in libro, qui inscriptus est: *Wissenschaftslehre*, omni studio enixi sunt, ut principium invenirent, quod tamquam stirps et apex centrumque omnium artium esset. Sane operam et oleum perdiderunt, quippe arrogantia quadam elati, in se, tamquam deo quodam, non in Eo quaerebant, qui ipse humanae naturae principium et vita est, in quo omnes vivimus, vigemus et sumus. *A. Jove principium*, paganus ipse dicit. Qui omnium rerum Princeps est, verus Deus et Creator coelorum terrarumque, idem sit initium et finis omnium artium necesse est. Ut sol non alieno lumine, sed proprio et suo lucet, ceterae vero res *eius* luce collustrantur, ita Deus non nisi luce Dei, nec cetera nisi in Eius luce internoscuntur, ut in sacra scriptura est: „in luce Tua lucem conspiciamus.“ Deus igitur Principium est atque Centrum omnis scientiae, quod jam venia vestra, A. II. demonstrare conabor.

Centrum et Principium omnis scientiae *Deus* est; nam est *primum* ipse Omniscius, est ipsa Sapientia, cuius tota natura lux et intelligentia. Nec in otiosa et inerti cognitione consistit Omniscientia Ejus; est potius aeterna

acerrimaque cogitatio Dei, qui ab omni aeternitate Pater essentielle Verbum seu Filium suum generavit, per quem omnes creatae res. Divinae cogitationes non perceptiones solae et simulacra rerum, quales humanae, sunt, sed divinus Spiritus ipse, qui commentando fingendoque movetur, qui non delirans imaginibus ludit, sed, quod sentit, efficit et sollertissime materiam fecundando divinoque Spiritu adflando, varia animantium genera efformat animatque. Natura vero divinae Omniscientiae comprehendit quoque Omnipotentiam et Omnipraesentiam divinam. Omnipotens agitatio Dei est illa vis cogitandi, qua cogitationes divinae non solum, ut in homine, sonantia verba edunt, sed solidas res pariunt, velut evidentia et substantialia verba. Immo vero omne animal vox est et expressa Dei perceptio, et voces ut sunt nullae sine cogitationibus, ita etiam creatura sine vi divinae cogitationis, omnia pervadentis animantisque, nulla esset et ad nihilum recideret. Nam qui totam creaturam effingebat, idem sustinet valida Praesentia sua, idem aeterna et immensa Vita sua concitat movetque; et ut homo suffocatur, anima destitutus, ita Universum exanimaretur et corrueret, si omniscia et omnipotens Praesentia Dei deesset, ut in sacro Codice verba sunt: „in Eius manu est anima

omnium creaturarum et spiritus carnis cuiusque, qui si conaretur et omnium spiritum et animam repeteret, tum omnis caro una interiret et homo rursus in cinerem verteretur.“ Idem sacri libri demonstrant, genetricem et conservatricem Omniscientiam Dei vel diligentissimam esse atque accuratissimam, ut quae ipsa rerum causa et ad universa et ad singula minimaque pertineat; nam Deus ille, cui nihil magnum, eidem nihil parvum. „Ne timeate, etiam vestri capilli omnes numerati sunt, nec passeris ullius oblitus est Deus; cognoscit omnes res; idem corda renesque explorat; nulla creatura Ei occulta est, sed omnia patent nuda ante oculos Eius.“ O mirificam Dei Scientiam, quae tanta est, tam capax, tam immensa, tam ingenii, vitae, phantasiaeque plena, tam sublimis, tam profunda, simul vero tam fida atque subtilis in parvis, ut ne minimam quidem particulam praetermittat aut negligat! In Te reconditi sunt omnes sapientiae thesauri, omnes subtilitates cognitionis: „Qui Spiritus omnes res, etiam profunda Divinitatis exquirat,“ is verus Antistes theologiae, jurisprudentiae, medicinae et scientiae naturalium rerum historiaeque cum peritia et usu linguarum. In Eius Scholam cuncti ventitare debemus.

Jam *Deus etiam* Centrum et Principium

est omnium, quae cognita habemus, propterea quod omnes artes ab Eo manant, tamquam igniculi et simulacra Omniscientiae Eius. „Deus finxit hominem ad suam imaginem, ut dominaretur in omnes terras et pisces in mari et aves subter coelo et pecudes et omnes vermes, qui reptant in terra.“ Haec imago divina in homine nulla alia esse potest, nisi cum conscientia Dei ipsius etiam virtutum Eius in mente humana adumbratio, ut animus amore Dei plenus, voluntas divinae Sanctitati accommodata et ratio illuminata sit divina cognitione. Quae omnia, etsi arcte inter se conjuncta sunt, posterius tamen hoc potissimum loco disserendum est. Deus est Omniscius, ergo homo, ad imaginem Eius factus, sciens erit et Deum cum rebus creatis cognoscet. Ad id Deus humanae menti lucem ex sua luce dedit, ad id rationem, vim conscientiae, mentis acumen, acre iudicium et sollers ingenium tribuit. Illustratione mentis, scientia et sapientia Omniscio et Omnipotenti magis magisque similes evademus et veritatis cognitione propius ad Eum accedemus, qui de se ipso praedicat: „Ego Veritas sum, et vita et veritas vos liberabit.“ Hoc illud est, quo maxime in terris dominetur homo; non corporis robur, quo bruta animalia antecellunt multa, non materiae

maior vis et moles, sed ingenii potestas et scientia dat principatum terrestrium animalium, intelligentia hominis moderatur terras, quarum in dies augebitur imperium. Certe eo facilius rerum omnium potiemur, quo magis cognoverimus vel prudenter agendo perspexerimus et cogitando nobis vindicaverimus. Quod minus intelligimus, id nobis quasi terra incognita est, quasi rudis indigestaque moles, qua non utimur, quam non possidemus, non regere possumus, quae potius imperium mentis recusat.

Quod si homo consilio Creatoris ceteris animantibus imperare vult, cognoscere decet atque explorare. Patet enim oculis grande volumen naturae, ut legat lectaque intelligat. Divisum est hoc volumen in tres partes, quarum una de animalibus, altera de plantis, tertia de saxis et metallis agit. Quis inquirat praeter hominem cognoscatque? Pisces in mari, aves subter coelo et pecora et universam terram cum omnibus herbis, e terra enascentibus, et omni genere arborum frugiferarum, qui moderetur, nulla eorum cognitione? Agendum, naturae studiosi et investigatores, accingite vos ad suum quisque opus suscipiendum! Quemadmodum Deus ad primum hominem animantes deduxit, ut videret, quae nomina inderet, ita ad vos etiam adducit, ut videat,

quomodo vos appelletis, cognoscatis, describatis. Quocunque nomine appellemini, has artes profitentes, Zoologi, Botanici, Mineralogi, pergitte diligenter inquirere usque ad eas paginas, quas nemo adhuc evolvit. Est sane arduum et difficile negotium. Chemicus vero adstat adiuvens et interiores res et elementa pertentat, atque Physicus examinat vires et Mathematicus metitur spatia computatque magnitudines, ut ne minima quidem res desit. Nec terrae solum scalam suam admovet, sed adscendit speculam astronomicam et intuetur coelestium coruscantes orbes micantesque, quorum quisque instar mundi est, et hieroglyphicas litteras siderum legit exquirisque occultos motus eorum.

Alii vero, quod in terris maximum est, hominem exentiunt, qui naturae minister, medium tenens inter coelestes animos et corpora, scrutantibus maxime variam atque amoenissimam speciem praebet. Pars investigantium operam dat corpori cum omnibus particulis, non solum scientiae studio, sed honestiori etiam cupiditate ducti, morborum mala tollendi et valetudinem tuendi, quo factum est, ut hic *ordo* eruditorum antiquitus *gratiosus* vocitaretur. Quidam vero oculos in vitam communem convertunt, opera et negotia hominum, qualia

sint fuerintque, existimantes. Praesens tempus quia leve dācunt, linguarum doctoribus lucem praeficientibus, descendunt velut in fodinas praeteritae et priscae aetatis, ubi viva vox nulla exauditur, atque eruunt *generosiora* metalla, rudere obruta, quae *historia* congerit collocatque. Quorum thesauros alii adsumunt, legislatores et arbitri populorum rerumque terrestrium administratores. Hos quidem divinum jus atque ordinem in vita communi exhibere, lites inter homines componere et huius vitae fortunam augere decet. Profecto multa et ipsius hominis cognitio et rerum, quae circumstant, cum diligenti et accurata codicum inquisitione opus est iis, qui grave sibi munus *legislationis* et *politicæ artis* seposuerint.

Varia illa studia et contentiones, quae scientiae lumen accendere et dominationem in rerum naturam parare tractant, in eam velut centralem scientiam, quae sapientia seu *philosophia* vocatur, concurrunt. Haec enim formas et primarias notiones omnis doctrinae et eruditionis proponit et, ut captus hominum est, docet. Cum vero philosophia ista, tam angustis finibus inclusa, quos magis etiam sua cuiusque culpa circumscribit, de gravissimis rebus, de Deo et de ea, quae inter Deum hominesque intercedat, necessitudine, minime

valeat nos certiores facere, *theologia*, quae nititur revelatione divina, gratiae et amoris plena, his etiam de rebus plenissimum svavissimumque lumen effundit. „Nam quod nullus oculus vidit, nulla auris audivit et in nullius pectus venit, quod Deus iis paravit, qui amant — aeternam salutem in Christo Jesu, unico Intercessore inter Deum et homines — id revelavit nobis per Spiritum suum,“ et sancti Viri, divino Spiritu adflati, scriptum reliquerunt in sacro Codice, vitae pleno, puro vivoque fonte verae theologiae. Ita sublimis illa doctrina, quae cum philosophia, cum historia, eum linguarum notitia et ceteris artibus vario modo coniuncta est, refert complexum omnem artium ac disciplinarum ad omniscium Deum, qui permagno amore hominem ad suam imaginem finxit et peccatis obrutum rursus propitia voluntate per Filium suum ad imaginem suam restituit.

Pergere jam licet ad *tertiam* rationem propositi nostri: *Deus* est Centrum et Principium omnis scientiae. Ut enim quaeque ars ab Eo provenit, ita ad Eum rursus refertur. Scientia exculi ingenii est, in magna rerum varietate consensum quendam et naturalem nexum requirere et normam legemque invenire. Quod studium non tam eo spectabit, ut a se excogi-

tatam regulam atque ordinem pro lubitu ad res accommodet, sed eo potius, ut in rebus ipsis contentam legem earum h. e. sensa et consilia sollertissimi Ingenii, unde res ipsae ortae, constrictae et dispositae sint, deprehendat. Quae lex cum nulla alia sit, quam divina Mens, omnia pervadens, omnia movens et moderans, summum omnis doctrinae studium est, divinum Sensum et Consilium secum animo volvendi vel Mentem divinam acriter ubique et varie agitantem intelligendi. Igitur stulti impiique animi est, in Universo nihil nisi apparatus virium inanimarum vel nescio quam animalem fabricam et machinationem videre, nec aliam ratione praeditam mentem admittere quam propriam eamque levem et tenuem. Profecto sterilis et infructuosa est omnis doctrina, quae pro natura sua per involucra quaedam et integumenta quasi in ipsam vitam rerum penetrat, nisi sibi cognatam, minime concretam vivendi et sentiendi rationem mentisque agitationem, sed caecam et fortuitam agendi vim vel rudem molem temere agentium virium offendant.

Qualis, quaeso, sine *Deo natura rerum*? truncus sine capite pectoreque, varium atque inanimum cadaver, quod non movetur nisi spectris vanisque imaginibus, immanis bestia, hebetior stultiorque, quam ut mirificam agendi

vim suam intelligat, quae, quamvis vicens valensque scita admodum videatur, sollertia tamen ipsarum creaturarum vincitur. Quis *homo* ipse sine *Deo*? misellus, cui nec parens nec lares, quem fluctus, temere in oram huius vitae delatum, rursus hauriunt et absorbent. Et *jus* et *lex* sine *Deo*? vel tyrannis fortiorum vel fraus versutorum. Et *historia*? ingens turba, modo et fine destituta. Et *philosophia*? figmentum delirantis. Denique *religio*? mera vanitas et dementia. Profecto, si fieri unquam posset, ut sensus a religione alienus veram artium naturam atque indolem tolleret, operae pretium non esset, dilapsis et inanimis fragmentis earum operam navare, cum quotidianus tantum victus ad exercendum excolendumque impelleret vel tenue desiderium famuli, de quo poeta:

Si modo spes non omnino capiti eripiatur,
Quod semper mirabilibus sterile haeret in
nugis,

Tractat opes terris avida detrahare manu,
Ac, si lumbricos terrae deprenderit, gaudet.

Thesaurus thesaurorum est summum bonum, summum vero bonum *Deus*. Hunc thesaurum longe praestantissimum ex mediis artibus eruamus, qui sane propior vel remotior absconditur in unaquaque earum. Omnia

Dei opera Auctorem praedicant, omnes creaturae Creatorem suum, et scientia, quae nos illorum vim et sententiam docet, minus posset? „Coela memorant gloriam Dei et firmamentum denuntiat opera manuum Eius; dies diei, nox nocti indicat, nec ulla est lingua aut sermo, quo vox eorum non audiat.“ Omnia cum de Deo testimonium ferunt, Eumque celebrant, artes, credo, silebunt? Immo vero locutae sunt et loquuntur. „Ubi vera et sollers philosophia,“ ita excellens inquit scriptor, „eo pervenit, ut tamquam ex edito loco res contempletur, ubi poësis, quo altissime ferri potest, evehitur, ubi historia e tenebris in lucem evocat pristinas aetates et optimas opes e profundis praeteriti aevi promit; ubi naturalium rerum cognitio laetissimos fructus disquisitionum et observationum profert, ubi coelestia contemplantur admiratione suffusi et adorantes turbos speculatorios de manibus deponunt, et quae viderint, tradant; ibi propior longinquiorve resonat vox divina, ibi accipis remissiore aut acutiorem sonum concionantis.“

Opus Dei Universum est, quod Spiritus Eius pervadit, conservat, et moderatur. Imago autem et velut exemplar Universi artes sunt, quas, si veritati respondere velint, Mens omniscii Dei expleat ac temperet necesse est. Uni-

versitas igitur Universum est litterarum, cuius vinculum omnia continens, Religio. Societatem inierunt cunctae artes ad honorem Dei. Ergo societas sit litterarum ad gloriam Dei et haec nostra Universitas. Id voluit Divus Alexander, laetissimae memoriae, id Imperator Nicolaus spectat, jam Dei Gratia imperii gubernaculum tenens. Quantum igitur voluntati augustissimorum Principum obsequens erit, tanto magis et ea, parva quidem erit, sed pura et lucida gemma magnificae coronae, quae hodierno primum die carum illud caput ornabat. Quod utinam longa per tempora teneat, tot et tantas gentes beans, quae nobiscum hodie precantur: Deus O. M. tutetur fortunetque Imperatorem!

Rossiae Victoria,
de
T u r c i c o I m p e r i o
deportata.

Solennis oratio, ad aliam pacem celebrandam,
Hadrianopoli d. 2 Sept. 1829 initam, habita in
auditorio maiori Caes. Univ. litt. Dorpat.

die 6 Oct. 1829

a

D. Ern. Sartorio,
Prof. ord. Theologiae.

A. H. Nomine huius Academiae, in tanto conventu hominum ac frequentia verbis expressurus, quos sensus in omnium pectoribus gloriosa pax excitaverit, haesito et circumspicio, quippe et res, quam disserturus sum, magnifica admodum atque copiosa et sensus, qui viget in omnibus, tam acer et sublimis est, ut nesciam, quibus verbis, aut quibus sententiis digne persequar. In pectore cuiusque quanta vis cogitationum, quanta perceptionum, sensuumque quanta aestuatio! Qui possum hunc impetum animorum cohibere et rapidum flumen in aequum et lenem alveum reflectere! Nec est sola restitutae pacis laetitia, quae animos nostros recreat et reficit, sed et triumphus exsultans, qui occupat; haec autem elatio animi tanta, tam sublimis, tam magnanima est, ut angustis terminis circumspectae orationis aegre circumscribi, sed poëtarum modo sublime ferri aveat. Certe viget in unoquoque is sen-

sus, qui angustum animum vulgaris hominis repellat et liberiora studia eliciat. In hoc enim bello non nostrae provinciae commoda agebantur, non de regionis cuiusdam angulo certabatur, immo ne pro sola Rossia quidem dimicatio erat, quam Imperatoris nostri acies nobis solis opportuna pace finiverunt; sacrum, sacrum erat bellum, quod contra hereditarium hostem christiani nominis gerebatur, cuius superbia jam ac ferocia intra Europae fines prostrata jacet. Alta Porta, quam vocant, humilis facta, infracta sunt claustra eius, fratres nostri, Graeci, in libertatem sunt vindicati patientque omnibus gentibus maritimi aditus ad Pontum Euxinum reditusque. Devictus est atrocissimus hostis, obrutus non vi solum et armis, sed et christiana clementia ac disciplina. Superati sunt montes adhuc insuperabiles; urbes inaccessibiles captae; metum perculsum est Byzantium, quod quasi giganteis lacertis circumdant victrices copiae, et Imperator Turcicus implorat fidem, quam ei Autocrator noster longe clementissimus humanissimusque concedit. Ea pax est, ea victoria, qua exsultant animi nostri, quae tanto gaudio permovet atque intima pectoris gratia erga Deum O. M. nos complet, cuius Dextra omnipotens pugnantes nostros confirmabat, quique post tot et

tantos labores periculaque, qua est summa benignitate et clementia, opportunissimam atque amplissimam pacem largitus est. Venerabunda mente si benignissimum Deum suspicimus, „qui bella propulsat per omnes terras,“ et jam finito bello maiestatem suam ac benevolentiam erga nostrum imperium manifestavit, consecrat id quidem justo, quo par est, modo sensa nostra, tranquillat simul componitque, ut clarius acriusque animorum motus omnes pertentare ac perspicere possimus. *Hancce igitur laetitiam nostram* quaerendo intelligamus: quid sit, quod tantopere augeat? quod tam copiosam reddat? cur tam singularis sit, tam magnifica, tam pura atque integra? *Profecto communis est omnium hominum, nata ex patriae amore, denique christiana laetitia* vere dici potest.

Est quidem *laetitia* nostra de pace modo composita *omnium communis*. Certe est terrestre, quod exauditur, Evangelium, cum, belli omnibus malis et laboribus exantlatis, furore proeliorum ac tumultu silente, laetus tandem nuntius undique resonat: pax est! arma quiescunt! Vincit ferox et sanguinolentus Mars; gladii vaginis redditi; tonitrua tormentorum silent; cessat caedes et

devastatae terrae reflorescunt — ubi, ubi homo est, qui audiens non laetetur? Quis tam ferreus, tam alienus ab omni sensu humano, qui nullam partem habeat permagnae laetitiae parentum, coniugum et liberorum, quibus exploratum est, jam redituros procul agentes filios, maritos, patres, vicissimque et laetitiae eorum, qui laureati et triumphantes, insignibus decorati ac nobilitati domum revertuntur in complexus deliciarum suarum. Post tot lacrymas, quas expresserat omne genus miseriarum et dolorum, cadunt jam gratiae laetitiaeque, jam fugit pavor ac sollicitudo, jam laeta redit animi securitas et spes et solatium sanant vulnera, quae ferox Mars infixerat multa nec infliget posthac. Quiescunt enim silentque arma et cedunt vomeri, qui grave pacis et salutis munus instaurat in ipsa devictorum hostium terra, quod Deus O. M. bene vertat!

Communis illa laetitia, quo plura et graviora sunt beneficia, in totam Europam redundantia, eo maior esse debet. Non enim solis Rossicis hominibus, sed omnium gentium et nationum liberae navigationi generosissimus ac liberalissimus Imperator noster aditus Ponti Euxini patefecit, ut mercaturae, uberrimo terrestrium fortunarum fonti et in suo et in aliis populis, nova subsidia dederit. Ob tot et tan-

ta beneficia bene precabitur Ei nomenque Eius celebrabit universa Europa. Alia enim imperia dum lucri studio suam ipsorum utilitatem quaerunt, sanguine suo Rossi libertatem orientalium marium omnibus Europae terris redemerunt. Vetera bene munita Hellesponti et Bospori claustra victricibus armis Ruteniae in perpetuum reclusa sunt, ut jam pernavigaturus sit nemo, quin grates acturus sit permagnas. Et Moldavenses et Walachienses et Servienses debent Ei auctam et tutam libertatem suam. Prae aliis vero Graeci, quique bene his cupiebant, maxima erga Eum gratia obstricti sunt.

Nobilis et generosa gens, quae illustrissimis maioribus oriunda et praeclaris facinoribus omnis memoriae excellens, durissima et foedissima servitute oppressa fuit, cum tandem servile a cervicibus jugum decutit, imperium detrectat impotentium dominorum et perire mavult quam ignominiosam vitam diutius tolerare, tum oculos omnium animosque in se convertit. Si illi genti post multorum annorum certamina, acriter quidem sed improspere inita, ad ultimum verendum fuit, ne maioribus copiis opprimentium cedere cogeretur et, fractis viribus, alienam opem ultima necessitate coacta implorat, si tum demum verus adiutor existit a Deo missus, si valida manu aggressus, tyran-

nos contundit et servitutis vincula confringit, quantopere tum laetantur omnes, qui tantam laetitiam percipere possunt, quo amore, quantis laudibus ferunt nomen magnanimi Vindicis! Quod sane eo acrius fit, quo arctius hocce cum populo coniuncti sumus, et quo plura ei debemus. Ut taceam hoc loco, eos nobiscum eundem Dominum et Salvatorem adorare, monebo jam, omnem culturam Europae a Graecia profectam. Jam antiqua graecarum litterarum monumenta conformaverunt juventutem conformabuntque in omne tempus, et natate solum ut carum nobis, ita etiam cara est Graecia. Ibi agitabant heroes Homeri, quorum res gestae sempiterna memoria immortalis carminis celebrabuntur, ibi praeclara edebantur magnanimaque facinora, quae memoriae prodidit parens historiae, ibi pugnae pugnatae, quae non graviores erant ingentibus copiis devictorum, quam parvis victorum et eventu gravissimae, quippe Occidentem a servitio Orientis vindicabant. Et inter atrocissima bella florebant liberales pacis artes, clarissimi poëtae exstiterunt, egregia ingeniorum monumenta condentes. Sculptores et architecti certabant, nunquam superati, quorum opera in fragmentis etiam, quae exstant, admiramur, et inter publicos ludos splendebant artes quaeque fortissimorum virorum. Quid?

juxta artificum contentiones quantum disciplinarum ceterarum studium in diversis scholis graecorum philosophorum, quibus recentiores omnes haud absimiles sunt! Et heroes illi ducesque, poëtae, artifices, philosophi, oratores et reipublicae administrandae gnari, parvo et angusto spatio sinuosae terrae in unum collati, intra tam circumscriptos fines tanta varietas studiorum in explicando liberrimorum, tanta effictionum proprietas, tantus civilium disciplinarum vigor, mira ratio et varietas! Athenienses, Thebani, Corinthii sub uno eodemque coelo degentes! Profecto nulla est vetusti aut novi orbis terra, quae par sit Helladi. Roma, inter victas gentes media, magna erat in magnis, at Graecia, quod plus est, in parvis erat, praecipue ingenii monumentis, quae Romani semper imitando assequi studebant. Et Graecia illa, quae veteri memoria apud Marathonam, apud Salamina, apud Plataeas Europam tutabatur ab Asiatica servitute, posthac vero ipsa vi et armis barbarorum subacta, jam hodierna pace, quam celebramus, ad libertatem revocata est! Quod sane humanitatis amantissimum quemque gratissimo sensu afficit.

Hanc laetitiam nostram et *patriae amor* excitavit. In exteris populis etsi optimus quisque de restituta pace laetetur, tamen eorum

laetitia cum ea, quae nos tenet, minime comparanda est. Noster est Imperator, nostri duces sunt, nostrae acies, quae pacem, sempiterna memoria Rossici nominis celebrandam, pepererunt. Eadem urbs, in qua conciliata est pax, Hadrianopolis erat, ubi in Europa Turcici prima imperii sui fundamenta jecerunt. Inde Constantinopolin expugnabant et repetitis incursionibus subiacentes terras Occidentis vexabant. Quae adhuc adversus eos a Principibus Europaeis gesta sunt bella, nihil valuerunt omnia, nisi ut invasionibus eorum modum quendam statuerent et extremis finibus aliquatenus repellerent. At Rossici exercitus in medias terras eorum primi invaserunt, Varna interitum veteris Poloniae Principis ultisunt, intrepidi, duce Sabalcanscio, juga Haemi montis superarunt, victricibus armis Hadrianopolin cum ceteris oppidis occuparunt et Byzantium, terra marique obsessum, protinus portas aperire coactum fuerat, nisi Imperator Turcicorum in fidem se victoris contulisset. Nec minus prospere successerunt res Orientis, ubi Persarum victor, munita per avios montes via, vetera praesidia Osmannici imperii omnia procellae modo prosternebat, hostiles copias numero superiores, ab utroque latere, modo ad dextrum, modo ad sinistrum versus confunde-

bat et in vetusta urbe capitali Armeniae triumphalia signa collocabat. Omnes Turcici imperii vires a parte Rossorum fractae. Geminarum aquilarum fulgura cardines eius disiecerunt; custodes eius alarum etiam ictus expavescunt et ultimo est quadrante semiluna.

Rossorum virtute, quae modo compositam pacem ornat atque illustrat, si laetari gloriarique licet, est, quod magis etiam superbiamus humanitate, qua gestum est bellum et liberalitate, quae finivit. Profecto nullum bellum, nulla pax cum ea comparanda est, qua hodie gaudemus. Haud ita multo ante Rossi barbarorum nomine afficiebantur; jam vero exemplo moderationis et lenitatis erga hostes de omnibus gentibus optime promeruerunt. Certe totam historiam pervolventes, nusquam invenimus bellum adversus vere barbaras nationes ea ratione gestum esse, quae multo liberalior sit, quam quae jure gentium praescribitur, ut quae a christianis praeceptis sit profecta, non a juris severitate. Altiori cultura elatos, eam rationem in bellis secutos esse Gallos, qua, quidquid afferret commodum, valeret, ut hostiles terras non solum nimio tributo exhaurirent, sed subdole passim proditioes seditioesque sererent, quis non meminerit? Quid vero? Num Rossis, si voluissent, difficile fuit, Servienses,

Bosnienses cum ceteris populis, christianae fidei addictis, qui in ditione Turcicorum erant, contra dominos sollicitare et suas vires contra jam laborantem hostem maximum in modum augere et ad internecionem usque caedere? Atqui istas sollicitationes aspernabantur Rossi, immo prohibebant motum quemque et ad obtemperationem erga magistratus impellebant. Nec quietos usquam homines premebant, sed ad sua quemque domicilia revocabant, rem familiarem tuebantur, instituta, mores, jura retinebant, compensabantque, quantum fieri poterat, imperatas res, ad vitam necessarias. Quo factum est, ut non solum ad urbes sed et ad animos hostium aditus pateret, ut illi et arma et hostilitates suas generoso et liberali sacrificarent hosti, ut denique in fide Rossorum malissent, quam suorum esse. Profecto talis victoria maior est, quam quae vi et armis referatur, quippe non superatus solum sed etiam reconciliatus est hostis. Implacabili autem odio in Russos et ceteros Christianos sublato, sublata etiam in perpetuum maxima Turcici imperii vis. Ita humanitas jam atque liberalitas, ut saepius ante, invictam potestatem suam exhibuit. Quenam bellica virtus, quae ars militaris, honestate vacua, talem exitum belli habuisset?

Id sane acrius graviusque percipiemus, si ab exercitu jam oculos convertimus ad Eum, qui Dominus atque Imperator et tamquam animus huius corporis est. Bello enim laceratus, gladium strinxit; magnus quidem fortisque opibus, maior vero moderatione fortiorque exstitit; ferociam hostium frangere, non fines promovere voluit, etsi nemo prohibere potuisset. In ea liberalitate tum maxime perstitit, cum fortuna bellica hoc potissimum anno modum vel maximarum expectationum excessisset. Fractae sunt vires hostium, opulentissimae urbes in deditionem venere, capitalis urbs ipsa, omni auxilio destituta, paucis diebus capta fuisset, nisi impotens hostis pacem petiisset. Nulla mora; jam victores consistere jussi et pacis conditiones eadem, quae ante bellum, fuerunt. Eo maius id atque mirabilius, quod rarius ulla unquam aetas vidit, quod sane maximo pudori sit invidis et obtrectatoribus, qui propria ipsorum utilitate adducti, odiosum consilium expugnandi in aliis suspicantes, incitare semper ac sollicitare studebant; jam vero nec opinantes, spe prohibendi nulla, omnia quidem subacta, sed ultro reddita vident. Mehercle vel inviti probare tantam liberalitatem coguntur. Certe magnum est, regna occupare et capiti suo coronas imponere, at multo maius,

renuntiare his et reddere. Qui Princeps sceptrum Rossiae, quod fraterna pietas offerebat, accipere noluit, idem imperium Orientis repudiavit. Quis simile aliquid fecit? Quem cuiusvis aetatis heroum componas cum Illo? Igitur non est sola, ut jam dixi, Imperatoria potestas, sed et humanissimi animi vis et maiestas, quam venerabunda mente colimus, laetabundi Supremo Deo gratias agentes, quod talem nobis Imperatorem dedit.

Postremo laetitia nostra ea est, quae deceat *christianos homines*. Quisque nostrum, si suo jure gloriatur de christiano nomine, profecto, si memoriam temporum repetiverit, iniquissimo animo contemptum feret, proterviam, ignominiam et maleficia a Turcicis hominibus cumulata. Omnia caedibus et incendiis complentes, in occidentales terras irruerunt, Crucem per Semilunam, Biblia per Coranum propulsaturi. Tantus erat horror pavorque, quem barbari isti Hungaris, Polonis, Austriacis, Germanis iniiciebant, ut hae gentes instantissimis precibus Summi Numinis auxilium implorarent ad coërcendas ulciscendasque has crudelitates. Jam exaudita sunt tam pia desideria. Fractae sunt vires barbarorum et Crux fulget novo splendore. Quid sit caussae, cur Supremus Deus, cuius inexplorata sunt consilia, passus

sit, ut tam late depopulantes devastantesque evagarentur Ecclesiae suae hostes, id nos homunciones nullo modo intelligere possumus. Quamquam obtusa mens nostra tantum perspicere valet: si Turcici Christianis Meridiem et Orientem Europae non praeclusissent, christiana societas cum cultura sua, ob id ipsum, quod istarum regionum tanta est amoenitas, nec in boreales nec occidentales terras tam celeriter, tam fortiter, tam penitus se insinuassent. Boreale mare, quod Balticum vocatur, cum his terris, quae antiquitus tenebris obrutae jacebant, an ea conditione essent, qua nunc sunt, si mare, proprie sic dictum, mediterraneum quasi theatrum culturae hominum, quod veteri memoria erat, permansisset? O mira consilia Summi Dei! Quo saeculo imperium Byzantinum Asiae sub potestatem redactum est, maritimum iter in Indiam orientalem patefactum est, novus sane et immensus campus christianae culturae atque industriae Europaeorum. Qualis, quaeso, utraque India, qualis hodie America esset, nisi Turcici Europaeis omnes aditus ad laetissimos uberrimosque Orientis campos interclusissent? Coloniae nostrae nonne oras potius mediterranei maris, quam ultra atlanticum Oceanum sitas tenerent terras? Jam vero quum novissimo tempore transatlanticae

coloniae, a patria terra avulsae, cum penitus concusso Turcicorum imperio concurrunt, quum eodem tempore rursus meridionales terrae Ponti Euxini, quum intimus Oriens usque ad juga montis Ararat christianis gentibus recluduntur, quis est, qui consilia non admiretur Providentiae divinae, quae christianum cultum, ad ultimum Septentrionem progressum atque Occidentem, jam retro flectere incipit ad amoenissimum Orientem, unde profectus erat.

Reservatum erat Rossiae Imperatori, qui claustra illarum regionum infringeret. Graeca Christianorum ecclesia Orientem versus prima vehementissime ac diutissime a Muhamedanis oppressa fuit. Novissimus Imperator Graecorum cum capta capitali urbe gladiis Turcicorum confectus est. Imperator esset, Graecae ecclesiae Antistes, qui tantam ignominiam ulcisceretur et animos hancce ecclesiam vexantium frangeret — et Nicolaus a Deo O. M. ad id electus erat, noster Imperator, Amor et deliciae nostrae, noster Parens Dominusque, qui alter David, Vir est, Dei iudicio comprobatus, Deo gratus et acceptus.

„Deus, Dominus noster, magna in nos contulit, ut valde gaudeamus;“ hoc psalterii dicto omnes perceptiones comprehendo, quas in nobis movet factae pacis solemne hodierno die,

quo simul ad Lipsiam amplissima victoria relata est. Cui immortalis in mortali corpore mens viget, tollat oculos et animum ad Deum ter Optimum Maximum, ad Eum, qui nostra laetitia et gaudium est. Ei debentur laudes omnes gratesque. „Magna Ille in nos contulit, ut valde gaudeamus.“ Halleluia!

Peracto Publico Examine

**in Gymnasio Dorpatensi, ultimo huius loci, et
dimissis Discipulis, Universitatem litt.
adeuntibus die 17. Dec. 1829,**

**in piam memoriam pristinorum huius
Gymnasii Discipulorum**

dixit

K. Th. Hermann.

Sub fine anni, in officiis explendis consumti, ut consvetum morem sequimur, publico discipulorum examine rationem actae rei reddendi, ita oratione simul cantuque hunc diem celebrare studemus, ut animus dignas Deo grates absolvat gaudeatque progressu in optimarum artium cognitione, quibus hoc loco operam navamus, nec non sensus, quo afficiuntur bonae spei adolescentes, qui comprobationem optimi cuiusque honestissimique affectant, ad honesta consilia capienda ac persequenda alatur atque confirmetur. Praeterea hic potissimum annus monet, ut gravi et severa cogitatione concludamus, quippe publicum jam peractum examen ultimum sit, quod hoc loco instituimus, si incepta aedificatio, quod speramus, statuto tempore absoluta fuerit. Tempus igitur locusque oculos animosque jubent in peractam vitam convertere.

Quinque et viginti anni praeteriere, ex

quo primum in Gymnasio, trimestri ante inaugurato, cum natalis dies liberalissimi Conditoris, defuncti Imperatoris Alexandri I, sanctissimae memoriae, celebraretur, dignus prodibat discipulus et in iis, qui audiebant, laetas spes juvenis orator excitabat, quippe studio et gratia pleni, velut in seminarium, quod culturae pabulum filiis praeberet, in hoc recens conditum Institutum prospiciebant.

Ad has spes eventus respondit, an opinio fefellit?

Nemo forsan in hac frequentia hominum adest, qui tum incunabilis huius scholae, optimis artibus destinatae, bene precaretur; nova enim gens in prioris locum successit et quod pauci ex aetate, diligentissimis studiis et laboribus opportunissima, in mentem revocare possint, id nunc viventibus *traditio et historia* est. Magistrorum etiam, qui ad culturam juventutis in hac urbe augendam vocabantur, tres tantum supersunt; ceteri vel aliud officii munus susceperunt vel mortalitatem explerunt, quorum nomina etiamsi fortasse e memoria hominum mox excident, confidimus tamen, quod iis debeat cultura discipulorum, quod mores virtusque, nunquam id interiturum; nam animi ingeniique cultus, si pie valideque alitur,

crescat in dies necesse est, nec ullis terminis circumscribatur.

Itaque si nemo adest, qui, integra mente nostram agendi rationem persequendo, illi quaestioni respondeat, certe is conetur, qui ab initio socius operis ad haec usque tempora vires huic scholae impendit. Utrum iudicium eius verum sit nec ne, id quidem simplex et incorruptus auditor planius cognoscet, quam qui res narrat ab ipso compertas, quamquam cuique dicere liceat, quid spœctaverit *boni*; nam rectae voluntatis quisque sibi conscius esse debet nec ob id quisquam, si fatetur, jactantiae arguat, qui, si ne probae quidem mentis suae in perficiendo testimonium ipse reddere auderet, sane erubescens se oculis eorum subducere deberet, qui jure rationem ab eo repetere possunt. Quod autem vel integerrima mente {consecutus sit, quantum ei bene secusve successerit, id alieni non sui iudicii putat. Et nos audire volumus eos viros, qui scientiae, studii et diligentiae fundamenta in hac schola posuerunt, et, multis gratiae amorisque signis si confidere licet, non est, quod erubescamus coram praesentibus, nec quod voces posteræ ætatis vereamur, obstacula, quæ, ut in suo cuique munere, ita nobis etiam superanda erant, rite perpendentis.

Illi vero, quorum voces libenter audiamus et pro vero integroque judicio accipiamus, ubi loci sunt? E numero 1124 discipulorum, qui viginti quinque annorum spatio huic scholae concredebantur, animo meo offeruntur primum eximiae indolis adolescentes, qui paucis annis quam ex his parietibus egressi sunt, mature vitam cum morte commutarunt. Laetissimis floribus compares, qui flacuere, antequam uberimos, quos promittebant, fructus ederent. *) Quamvis decessus eorum tristissimus erat, non tamen una interiit, quod eximium ostendebant; quippe in animis pristinorum commilitonum et in propinquorum circulis viget adhuc valetque memoria eorum. Et pridem defuncti species quoties animo amici juvenis offertur, hic acriter monetur, ut bonum pulchrumque sibi vindicet, cuius amore incensi ineunte aetate ambo ardebant. Ad aures nostras etsi vox eorum non amplius accidit, colimus tamen atque observamus tam carorum ingeniorum memoriam.

At clara vox exauditur et e longinquo ac-

*) Grossenbach, Theol. stud. † Jenae 1810 — Fr. Holz, † 1813 — Kämmerling, Bachmann, Conrad Sellheim, Theol. Candd. cet. diversis temporibus decesserunt.

cipimus notissima nomina. Ephemerides publicae renuntiant Viros, in bellis humanitate, virtute et rebus gestis insignes ornatosque etiam laude et approbatione Imperatoris ipsius, in his novissimo tempore duos *), multos abhinc annos apud exercitus conspicuos et commilitonibus probatos: his olim auditoriis tam familiares, quam familiis suis. Et cum his in eodem curriculo gloriae et periculi versantes, quot sunt alii, qui, etsi minus conspicui, tamen pro merito existimati et bellica virtute insignes, gloriosae vitae cursum intra hos parietes inceperunt nec spem primae aetatis fefellerunt.

Ad hos se adiungunt, qui insatiabili doctrinae studio accensi, longinqua maria pernavigabant et maxime orientales orbis terrarum regiones adibant, ut scientiam naturalium rerum augerent atque accuratius pertractarent **).

*) Frommh. de Sivers, supremus excubiarum militarium praefectus, qui anno 1829 arcem Ainos in deditionem accepit, et Fr. de Berg, summus hospitiorum militarium curator in bello contra Turcicos 1829 — Praefectus architectis militibus de Hezel — Praefectus tormentis bellicis de Stryk — Supremus excubiarum milit. Ferd. de Sivers. cet.

**) Prof. D. Eschholz — D. Siewald († 1830) Lenz, Academicus petropol. D. Hoffmann, mineralogiam

Unus ex his, qui jam adolescens eximias animi dotes plurima copiosissimaque scientia excolebat, pridem Astronomiam tradit, ut perite gubernantes a minacibus scopulis vadisque classes tutentur.

Alii, quibus notum est, quidquid humana lingua profert auribus animisque gratum et jucundum, transtulerunt in nostrum sermonem, quae Rossici alique poëtae dialecto slavonica cecinerunt *).

Post hos longum ordinem conspiciamus, artem medicam profitentium, qui per omnes provincias amplissimi imperii honorata et felici conditione sunt. Circumspicientes vero, quales Viri in vicinia nostra ecclesiis, quales scholis et cathedris, quales judiciis praesint et vires impendant, quales medicinam exerceant et cum utilitate saluteque humanae societatis sustineant, passim nomina offendimus, pridem in commentariis Gymnasii nostri laudibus in-

exercens — Prof. D. Parrot — D. Hess, Academicus petropol. — D. de Bunge (Prof. Kasan.) — de Helmersen, mineralogiam tractans — K. Knorre, Astronomus.

*) K. F. von der Borg, Syndicus Univ. litt. Dorpat. carmina e Rossica in Germ. linguam translata — Goeze, a Cons. Colleg. carmina popularia Serviorum ediderunt.

signita *). Et in oppido nostro agunt ad triginta amplius Viri, qui vel in scholis publicis cuiusque generis, vel in omnibus judiciis juris Consulti et negotiorum periti, vel in muneribus, medicinam spectantibus, vel denique in ordine mercatorum ob industriam, diligentiam et auctoritatem jure meritoque fidem et comprobationem civium habent.

Sane probus homo laetatur cum parente, coram familiaribus praedicante: „Deo O. M. gratiam habeo, quod filii mei non destituerint spem de ipsis conceptam!“ Haec vero benevolentia et nostrae scholae non deerit; multi enim eorum, qui hanc civitatem incolunt, de illis, quorum peritia et integritas nobis gaudio est, usu et consilio bene merebantur, ut non schola tantum, sed et vita maxime hominem conformet.

Hi omnes, quorum forma et lineamenta oris animique oculis nostris obversantur, honesti pulchrique sensum, non temere stolidèque

*) D. Alex. de Reuz, Prof. juris Rossici — D. Fr. de Bunge Prof. juris — D. Jul. Walter, Prof. Theol. pract. — D. med. Faehlmann — Ferd. de Freymann, Praec. super. ordinis, Mitaviae — A. Carlblom, Praec. super. ord. Dorpati — Joh. Sohben, Praec. sup. ord. Rigae cet. cet.

agendo exuerunt, sed omni studio constantiaque aluerunt atque effinxerunt cum gaudio ipsorum civiumque commodo et utilitate. Nec hoc eo consilio dixi, ut scholae vanam laudem impertirem, nam si res aliter se haberet, justa reprehensione et vituperio digna erat, ut quae non praestitisset, quae suo jure expectare homines potuissent: sed, his paucis allatis, Vos, qui jam adestis, et rei scholasticae favetis, locupletissimos amplissimosque studiorum nostrorum testes habere volumus.

Iis vero, qui magnam hanc familiam novissimi concludunt, haec praeteriti memoria praesagiat, non dico splendidum, at honestum tamen, quod maneat eos etiam, futurum. In hac proposita imagine, quam obiter tantum adumbravi, velut in speculo quodam propriam vitam suam conspiciant. Utinam illa confirmet animos eorum et in adversis solatium et novam spem praebeat! Quamquam qui rectae voluntatis constantisque animi sibi conscius est, non indiget is quidem alieno exemplo, quod sequatur, nec omnes illi, quos cum laude et honore memoravimus, huius longi ordinis principes, habuerunt, quos aemularentur. Juvat autem perpendere, quid alii potuerint, ne vires tuas et cognitionem rerum nimis extollas teque prae aliis excellentem habeas, quippe pereгри-

nantem, quicum tu es comparandus, multi comitantur, alii praecurrunt. At illis, qui senescentis praeceptoris gaudium deliciaeque et velut merces sunt, alii in scholis dissimillimi adsident, quos, nisi ipsi oculos in se converterent, silentio transire optimum erat. Scilicet sunt, qui, invita Minerva, templum Musarum irrumpere audent, dona magis in oculis habentes, quae in limine templi offeruntur, quam vota nuncupantes, quae ad Deam mittere cordi est divino spiritu adflatis. Isti opinantur, bene secum agi, „dummodo nemo peccati convincere valeat,“ culpae speciosum nomen imponunt, id agentes, ut in alios derivent, luere vero ipsi poenas alieni delicti videantur. Altiores vitae conditionem quamvis minus intelligunt, non tamen ea hebetudine mentis ignaviaque sunt, ut intacti maneant, cum optimus quisque eorum, qui viginti quinque annis haec auditoria reliquerunt, iis proponatur. Quod nisi ad aemulationem elicit, certe pudorem acuit, quem non effugere poterunt interrogati, cur soli omnipretio destituti sint, cum alii omnibus probantur. Nos vero, quibus institutio atque eruditio juventutis permissa est — quamvis multae res in dubium vocare possint — confidimus tamen, in melius mutari humanas res, modo vera solidaque animi ingeniique cultura adiuvet

perduretque. De quo quis dubitet, cum sciat, culturam animi ad omnes propagari et longius regnaturam, ubicunque magnum Ingenium nova et praeclara elicuerit in lucemque evocaverit. Sollertia enim magnanimi, optima quaeque spectantis Principis vel sopitas vires excitat, ut suus cuique agendi campus pateat et speret quisque, pro suarum virium modulo ac peritia agere posse. O laetam spem futuri! Haec vero spes in dies angebitur, si ex his auditoriis in capaciora ornatioaque pernecessariae virtutes scholae una commigrent et castae integraeque permaneant, videlicet morum sanctitas, verecundia, innocentia, diligentia, ex uno eodemque fonte profluentes omnes, *sincera erga Deum pietate.*

Incipit jam velut novam historiae suae particulam schola nostra, nam hic dies cum illucescet iterum, alio loco eodemque ampliore et capaciore congregabimur. Qui in hoc Gymnasio minores sunt natu, studeant, ut honestum et a vitiis intactum nomen, ab antecedentibus traditum, ad posteros transferant. Bene agitur, si se sine rubore oculis succedentis generis offerre possint.

A d

**iubilaeum annum vigesimum quintum
celebrandum**

atque

**novam aedificationem Gymnasii Dorpa-
tensis dedicandam**

d. 15 Sept. 1830,

praemisit pauca illa

***O. B. Rosenberger,*
Director.**

Ut duplici solennitate Gymnasium lectiones suas in priori aedificio conclusit, ita in hoc novo auditorio ad continuandam institutionem scholasticam excipit quoque duplex festum, quod ad novas laetitias nos et ad nova vota nuncupanda vocat. Benignissimus Deus audiuit preces nostras, cuius sub tutela et praesidio omnipotenti et paterno in nos amore haec aedificatio prius finita est, quam pro saxo in fundamentis ponendo sperari liceret. Nihil impedimento fuit, damni nihil vel calamitatis acceptum est. Profecto Dominus domum exaedificavit; nam non frustra laborarunt, qui in exstruenda occupati erant.

Utinam is etiam labor non irritus sit, in quem struebatur et hodie dedicabitur eadem domus! Nam ad structuram altioris ordinis generisque vocantur hodie, qui operam in ea re collocabunt. Intra hos parietes artes litteraeque habitabunt et templum constituetur, velut

Ut duplici solennitate Gymnasium lectiones suas in priori aedificio conclusit, ita in hoc novo auditorio ad continuandam institutionem scholasticam excipit quoque duplex festum, quod ad novas laetitias nos et ad nova vota nuncupanda vocat. Benignissimus Deus audiuit preces nostras, cuius sub tutela et praesidio omnipotenti et paterno in nos amore haec aedificatio prius finita est, quam pro saxo in fundamentis ponendo sperari liceret. Nihil impedimento fuit, damni nihil vel calamitatis acceptum est. Profecto Dominus domum exaedificavit; nam non frustra laborarunt, qui in exstruenda occupati erant.

Utinam is etiam labor non irritus sit, in quem struebatur et hodie dedicabitur eadem domus! Nam ad structuram altioris ordinis generisque vocantur hodie, qui operam in ea re collocabunt. Intra hos parietes artes litteraeque habitabunt et templum constituetur, velut

ex viribus juvenilis ingenii compositum, dignum ea, qua institutus conditione est hic locus, dignum optimis artibus, dignum denique aeterno sacroque Fonte, unde omnium rerum principia ducuntur.

Domus, tantae rei destinata, vetusto, bono et insigni vocabulo *Schola* vocitatur. Quidquid schola, amplissimo verbi sensu sumpta, praestare potest, hic etiam praestabitur. Hoc loco adolescens mentis suae plane compos fiet et conditionis, qua nascebatur; hoc humanitas quasi gemmam perrumpet, efflorescet, fructus fundet. Tantum vero opus qui perfici poterit? Reciproca vi eorum, qui docent et qui audiunt, intima atque integra concordia animorum, qualis intercedat inter virum, constanti aetate et longo usu expertum, et imperitum adhuc adolescentulum.

Et meta, ad quam studia et contentiones tendunt, quae praeceptorum cum discipulo communes sunt, *scientia* est. Non haec vel illa quidem scientia, non hoc vel illud proprium genus litterarum hoc loco excoletur. Quin schola potius exercitationibus suis juvenilia ingenia instituet et conformabit ad artes sibi vindicandas, quibus vera mentis cultura continetur, efficietque, ut avide percipiant, quidquid cognitum dignissimum sit. Jam vero non agitur tantum

quid doceatur, quid discatur, sed ante omnia, quomodo doceatur vel discatur. Studium litterarum amorque, necessaria vis ad discendum atque virtus, nec non animus, qui nullis obstaculis et difficultatibus deterreri potest, in schola elicietur, acuetur, informabitur, ut in tempore illo studio, illa vi, illa animi constantia velut nova vita litterarum suscitetur et juvenilem vigorem induendo refflorescat et vigeat in perpetuum.

Schola si attigerit, quod volet, consilia simul augustissimi Principis adsequetur, Cuius nutu Imperatorio et hoc novum aedificium existit, dignum sane monumentum gratiae et paternae, quam de universo regno adhibet, curae ac praesidii, quod vestigiis insistens clarissimorum Maiorum, optimae cuique arti et disciplinae, cum scholis, quae fundamenta illarum jacere debent, tribuit.

Vera tum demum et integra est scientia, cum Fontis non immemor, ex quo profluebat, quoque, quod init, consilio, omni vi, quam in animum humanum exercet, sacrum Fontem, unde principia omnium rerum oriuntur, monstrat eoque deducit. Omnis ars, quae ab hoc itinere aberrat, quae juvenilem etiam animum avertit et removet ab Origine sua et spe futu-

ri, vitae et verae cognitioni perniciosum incitamentum est, immo pestiferae arbori comparetur, quae adulta cum radicibus suis alte demittitur in abditissimos recessus animi humani et omnes sensus studiaque halitu pestifero inficiens, hominem inhabilem atque invalidum reddit, ne vera cognoscat, neve optima quaeque sectetur et conficiat. Schola vero tum demum, quod facere iussa est, absolvit, si juvenili animo jam tenera aetate coelestia bona sacrae Fidei nostrae aperuerit atque insuper per omnes ordines suos et exercitationes capacem et idoneum fecerit, ut aliquando, quidquid proponatur ei ad intelligendum atque cognoscendum, referat ad Fontem cuiusque cognitionis et veram rationem sentiendi agendique inde trahat animus, ut integram legem habeat, qua sensa omnia et cogitata dirigenda sint,

Haec forma et adumbratio scholae si veritati consentanea est, hac simul descriptione arduam et gravissimam rem cognoscimus, ad quam gerendam et obtinendam sane spectatissima sentiendi ratio, integerrima mens et voluntas et maxima vis omnium eorum requiritur, qui tali et tantae rei tempus et operam impendunt. At ea ipsa de causa rei, quantum capit, mortalibus hominibus perfectio non data

est, etiam si usu, per quadrantem totius saeculi collecto, adiuvantur vel si omnis peritissimorum sollertissimorumque, qui de scholis cogitata perscripserunt, virorum thesaurus, docendi sapientiam, methodum et technicam artem continens, offerretur. Quid vero? si insuper respicimus obstacula, quae ab omni memoria in schola et extra scholam innumera, per se imbecillis et circumscriptis viribus hominum obii- ciuntur et quae saepe methodum omnem, artem et experientiam irritam faciunt; si nihilo- minus sustinendus est impetus eorum, nisi schola omnem operam frustra suscepit, circumspiciendum est in nostro etiam negotio gra- vius et validius auxilium, et cum Luthero con- fitendum est:

„Nos nihil agimus et mox oneri succum-
„bimus. Pro nobis vero dimicat, quem Deus
„ipse misit. Quis ille sit, quaeris? Jesus
„Christus, Dominus Zebaoth, nec alius Deus
„est; Is superior discedet.“

Itaque Auctor et Confector fidei nostrae est etiam Auctor et Confector cuiusque rei ge- rendae, ubicunque Eius nomine et secundum Eius mentem et voluntatem aliquid perficere volumus. Deus Optimus Maximus praesens

etiam nobis aderit nec signa deerunt, quibus schola nostra Gratiam et Amorem Eius et posthac in hoc novo aedificio experietur, si, quibus hoc mandatum est negotium, omni in Illo fiducia posita, opus adgressuri et impigro religiosoque studio munere suo perfuncturi sint. Ne schola nostra hoc divino praesidio indigna sit, ut valeat artibus aperire viam, quae ducat ad aeternam felicitatem; ut concordiam praeceptorum nihil turbet, ut nihil moretur discipulorum in litteris progressum, ut sanctitas castitasque morum nunquam haec limina deserant et inter laeta certamina diligentiae et cuiusque probandae rei laudandaeque discentes floreat, vigeant atque adolescant in honorem Dei, ad munera Imperatoris ac patriae, denique ad salutem et gaudium omnium hominum, oramus etiam atque etiam, ut haec illustris corona audientium una cum nobis preces tollant ad Datorem cuiuslibet boni et perfecti muneris, ut consecret prosperetque nobis opera, quae jam adgredimur, carminibus laudativis hymnisque Eum celebraturi, qui ad hoc usque tempus nos adiuvit et per Imperatorem nostrum munificentissimum hunc diem festum nobis et solemnem fecit. Quod felix faustumque sit, ut benignissimus Deus det Imperatori,

det Superioribus, qui consilia Eius sapientiae plena exsequuntur, in salutem scholarum et reflorescentium semper humanarum stirpium, ex intimis pectoribus precamur.

A d

**festum diem, quo ante xxv annos Gy-
mnasium Dorpatense inaugurabatur**

e t

novi aedificii scholastici dedicationem

die XV. Sept. MDCCCXXX celebrandam,

dixit

Dr. S. Malmgren.

Auditores honoratissimi, amplissimi!

Tristi simul laetoque sensu afficimur, cum, vel breviori temporis spatio, inter studia et labores percurso, ad ea respicimus, quae anteacta vita sensimus, egimus, experti sumus, si operam et cuiusque modi usum, si consilia et successus, si secundas et adversas res nostras rursus memoria repetimus. Id quanto magis fieri debet, cum animum subit memoria haud interruptae industriae, per longum stadium viginti quinque amplius annorum scholasticis officiis devotae. Nam alii quum aliis succederent discipuli, quorum ne unus quidem ingenio moribusque alteri par similisque esset, quot tristis simul laetique exempli experimenta offerebantur tam longo temporum intervallo. Immo magna vis eorum adeo in immensum crescebat, ut, rationem inire velle, res nimis ardua ac difficilis esset. Quod cum ita sit, satis habeas, parvam efficere summam rerum usu exploratarum, quae iterum iterumque occur-

rentes, certam viam et rationem monstrent, scholae prospiciendi et sensim sensimque maiorem utilitatem afferendi. Quam cum praeceptor semper in oculis haberet et enixe, quidquid planius certiusque intelligeret, persequeretur, saepius, proh dolor! experiendo cognovit, irritam fuisse operam et studium, vel pigritia discipulorum atque contumacia, vel indulgentia socordiaque parentum, vario modo interpellantium. Haec et his similia nonne in scholis, ubi ubi sunt, quisque magister, in erudiendis adolescentibus occupatus, quavis aetate expertus est? —

At schola, Deo juvante, multa etiam docti commoda et laetitia offert et largiter compensat molestias iniuriasque, quas patitur multas. In his bonis maxime equidem ducor mentem sibi consciam recti h. e. virium bene collocatarum in salutem ei mandatae juventutis et per eam civitatis, cui operam navare et, quantum in eo est, providere, sancte promisit; in his gratum animum, pietatem et fiduciam, qua diligens discipulus et bene moratus curam et laborem magistri, quantum potest, compensare studet; in his prosperum studiorum successum, dum irrita opera, nonnunquam comperta, tristitia quidem animum praeceptoris afficere valebat, simul vero monere de humana-

rum virium tenuitate et angustiis; in his adsiduam curam de filiis, plenam fiduciam, quam ponunt in praeceptore multi parentes; in his comprobationem, quam fert opera eius et studium etiam a Superioribus; in his denique, post longiorem annorum seriem, innumerae memoriam multitudinis adolescentum, in quorum animis semina virtutis industriaeque in perpetuum spargebat quique grata piaque mente fideles iuventutis suae custodes rectoresque complectuntur: profecto maximi pretii mercedem, quae in dies crescit et augetur cum annis, immo laetissimam segetem in omnem posteritatem dispersam, cuius fruges, Deo volente, continuo communicabunt alii cum aliis! —

Mihi sane hac solenni hora maximo gaudio est, quod, vice docentis functus, ortum, incrementum et progressum huius scholae ad hunc usque diem videre concessum fuit. Quo magis adducor, non ut succinctam praeteritorum temporum historiam proponere, sed, duce longo usu atque experientia, naturam et ingenium huius Gymnasii adumbrare coner. Igitur, Vestra pace, A. H. breviter et strictim perlustrabo: *quibus adiumentis schola nostra, longo spatio viginti quinque et, quod excurrit, annorum usa sit, ut finem sibi propositum consequeretur.*

Constituto Gymnasio die 15 Sept. a. 1804 Collegium scholasticum Dorpatense ita administrationem suscipiebat, ut Directori adsisteret unus e praeceptoribus primi ordinis, qui mandata eius, ad Gymnasium spectantia, exsequeretur. Hanc vero annuam vel biennem mutationem Rectoris ad omnes necessitates huius scholae intra tam angustos terminos cognoscendas, minime idoneam esse, primo jam adspectu liquet, quum praesertim reputes, proprio eique gravissimo muneri, nedum alieno, tempus fere viresque vix sufficere. Qua de causa et Gymnasium nostrum sub fine a. 1814 suum Directorem perpetuum obtinuit. Certe hoc tantum modo vigere schola aequabilitasque et constantia disciplinae scholasticae, quoad fieri potest, effici poterat.

Jam, quae intercedebat inter Directorem et Magistros ratio, qualem lex scholis praescribit et sua cuiusque intelligentia atque iudicium fert de iis, quae optime serviant commodo et utilitati scholarum, ea ratio paulatim eo pervenire debebat, ut communi opera et studio utrorumque schola nostra tutius progrederetur paulatimque aptis consiliis cresceret atque institutionibus.

Omnino enim *tria* sunt, quae prosperum successum scholae et continuum incrementum

praestent: *institutio, morum sanctitas* et, si alterutra vel utraque in discrimen adducta fuerint, *pigritia vel delictis discipulorum — apta meritaque animadversio et castigatio.*

Sane linguae et artes, quae in Gymnasiis nostris tractantur, non aliae vel plures sunt, quam quae in omnibus Gymnasiis Germaniae, ad altiora studia animos praeparantibus, exercentur, ut in hac institutione nihil sit, quod quis iure vituperet. Fuere nihilominus et sunt, qui vituperent. Itaque haud alienum erit obviam ire, de magna vi et quasi farragine disciplinarum, in scholis usitatarum, querentibus, quae scilicet praecipue in infimis ordinibus adhuc imbecillam discipulorum et rudem mentem onerent supprimantque. Quid vero? Num, si hae opinioniones iniquae et importunae non vocitentur, aliud schema lectionum, quam quod imperatum est, facile admitti possit, si reputaveris, quot et quantas res temporum ratio scholis imposuerit? — Discipulus vero an litteris gravioribus, quantum satis sit temporis, impendit? An necessarios ad discendum annos concedunt parentes, ut solidam variamque scientiam colligat? An denique ipse puer semper ea est indole ingenioque, sine quo irritus fere omnis labor est, et perditur, ut aiunt, opera et oleum? Nam nihil est, quod dicant, rationem et

consilium, procedente aetate, adfore, audaciam saepe et petulantiam pro ingenio et discendi facultate habentes. Ut brevi praecidam, disciplinae, vel ita, ut scholis nostris praescribuntur, modo improbus labor et diligentia adsit et bene collocetur tempus nec desint vires mediocritatem excedentes, solidam atque amplam doctrinam efficient. Plures autem in *veteres linguas* invehuntur, quae, ut scite dixit vir ingenio artibusque praecellens, velut *cotes mentis* sunt. *Latina* quidem, inde ab ea aetate resonans, quae illam, vel cum detrimento patrii sermonis, omnibus ceteris cognitione dignis rebus anteponebat, nostram etiam aetatem vocat ad frequentiore[m] eius culturam diligentiore[m]que. Jam enim quasi habitat in litteris, ut e scholis litteratis excludere nemo quidem audeat, sed *philantropinam* (sit venia verbo) concedant existentiam omnes. *Graecas* vero *litteras* angustioribus etiam cancellis circumscribunt. Exceptis, qui Theologiam et Philologiam profitentur, inutiles fere ceteris esse et a gravioribus et pernecessariis rebus avertere opinantur. Quamquam discipuli, idoneo nomine eum notantes, qui graeca negligit, satis venuste inter se *barbarum* vocitant. Graeci autem sermonis ignarus, (ut dicam, quod levioris momenti sit, momenti tamen)

nonne multa etiam in ceteris artibus obscura offendit, quarum vocabula technica enunciat, ut psittacus sonos haud intellectos. Et multa latine scripta e. g. epistolae Ciceronis ad Atticum, non sane possunt pluribus locis intelligi sine litterarum graecarum scientia. Ingenium vero illud Graecorum an versiones, quas isti appellant, tam plane, tam venuste, tam graviter et ornate, quam graecus textus, reddere possunt? Si *mortua* tantum lingua esset discenda nec his loquendi formulis multa culturae adiumenta in genere et in specie clarorum virorum natura et ingenium respicerentur, qui copiosissima et doctissima lingua honestissimam gravissimamque mentem omni, qua par est, vi et elegantia aperiunt, sane temporis operaeque perditae poeniteret. Aliter vero se res habet, si, quod inde a multis saeculis inter doctissimos viros convenit, in graecis materiam videmus, nulla re compensandam, qua omnes animi facultates eliciantur, qua mentis lumen et acumen, qua pondus verborum et sententiarum, qua elegantiam et iudicium, qua miram in vita communi dexteritatem et peritiam cuiusque rei tractandae, qua denique veram et ingenuam humanitatem comparemus. Certe schola nostra, ut ad rem redeam, tam longo temporum cursu satis demonstravit, eam non

defuisse discipulis, si modo hi scholae non de-
essent. „Ista discuntur facile, si et tantum
sumas temporis, quantum opus sit, et habeas,
qui docere fideliter possit, et scias etiam ipse
discere.“ (Cic. de Orat. III, 23.) Cum vero
aditus ad Gymnasium omnibus patet, qui ma-
xime necessaria elementa quarundam artium
didicerunt nec ingenii dotes una ponderare li-
cet, scholae non sane attribuenda est culpa, si
stupidi adolescentes et ad intelligendum discen-
dumque hebetes ad templum Musarum vi viam
vincere tractent. Ingeniosos quidem homines,
nisi adsiduo labore et diligentia litteras per-
tractent, non semper callide in his et perite
versari, jam eventus docuit, sed tardam et
imbecillam mentem mediocritatem nunquam
excessisse, ab omni memoria effectum est.

Sequitur altera vituperatio scholarum: nam
ita passim de scholis publicis judicatur: „Si
institutio, exceptis, quae modo memoravimus,
non sit spernenda, mores discipulorum sive in-
curia seu inscitia praeceptorum h. e. neglecta
et invalida disciplina corrumpi, re saepe ex-
perti sumus.“ Profecto scholae nostrae pestifera
morum loca et recessus vocitarentur, si ad has
referri possent, quae vulgo narrant imprudentes
et creduli homines, levitate et petulantia disci-
pulorum nullius frugi inducti. Cave igitur,

acrioris animi facta, inhabiles et rusticos mores, immo ferociam quandam, prima aetate neglectam et jam roboratam, denique proterviam verborum, vultus, habitus, sessus, qua inficitur saepe puerilis animus in magna frequentia discipulorum — vicinia multorum aequalium confirmat, audaciam et petulantiam provocat — cave, inquam, haec et his similia in flagitiis et gravioribus vitiis ducas. At minime dubius sum, quin, si habenae, ut ita dicam, remittantur, nec mature coërceantur ista, magnam perniciem contrahere possint. Equidem fateor, me nunquam offendisse tam plane perditos, qui veritati et severis admonitionibus morem non gesserint, si parentes cum praeceptoribus communem rem facerent ad animos eorum flectendos et ad sanam mentem revocandos. Si igitur rem integro iudicio perpenderis, non est, quod accuses istam pravitatem, tamquam in schola ortam, ut quae, si adesset, vel e patria domo prodiret, si cura diligentiaque domestica et gravior disciplina nulla esset, vel inde nasceretur, quod domestica adolescentulus necessitate vacuus, pro lubitu sodales eligeret et horis subsecivis discurreret, rationem nemini factorum reddere coactus. Quae cum ita sint, nescio an multa flagitia in occulto admittantur, quae juvenilem animum inficiant, immo rece-

ptaculum animi ipsum inquinent, et securam conscientiam gravi culpa onerent. Ubique in hos et corpore et animo imbecillos incidere, haud perperam judices, nimiam rudioris aetatis indulgentiam sparsisse semina seriorum vitiorum. „De pretio hominis, inquit illustris auctor, nihil tanti est momenti, quanti primum germen, omnisque cultura aliunde veniens, si huic indoli reluctetur, quasi fucum obducit menti.“ Scilicet puer jam puerum exuit et patris in patria domo jus exercet. Tanta perversitate et petulantia perspecta, si tandem obsequium postulas, puer, quid velis, nescit, quia sero postulas, quod jam praestare iste, non valet. Contumax in parentes, imperiose tractat atque petulanter totam familiam, immo rudis et agrestis in omnes, qui importunitati eius obsistunt. Iste qui, quaeso, scholae legibus et institutis parebit? An schola coërcere poterit, quem non pater, non mater coërcuerint? —

Tertium erat, quod diligentiae et morum vitia corrigeret, scilicet *poena scholis concessa*. Ut saepe alias, sic hoc etiam loco advertimus, quam facile homines ab alio ad aliud transgrediantur extremum. Nam sub finem superioris saeculi baculus praesidebat adhuc omnibus scholis, ut artes moresque cum religiosa ipsa sentiendi ratione si, alia minus

proficerent, fuste inculcaretur animis. Saepe haec una castigatio in promptu erat. Quem morem tum consuetudo, non necessitas retinebat, quippe baculus nonnunquam, quod minime infitiandum est, insolentes et protervos pueros castigat efficacius corrigitque, quam gravissima praecepta atque admonitiones valent. Ut vero ingenium saeculi, mox consuetudo tantam severitatem postulabat, sic mollitia hominum, quae paulatim vel minimum rigorem et duritiam antiquabat, jam aliquot decenniis abhinc ad alteram extremitatem transsiluit. Filii, deliciae parentum, non amplius plagis corrigendi sunt, sed verbis et possunt et debent, non reprehendi quidem, sed leniter et humaniter appellari. Ante omnia gloriae cupido provocetur, qua duce, credo, ad honestiora studia optime possunt pueri pervenire. Egregie! nisi re experti essemus, istam in multis, si non omnino deficeret, pravam tamen esse, ut quae minime in recto sensu h. e. verecundia, tamquam custode virtutum, sed in ea, quam alii de externa specie habeant opinione, cerneatur. — Mox vero intellectum est, inter utraque extrema medium esse verum, ut adsolet, et delicta esse, quae per aetatem, praecepta saepe et reprehensionis spernentem, graviore animadversione digna sint. Sic nova lege scho-

larum cautum est, quando poena a sontibus sumi debeat. Multi vero castigationem omnem exhorrescentes, praeiudicatam opinionem nondum exuere, infamiam putantes, quae, si verum intelligerent, in ipso delicto est. Forte fortuna rarius in dies schola nostra eiusmodi exempla statuere coacta fuit, quippe alia in promptu sunt, quibus ordinem et modum in rebus scholasticis servare possit.

Nam ad diligentiam discipulorum et morum castitatem custodiendam augendamque una maxime res conducere visa est. Scilicet quisque discipulus, cum consensu parentum, eligit unum e praeceptoribus, quem velit, qui curam eius gerat, qui custos sit studii morumque, quem denique consulat de rebus necessariis. Jam Ciceronis verba innuunt, quam commode id teneatur: „Nec vero alienum est, ad ea eligenda, quae dubitationem afferant, adhibere doctos homines, et quid iis de quoque officii genere placeat, exquirere.“ Haec igitur ratio et necessitudo, quae inter magistrum et discipulum intercedit, maximi utique momenti erit, si hic, propositi tenax, in illo omnem fiduciam habeat positam. Libenter enim eum, qui in fidem eius venerit, suo consilio juvabit magister, imprudentem paulatim ad altiore scientiae morumque gradum ducet, et quoad poterit,

et in schola et extra scholam augebit commodum et utilitatem eius. Tam apta et accommodata huic aetati conditio, si quando prospero eventu caruit, causa erat perversitas et insolentia discipuli, qui vana opinione inductus, alieno consilio non egerē putabat, qui saepe etiam impatienter ferebat, si praeceptor importuna et immodesta petita audire, si arbitrarias ferias excusare, vel si transitum immeritum in superiorem ordinem adiuvare nollet. Ergo parentibus, commoda huius necessitudinis ex veritate aestimantibus, nihil antiquius esse debet, quam ut saepius praeceptores de filii rebus percontentur et, quantum in ipsis est, curam illis levent et partem oneris suscipiant. Tum vero procul degentium est, quando filios in urbem mittunt, honestam familiam providere, ubi commorentur illi atque inspiciantur. Certe a pecunia minus instructis grave illud negotium sit, at faciant duntaxat, quod fieri licet, ut communiter agant cum eo magistro, cui curam filiorum mandabant; ita enim incommodum illud vigilantia et adsuitate utriusque aliquatenus compensetur. At opulenti homines minime excusandi, si tantam rem sordiditer egerint. Quanta inde nascentur incommoda, quae magna ex parte, saepe etiam omnino omnem spem, quam in filio posuissent

parentes, frustrarentur, prudentes minime prae-
terit. Nam si liberior vitae conditio vel ado-
lescenti optimae frugi noceat, multo pernicio-
sior erit iis, qui cum magna levitate animi
locupletibus simul et indulgentibus utantur pa-
rentibus. Ita agentem mox socii sodalesque
convenient, quibus refugium dabitur, ubi la-
scivia juvenilis late evagabitur et honestiores
sensus paulatim cedent infandae licentiae ac
turpitudini. Isti adolescentuli agunt, credo,
minori impensa, quam si honestae et diligenti
familiae traditi essent. — Isti scholae severi-
tatem patientius ferunt, quam domesticam cir-
cumscriptionem? Institutio, et disciplina schola-
stica num efficere possunt, ut hi etiam ad sa-
nam mentem redeant, legibusque morem ge-
rant. At bene sciunt, qui in docendo diutius
occupati fuerunt, quam parum valeat lex, ubi
pudor et modestia deficiat. „Male sine mori-
bus discitur.“ (Plinius.) Ut in civitate, ita in
schola, quidquid hebetioribus animis praecipit-
ur, vel si prae se ferat speciem optimi prae-
cepti, non aliam vim habet, quam nonnullorum
medicamentorum, quae malum non tollunt sed
aliquamdiu supprimunt. Tam procaces feroces-
que animos nihil aliud cohibere valet, quam si
parentes, vel qui eorum vices sustinent, omni
auctoritate sua scholae subveniant. Quod prae-

cepta atque adhortationes, quod severitas cum comitate mixta, quod fides diligentiaque intra scholasticos parietes possint, id scholas nostras publicas praestare, haud cunctanter affirmare ausim. Domus, domus, inquam, cetera praestet. Sit exemplum filio et velut speculum bonae cuiusque et laudandae rei, sit diligentiae industriaeque, sit veritatis, sit fidei, sit modestiae, sit temperantiae, sit concordiae atque amoris in totam familiam, sit denique obsequii et comitatus in alios. Nec usus et familiaritas concedatur, quam parentes non probaverint, nec voluptates cum lascivia et luxu. Levitas, inertia, languor cedant laboribus et alacri otio. Imprimis praeleat paterna domus pia et religiosa mente, quae dicta factaque nobilitat ac mira serenitate animos perfundit.

Si igitur scholae nihil utilius fructuosiusque est, quam si parentes et magistri communi animo sacro munere educationis atque eruditionis funguntur, maxime etiam eo pertinet, ut illi vel qui eorum vicem susceperint, pro viribus exercitationes scholasticas adiuvent, providendo, ut filii domi bene collocent tempus. Praeterea fidem habeant intelligentiae et impigro studio magistrorum nec detrectationes vel criminationes filiorum audiant, nedum ipsi coram his temere et intemperanter illos tractent,

illudant, vilipendant. Ita unanimi agant parentes cum praeceptoribus oportet, ut et sciant hi, quid domi agat discipulus et illi, qualem se intra scholasticos parietes filius praestet. Tum sane crebrae feriae et intermissiones non notarentur, quae pigritiam discipulorum et ignorantiam alunt produntque, cum aetas tandem prohibet, quominus neglecta studia resarciri repararique possint. Scholam enim frequentare unum discipuli negotium est nec patitur res, ut domesticae curae vel mandata praetexantur, quae semel pro necessariis habita, mox simulatae necessitati ansam praebebunt. Adolescens vero, quia domo allatam excusationem schola desiderat, facile inducitur, ut nomine parentis abutatur, quo tristius nihil ac perniciosius fingi potest. Tanta levitas animi quanta incommoda in posterum afferat, si puer adsueverit, sine religione fallere et vim veritatis eludere!

Nec minus salutaris, quam commune studium parentum et praeceptorum, eventus sit, si hi ipsi inter se concordēs communi animo scholasticis rebus prospiciunt. „Nihil est, quod tam deceat, quam in omni re gerenda consilioque capiēdo servare constantiam.“ (Cicero) Salus scholae decusque sacra cuique res esse debet, totum si bene successurum est. Ita

sentiebant semper magistri nostrae scholae, quorum studium *menstruis conventibus et colloquiis* maxime juvabatur. In his enim scholasticae res cuiusque modi proponebantur, nec ea solum, quae usu venissent, sustinere studebant praeceptores, sed deliberabant etiam de meliori et concessa disciplina, quo fiebat, ut sensa et cogitata, longo usu experta, inter se communicarent. Quod pro se quisque minus perspiciebat, id communi omnium studio ad optatum exitum perducebatur. Res enim ab omni parte perpensa tandem clare in oculos cadebat et veritas, semper media, consentiens omnium suffragium ferebat. Hae simplices ingenuaeque voces mutuam fidem excitabant, firmabant et studium, praeclarae sanctaeque rei vires impendendi, acuebant. Ita discedebamus saepius magna alacritate affecti, quippe persvasi eramus, ad utilitatem jam allatam rursus novam addidisse.

His denique omnibus jam allatis si addiderimus, quod nemo, scholam nostram integre mente et iudicio aestimaturus, in dubium vocaverit, *censuris trimestribus semestribusque* nos religiose usos fuisse ad discipulorum animos in sedulo officiorum studio et adsiduo labore continendos, certe colligere licebit, Gymnasium nostrum inde ab initio elaborasse, ut

dignum existimaretur ea, quae adhuc contigisset, fiducia, et praeclaram rem, ei sex et viginti abhinc annis iniunctam, omni studio et diligentia adiuvasse. Documento est frequentia discipulorum, quorum numerus quotannis augebatur, atque magna vis eorum, qui in hac schola doctrinae fundamenta posuerunt et jam variis in civitate muneribus prospero cum successu perfunguntur. Quid vero? et docentes et discentes nonne tum indefatigabili cura et contentione oportuit, tum acri artium studio summam gratiam et paternum animum acceptum referre, quo eos defunctus Imperator Alexander I., sanctissimae memoriae, complexus est, cuius munificentiae et liberalitati et nostrum Gymnasium ortum debuit? Quid? Dominus et Autocrator noster Nicolaus I. an minori utitur studio et opera, qui eodem, quo augustissimus Frater, animo, et dictis et factis declaraverit, se commodam et diligentem eruditionem juventutis maximi momenti rem et summam potentissimi imperii ducere.

Sub his auspiciis laetissima spes futuri est, quippe praesagit, benignissimum Deum, cuius munia hic subimus, hunc hortum suum colentibus etiam posthac vires daturum et bonum operae studiique eventum. Ad Eum tollimus oculos animosque, laeta et venerabunda

mente grátias agentes, quod bene successerint opera nostra in hoc Instituto usque ad hodiernum diem; ad Eum precamur, ut prosperet, ut tutetur scholam nostram in longam saeculorum seriem. Utinam Optimus, Maximus docentes discentesque Sancto suo Spiritu impleat, illos alacritate, fideli cura atque studio ad salutem et culturam juventutis juvandam augendamque afficiat, hos ingenuitate et constantia animi imbuat, ut artibus moribusque vere christianis probi evadant homines utilesque patriae cives, qui aliquando suo quisque loco hic accepta bona largiter reddant!

Maiestas Confessionis Augustanae.

O r a t i o,
ad tertium eius Jubilaeum Saeculare

n a b i t a

in auditorio maximo Universitatis litt. Dorpat.

a

D. Ernestio Sartorio,
Professore ordin. Theologiae.

Auditores Honoratissimi!

Certe mos ille hominum laudandus, festis diebus praeterita in praesentem memoriam revocantium. Quae si vivas semper radices solo exactae aetatis inserat oportet, maxime hoc fieri debet iis diebus, quibus ager ipse, unde laetissima seges provenit, solenniter designatus et cultus est. Eiusmodi est hodiernus dies, Fautores et Amici, jubilantium modo gratantiumque celebrandus, ut undique nos excitatos ad laetissimam eius festivissimamque instaurationem sentiamus. Sive enim perpendimus splendorem prosperrimi diei, cuius hodie renovatur memoria, seu saeculorum seriem perlustramus, quae lucem eius et praeclarum jus continuo propagabant, sive hanc nostram aetatem maxime memorabilem animo volvimus, quae opera et studio illius diei in lucem evocata longe lateque floret vigetque, seu spe elati velum futuri, maiora pollicentis, tollimus, undique animus ad maximas laudes gratesque vo-

catur, acuitur, effertur. Erant semper optatissimae laetissimaeque res, quae annuo intervallo oratorem in hanc cathedram superiorem evocabant, sed cedere debent omnes ei rei, quae eum hodierno die saeculorum vicissitudine in confinio tertii et quarti saeculi collocavit, ad quod usque tempus Ecclesia Evangelica, visui patens, sub tutela et praesidio Omnipotentis Dei feliciter perduravit. Magnus quidem Imperator, maior autem, supra quam dici potest, Deus, maior est Dominus, cui et Imperator et nos cuncti servimus, cuius ex nomine Christiani vocamur. Amplissimum imperium carissimumque, cuius in hac vita terrestri cives sumus, maius vero cariusque est Regnum Dei, cui animi in aeternum parebunt. Est solenne divini imperii, quod hodie celebramus, dies est, gloriae Christi sacer, quo sanctissimum nomen Eius coram regibus reges palam praedicabant, quo initum est foedus Ecclesiae Evangelicae, quod, velut vexillum nobilissimae ac gloriosissimae Confessionis, fines suos sensim sensimque promoventis, in perpetuum firmabit ac tutabitur. Jam dies ille, exacto trecentesimo anno, rediit, qui, quamvis tot saecula pervagatus est, juvena tamen immortalis inter laetantes gratantesque procedit et novissimum quodque tempus insigni adamantino coruscans,

specie sua vincit. Dena hominum genera elata sunt ex illo maxime memorabili Concilio, quod Augustae Vindelicorum anno 1530 primum Confessionem Evangelicam intercedentium Principum urbiumque accepit; qui tum aderant Primores, pridem versi sunt in cinerem; orbi terrarum praesidentem Imperatorem Carolum putredo tenet sacrumque imperium romanum evanuit, sed Confessio illa Augustana in eaque innixa communio ecclesiastica Evangelicorum, cui nos etiam laetabundi adnumeramur, plurimum adhuc gratia valet valebitque in sempiternum. *Praeclarius igitur nulla Confessio christianae fidei, quam Augustana, qua, velut fundamento quodam, Ecclesia nostra exaedificata est, quod jam, ut festum nobis laetissimum augeam, demonstrandum est.*

Praeclariorem nullam Confessionem christianae fidei, quam Augustanam esse, id sane sub adspectum cadere debet, solam amplitudinem loci et maiestatem eorum hominum intuentis, quibus coram renuntiabatur. Jam multis abhinc saeculis nulla habentur concilia, quae dignitate, quae specie, quae opibus et varietate veteribus populorum germanorum conciliis comparari possint. Omnia parlamenta conventusque ordinum regni leves putandi sunt; ut enim huc cives tantum conveniunt, ita illic

magni Principes Dominique consilia inter se conferebant, quorum singuli magno comitatu stipati erant, illis uni parentibus. Et Imperator, qui ceteris praesidebat, erat is quidem Dominus, non ministrorum, sed Dominorum, cuius clientes erant Principes regii. Hi vero ipsi vel clerici vel laici, videlicet Principes Electores, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Duces, Comites imperii germanici, Barones et Legati urbium imperialium, omnes varia et insigniori forma et specie mediae aetatis conspicui, coetum primorum ostendebant, qualis nunquam adhuc et nusquam visus est, cuique nulla alia gens praeter germanam simile aliquid opponere potuit. Conventus ille imperialis Augustanus anni 1530 insignis quoque erat singulari solennitate. Primus erat, quem potentissimus Imperator Carolus post longam absentiam praesens revisebat. Nuper enim Bononiae a papa ipso coronatus, jam imperatoria maiestate insignitus, redibat in regnum germanicum. Nec multo ex tempore ullius Imperatoris tanta amplitudine atque dignitate corona caput redimitum fuerat. Nam inde a mari baltico, cuius terrae adiacentes tum pertinebant ad imperium germanicum, usque ad mare mediterraneum, ubi omnis Hispania ei parebat, omnia ditionis eius facta erant et longius a mari mediterranea.

neo trans atlanticum in terras usque recens detecti orbis. Imperator ille cum splendido comitatu Augustam advectus stipatusque Ferdinando fratre, a summis obviam venientibus Principibus regni, qui jam eo pervenerant, cum aulicis suis, deducebatur. Quis non cupiat suis oculis vidisse illustre Concilium summorum Principum, qui in urbe Augustana Confessionem nostrae fidei exaudiebant, cum in relatione legit veteris hominis, qui intererat et expressis verbis pompam ingredientium perscripsit: (Lutheri Opp. Walch. T. 16 p. 848 ss.) „patrem Cardinalem et Archiepiscopum Moguntinum, ut Archicancellarium imperii romani per Germaniam et Ducem Electorem, decora et forti oratione, nomine ceterorum Ducum Electorum et Principum, imperatoriam Maiestatem salutasse et cum imperatoria Maiestas responderit et gratias egerit, Duces Electores, Principes eorumque Consiliarios aulicosque, omnes equis vectos, et primos aulicos Principum Electorum Saxoniae, Palatinatus et Brandenburgiae, cum Moguntinis, Treviricis et Coloniensibus, tum Guillelmi et Ludovici, Ducum Bavariae, Henrici, Ducis Brunsvigensis, Georgii, Marchionis Brandenburgensis aliorumque Principum equitasse. Tum magnam vim Comitum, Dominorum ac Nobilium Germanae

et Hispanae gentis in honorem imperatoriae Maiestatis praevectos esse. Deinceps pueros nobiles Caesareae regiaeque Maiestatis equos admissarios, turcicosque, generosissimos omnium, qui uno unquam loco visi sint, adscendisse. Secundum hos buccinatores unâ alium juxta alium processisse equis sedentes et buccinas inflantes cum iis, qui tympana militaria pulsabant. Deinde tres imperatorios duosque regios praecones incessisse, quos subsequebantur utriusque Maiestatis superiores Magistri aulae cum omnibus Principibus non clericis. Postremum Ioannem Principem Electorem, Ducem Saxoniae, vice Archimareschalli, medium locum habentem stricto gladio, dextra Joachimum, Marchionem Brandenburgensem, laeva Legatum Ludovici, Comitis Palatini, Principis Electoris, ante Caesaream Maiestatem obequitasse. Subsequi jam equis vectos regiam Maiestatem Hungariae et Bohemiae cum ceteris omnibus clericis Principibus Electoribus, Cardinalibus, Archiepiscopis et Episcopis. Tum undique circumdantes Caesaream Maiestatem incedebant centum germanici, centum belgici totidemque hispani satellites; item regiae Maiestatis centum germanici et bohemia cum magna vi stipatorum Principum Electorum et Ducum aliorum; et post modo memoratos Principes Electores

Ducesque equis vecti Caes. Mai. centum satellites armati, qui Hatschiere vocantur, denique regiae Mai. Hongariae et Bohemiae aulici, ad mille equos habentes. Caesarea Maiestas et Principes Electores, Duces sacri et profani ordinis, cum aulicis, quibus argenteis aureisque velamentis, margaritis, pannis sammeticis, bombycinis, cristis et maxime variis ornamentis insignes essent, verbis exprimi non potest, quippe quarum rerum omnium incredibilis fuerit copia.“ Haec relatio clare ante oculos ponit splendorem dignitatemque testium, qui aliquot diebus post hunc ingressum die 25 mens. Junii in urbe episcopali Augustae solenni recitationi Confessionis nostrae fidei intererant. Jure igitur versum psalterii pro symbolo habet: „dicebam coram regibus de testimoniis tuis, minime pudefactus.“ Nec ulla Confessio christianae fidei ex tempore Apostolorum apud graviores testes arbitrosque maiori cum laude vulgata est, quam Augustana, quae ut hoc etiam modo praeclarior et magnificentior est, quam ceterae omnes, ita et

2) Ipsis Profitentibus. Hi vero quinam erant? An singuli et privati homines? An ambigentes Theologi vel leves turbatores, vanis animum pascentes deliramentis, qui parum vel nihil possidebant? Erat sane conventus pluri-

um et maximorum Principum imperii germanici et duarum urbium imperialium, qui, coniunctis parvis viribus, contra molem catholici orbis insurgebant, ut pro veritate evangelica adversus dominantes errores abususque certissimum et omni tempore integerrimum redderent testimonium. Coram Maiestate maximi Imperatoris et omnibus imperii Ordinibus, in conspectu Legati papalis Legatisque Angliae et Francogalliae existebant contra universam Europam Ioannes, Princeps Elector Saxoniae, Philippus, cognomine Generosus, Landgravius Hessiae, Ernestius, Dux Brunsvigo-Luneburgensis, Georgius, Marchio Brandenburgensis, Wolfgangus, Princeps Anhaltinus et vetustae urbes Norinberga et Reutlingia, pro gloria Jesu foedus sancientes et pro se suisque omnibus intrepido animo nomen Eius beatificantem profitentes. Quae confessio quo magis omnem sentiendi agendique rationem Ecclesiae, valida manu dominantis, offendebat et potentissima quaeque imperia infensa sibi habebat, eo fortior, eo generosior illorum conatus. Scilicet suis commodis student i stolide factum videatur, quippe qui stultum putet, terrestria bona in discrimen committere, ut coelestia tuearis, et coelestis Coronae gratia coronas principales negligere! Quam absurdum, Christi gratia ini-

amicitias hominum suscipere et pro veritate Verbi divini terras hominesque cum re familiari vitaeque periclitari. At Principes nostri Confessores non sordidi, sed christiani ingenii erant, qui pro amore Christi sui negligentes, Dei gloriam pluris faciebant quam hominum. *Verbum Domini manet in aeternum*, erat id Principis Electoris Saxoniae symbolum, cuius primas litteras ministri acu pictas in vestibus habebant. Priusquam Augustam proficiscebatur, Torgaviae sacram concionem indixit super dicto biblico: „qui me profitetur coram hominibus, cum ego etiam profitebor coram coelesti meo patre.“ Theologi ipsi cum ei dubitationem moverent de certa doctrinae suae et expressa Confessione, acriter monebat: „Deus prohibeat, ne excludar vestro numero; vobiscum ego Christum profitebor, Dominum meum.“ Immo nonnullis consiliariis suadentibus, ut Religio curae regni cederet: „utinam Theologi nostri, inquit, nos et terram nostram minus respiciant et libere nec cunctanter doceant scribantque quod rectum sit, ambagibus missis;“ tum vero ad nobilem quendam virum conversus dixit: „rectam viam qui tenent, optimi erunt equi cursores; nostro igitur nomine impera Theologis nostris, ut veritatem palam libereque profiteantur et in gloriam Dei propa-

gent.“ Nec Georgius, Marchio Brandeburgensis minus audacter apud Imperatorem dixit: „procumbere ad genua Vestrae Maiestatis et caput obtruncandum praeberere malim, quam Deum atque Evangelium Eius infitiari“ et durante Concilio saepe in ore habuit illud: „Verbum Dei haud difficile esset, si modo propria utilitas abesset.“ In eundem fere modum Wolfgangus, Anhaltiae Princeps, loqui solebat: se malle cives patriamque baculo nisum deserere, quam aliam eamque falsam disciplinam pati vel accipere. (Vide Miracula Aug. Conf. ed. Saubert, Nurnb. 1631.) Tales erant Principes, qui, vere christiana mente imbuti, Augustanam Confessionem hodierno die trecenis abhinc annis exhiberent, ad quos se duae urbes solae per se in Germania meridionali, nihil extimescentes, jungebant. Quae societas aheni muri instar stetit, quamvis modo fraude et illecebris, modo vi et minis tentabatur. Recens tempus si nihil offert tam magnanimae consociationis, tanto maior imposita est necessitas, memoriam Augustanae illius colendi atque observandi. Solus ante novem annos Lutherus Wormatiae adstiterat, Evangelium praedicans coram Imperatore et Legatis imperii dimissoque aqua et igni interdicebatur, at nunc ante eundem Imperatorem stabant illustrissimi Principes impe-

rii, cum omnibus suis proscriptum Evangelium tuentes. O magna atque ampla victoria, veritati data a Supremo Deo! ut Confessionem Augustanam, tamquam testimonium talium testium coram talibus testibus, recte cum Luthero vocemus Confessionem Augustissimam.

3) Praeclariorem Confessionem non esse, quam Augustanam, arguo ex argumento eius, ut quod aeterna veritas divini Evangelii est. Ex octo et viginti articulis Confessio nostra constat, sed una fides, quae vere evangelica est, omnes hosce articulos pervadit, scilicet ea, quam ponimus in maximo Dei simul hominisque Filio, in quo una salus totius mundi est. Quamvis varia fides hominum esse videtur, duo tantum genera sunt fidei, reapse diversa, quorum alterum docet, infirmum et improbum hominem sibi, suis viribus, meritis, operibus atque virtutibus confidere, quibus aeternam sibi salutem comparet. Sed fundamentum, quo nititur, arrogantiam dico fiduciamque, quam in se positam homo habet, fallax, mancum et inhabile, quod suam cuique ingenium confirmare potest, et subrutis fundamentis, quia, quae superstruuntur, labant semper ceduntque, alia super alia fulcra subgeruntur, quae et ipsa fragilia et caduca aedificium nostrae salutis sustinere nequeunt. Sic ista varietas religionum

in terris orta est, dum eadem natura animi idemque studium amorem divinum et aeternam vitam sua dignitate comparandi, percepta viri-um insufficientia et tenuitate, nova semper instituta peperit religiosa, quae, quia animo humano pacem dare non possunt, rursus ab aliis summtota sunt. Sint haec quamvis multa et varia, externis operibus et piaculis alius, alius animi virtutibus felicitatem suam quaerat, sunt tamen diversi flexus aberrationesque a via veritatis; utrique volunt Deo quasi persuadere de virtute sua; utrique aedificant in arenis i. e. nihil agunt; nulla enim opera, nulla sacrificia, nullae virtutes constare possunt ante oculum omnia penetrantis Dei. Evangelium vero monet, ne in nobismet ipsis, ne in operibus manuum neve in animi praestantia fiduciam nostram ponamus, sed in infinito amore Dei, qui pro sua gratia ob meritum Christi nos sanctos reddere et beatos vult, qua fide accensi jubemur novum gratumque amorem erga Deum suscipere, qui prior nos amavit et unicum Filium pro nobis devovit, quo amore libero impellimur ad honesta opera, quae tanto acceptiora Deo sunt, quanto minus mereri putamus. Aliena est haec evangelica doctrina ab ista legitima, ut disciplina rei christianae, aeternae gratiae et veritatis Religio, ceteris omnibus in terris re-

ligionibus opposita sit, quippe quae salutem hominum cunctae in ipsis, pravitate infectis, non in sancto amore Dei ponant, quae, pro merito Salvatoris, suum cuiusque meritum admittant.

At inter Christianos ipsos vere evangelica disciplina, fastu et insolentia hominum obscurata et perperam judicata, et minime christiana ista, per se aptam praedicans fiduciam, quae redemptionem Christi supervacaneam reddit, media aetate paulatim sub dominatione papatus et vi philosophiae scholasticae reique monachicae in Ecclesia christiana gliscebant. Tum vero recta salubrisque cognitio cum peccati et cul-pae, tum gratiae et expiationis tollebatur. In cathedris suggestisque praevalebant, ut hodie, ita tunc quoque istae haud evangelicae opiniones, quae statuebant, sufficere lucem naturalem humanae rationis et liberam vim voluntatis ad gratiam Dei et beatam vitam consequendam. Quodsi anxii et solliciti animi nihilominus peccati vim iramque legis sentiebant nec sibi ipsi satisfacere nec suis meritis in gratiam Dei redire poterant, non tamen haec Dei gratia misericors per Christum oblata, nec sacrificium longe meritissimum Eius in cruce, non denique aeternum beneficium Mediatoris in solatium praebebatur, sed arbitrariae res erant,

sacrificium missale, data peccati venia, merita monachorum et sanctorum cum variis superstitionibus, quae tranquillarent, vera animorum pace non data nec vera sanctitate in Christo Jesu. Irritum igitur erat, quidquid maximus in nobis et pro nobis Amor egisset, irrita ea copia gratiae et misericordiae, qua divina in humanam naturam demersa fuit, ut hanc illa per Jesum in integram beatamque communionem suam restitueret, irrita vita dolorum plena perpersioque Filii Dei, quam subierat amore erga nos accensus, frustra denique effusus fuerat sanguis Eius, ad crucem affixi, non amplius erat Agnus Dei, qui peccatum mundi sustinet, non Redemptor et Salvator sed praeceptor tantum et legislator et iudex hominum, cui in terris papa esset vicarius.

Hos contra perniciosissimos errores sexti decimi saeculi homines divino Spiritu afflati, Biblia manu tenentes animoque, omni, qua par est, vi pugnabant et Evangelii, quod divina vis est, omnes beatos reddendi, qui fidem illi habeant, primam veramque claritatem, ex Sacro Codice promptam, reddiderunt. Amor Christi ita inflammabat, ut non possent, quin clara voce sine metu apud omnes homines palam Eum, qui pro nobis mortem obiit et resurrexit, Salvatorem unum, praedicarent et quidquid in Eius locum supponere vellent atque substituere,

reiicerent. Et quamquam infernum cum laicis clericisque omnibus resistebant tumultuantes, tamen Verbum Dei resonans in Evangelio, cum vi sua et svavitate immensam vim animorum permovebat et Principes nationum, qua erant pietate et submissione, ad fidem impellebat in Christo ponendam, in quo uno mens nostra pacem suam, sanctitatem et aeternam vitam consequatur. Hanc fidem, humanas res despicientem, Principes urbesque Augustae profitebantur, qui Ecclesiae Evangelicae priores intra imperii sui fines locum dedere; eandem postea Evangelici pluribus Confessionibus repetebant; hanc denique fidem hodie etiam, innixa Sacro Codice, omnis Ecclesia Evangelica vel certe omnes, qui sincere colunt et observant, laetabundi et cum illustribus Maioribus suis concordantes, palam praedicant. Nec vanas opiniones hodiernae licentiae, quae in vaga et arbitraria sentiendi ratione libertatem ponit, nec obtestationes superbae et insolentis rationis contra divinas revelationes, nec negativam istam et abstractam religionem sine succo et sanguine, quam omnia perdens censura hisce ipsis diebus evangelicam renuntiat, Confessio Augustana scriptam reliquit. Immo vetus est per Christum proposita fides, completa omnibus rebus, quae beatam vitam efficiant; est candida,

animos confirmans fiducia, quam ponimus in Servatore mundi, in Vindice perditorum, in Consolatore afflictorum, in aeterni Patris aeterno Filio, cuius potentia et maiestas non superatur nisi amore illo, qui impulit, ut splendorem divinum misera servitii forma absconderet et sui negligens, sese eo usque humiliaret ut in cruce moreretur, quo nos Eius morte sempiternae morti eriperemur et aeternam vitam adipisceremur. Haec illa est fides, quam omnes Confessionis Augustanae articuli tam solenniter et expresse, tam clare et leniter renuntiant: est igitur praeclarissima augustissimaque omnium Confessionum.

4) Est denique etiam historia sua insignis. Non enim praeclarius in recentioremem memoriam Europaeorum inducta, quam in ea progressa est. Alte propositum erat vexillum, quod confertiora in dies agmina Evangelicorum stipabant. Durante Conventu plures etiam urbes nomina sua dederunt; foederatio Schmalcaldica Confessionem Augustanam sequebatur, nec in numerum suorum quemquam adscivit, qui hanc non profiteretur. Ita aretissimo vinculo coniunxit in communionem, in dies accrescentem, Ordines Evangelicos, ut anno 1555 in eadem Augustana urbe, ubi prima Confessio accepta est, pax sacrorum Augustana concessa

sit, qua Ecclesia Evangelica per Germanias in perpetuum juxta catholicam, firmum, legibus sanctum fundamentum obtinuit. Scripta omnia Lutheranorum symbolica posteriori tempore vulgata, repetitiones sunt, eandem rem explicantes. Permansit, in omnibus contentionibus, quas adversarii eius vel aperta vi et callida versutaque fraude, vel armis collatis et telis occultis tentabant, invictum et insuperabile Palladium Lutheranorum, inviolata Magna Charta libertatis evangelicae, sacrosanctus amor et decus Ecclesiae nostrae. Tela, quibus in luctando utebantur catholici, hebescebant et ipsi mucrones Jesuitarum venenati nihil egerunt. Theologi nostri cuspidē pennarum non minus fortiter quam heroes nostri gladiatorum acie defenderunt. Sic etiam e bello, per continuos triginta annos gesto, superior discessit et Westphalica pace rursus basis Ecclesiae Evangelicae per Germanias accepta et restituta est, qualis etiam usque ad hodiernum diem, contentis omnibus opibus incredulitatis, permansit et propitio Numine divino in perpetuum permanebit.

Nec in Germania solum erat quasi symbolum sociale Evangelicorum; immo longius proferebatur, communi illo velut vexillo fidei ad omnia littora maris baltici proposito, cuius se-

se sacramento obstringebant Dani, Svecici, Norvegici, Prussi, Fenni, Livoni, Esthoni, Curoni. Mutatis saepe rebus publicis, ea tamen per has provincias auctoritatem suam constanter retinuit et sanctissima foedera praestant nobis, sub liberalissimis auspiciis Ruteniae, incolumitatem eius cum omnibus privilegiis immunitatibusque, ab initio promissis. Laetamur cognomine Evangelico, gloriamur Lutherano, quo vero gaudemus, dum consortes simus Confessionis Augustanae et magnam societatem fidei cum omnibus sociis Europae tueamur, quam si desereremus, in desolatas parvasque dilaberemur familias. Firmo igitur constantique animo pro se quisque Confessionis nostrae adhaereamus nec vereamur, cum illa Jesum Christum, qui in Evangelio aeternam nobis felicitatem promisit, palam praedicare. Meminerimus semper, hancce Universitatem litterariam ab initio conditam esse a Gustavo Adolpho, heroe semper victore et martyre Ecclesiae Evangelicae. Nec maximum hocce Jubilaeum dignius celebrare possumus, quam si, cum maximis gratibus erga Deum O. M., qui ad haec usque tempora Ecclesiam nostram salvam et incolumem servavit, sancte promittimus, nos, omnes illecebras erroris peccatique abhorrentes, constanter perseveraturos in praeclarissima Confessione nostra,

quam carissimi nostri maiores per trecentos annos ore animoque, re familiari et sanguinis sui testimonio confirmarunt. Quod bene vertat, qua est propitia voluntate in nos Supremus Deus!

Oratio funebris ad sarcophagum

D. Philippi Gustavi Ewers,

a Consil. Status Actual. Equitis et plurium annorum Rectoris
Magnifici, longe meritissimi,

mense Nov. 1830

d i c t a

a

D. Ernestio Sartorio,

Prof. Theol.

Cum tristitia animum occupat, vix vocem prae dolore mittere licet idque multo magis, cum tam carum caput loculo inclusum ante oculos habemus. Jacet angustissimo receptaculo incinctus ille Vir, cuius fructuosissima diligentia custodiamque totam Universitatem litterarum complectebatur et ad omnes scholas provinciarum nostrarum pertinebat; mutus jacet immobilisque in aedícula, e tabulis facta, quae et cunctos nos manet. Diu multa perpressum oppressit mors prostravitque, quam omnia vincentem atque obterentem nec medicorum ars propulsare nec preces nostrae placare potuerunt; nam *Dominus* servum suum e terris revocaverat. Attoniti, adfflictique defixis oculis sarcophago eius adstamus. Inflictum pectoribus nostris gravissimum vulnus: quae plaga tam praeclarum Virum prosternebat, eadem nos vulneravit et nondum obductas cicatrices refriguit. His enim ipsis diebus quotumquemque

Collegam, cuius diu exstabit memoria, humo condidimus, quot nobilia huic Academiae Membra modo erepta sunt, et nunc decessit etiam is, qui tanto annorum spatio praefuit, qui fideliter curavit et omni, qua par est, diligentia providit, quique cunctis nobis humanissimus fuit Collega, Fautor benignissimus, erga multos Beneficus. Sic letifera tela mittuntur et singulos eademque carissimos e medio tollunt, dum juxta nos versus Orientem terribiliori etiam modo falx mortifera saevit et procul per terras occidentales incendium seditionis excitatur, quod vix extinguere posse videtur. Grave, grave est divinae animadversionis tempus, quo nos instantis mortis cogitationes, quo dolor et tristitia decent.

Igitur dilectissimi Rectoris nostri jactura admoniti, nenias nostras repetamus; decessit enim, in perpetuum decessit, quem jam ultima vice circumstamus, sed tristes et afflicti conditorium eius intuentes, cuius os facundum jam tenet obclusum sempiternum silentium. Hac ultima concione finita, efferetur et inhumabitur nec exstabit eius quidquam praeter parvulum tumulum.

At non tam male se habet. Solum enim corpus, quod auferat, mors hoc loculo tenet inclusum; ingenii animique actis nullam inferet

vim, ut quae nullo spatio circumscribi possunt. Supersunt illa et testimonium reddunt de animi praesentia. Tota Universitas litteraria prius obrueretur, quam fieri posset, ut memoria eius exstingueretur, nam in illa nihil est, quod duodecim annorum spatio, quo praefuit, beneficam curam diligentiamque eius non expertum sit et ad maiorem perfectionis gradum adscenderit. Suum cuique eorum, qui huic rei publicae litterariae operam dederunt hodieque dant! at nemo suam industriam cum eo, quod ille Vir tam assidua diligentique opera et studio fecit, aut comparare poterit aut volet; ceteri cum in singulas artes et disciplinas intenderent vires, is semper toti litterarum orbi, et quod attinet ad administrationem eius et ad florem litterarum, providebat. Omnes enim res academicae debent ei justum, facilem constantemque ordinem, promptum et firmum progressum. Maxime perplexa negotia expediebat et rara celeritate animi tractabat exsequendaque curabat tanta dexteritate et tam alacri studio, ut Collegae adsistentes maxime delectarentur, cuius rei testem unumquemque haud cunctanter citare ausim. Simul vero studiosissime tutabatur dignitatem et privilegia huius Academiae et defendebat ubicunque non minori prudentia quam fortitudine, ut peritissimus gu-

bernandi contrario vento saepe laborantem naviculam, minaces scopulos vadaque praeternavigaret. Quod quidem frequentius fiebat, nihil sentientibus iis, quos cura eius et vigilantia spectabat. Nos somnum securi et quietem capiebamus, dum is excubabat; nos otiosi degebamus, quo tempore ille maximis curis afficiebatur; nos tranquillo animo utebamur, eius animo molestiis sollicitudinibusque commoto, quas ille, serenam frontem prae se ferens, solus luctando evincebat et ne familiaribus quidem aperiebat, priusquam gravissimam rei partem superasset. Nescio an nemo maius aliquid graviusve maiori modestia perfecit, nam quod domi maximo negotio elaboraverat, id elaboratum videbatur palam res parvi, immo nullius fere negotii, et quidquid fecisset, quamvis maximum videretur, tamen ipse magnum non putabat.

Indefatigabilis erat cura, quam in florem litterarum ac vigorem huius Academiae adhibebat. Relinquo ei, cui vita eius describenda est *), meritorum eiusdem de litteris enumerationem, quae in duabus continuis Professuris de

*) Prof. D. Morgenstern, a Consil Status.

historia, maxime Rossica, de doctrina juris et scientia administrandae civitatis Rossicae atque de jure publico universali, accuratius perspicaciusque tractatis, comparavit, et sub gravissimo etiam onere Rectoris continuo comparabat. Hoc loco maxime memorabo, quo amore Rector omnes Facultates Academiae complecteretur, et, quantum in eo erat, omnes disciplinas adjuvaret. Plurima enim Instituta, eo moderante academicae res, magnas obtinuerunt accessiones et multae iis pecuniae extra ordinem adsignatae sunt. Quam enixe providit Speculae Astronomicae, quam studiose usque ad extremum vitae tempus Hortum Botanicum respexit! Graduum mensuram diligenter adjuvit curavitque, ut magna itinera fierent litteraria, quorum fructus, impensis liberalissimorum Superiorum, ab auctoribus ipsis jam in editis operibus offeruntur, qualia in ceteris Universitatibus litterariis non facile exstant. Jurisprudentia cum Theologia quamvis natura sua non aeque ac physicae doctrinae ab eo promoveri poterant, illi tamen ex officio, huic vero summo opere favebat, cui ab initio operam tempusque dederat et per omnem vitam toto pectore complexus est. Eodemque studio fovebat omnes diligentiae et custodiae nostrae permissas scho-

as, Gymnasia cum his Institutis, ubi elementa litterarum traduntur. Novissimo tempore dedicatum est magnificum aedificium, quod cum altero simili, scholae provinciali destinato, magnis cum curis Gymnasio Dorpatensi conciliavit. In usum scholarum, primae eruditioni servientium, confecit, ut constat, librum commodissimum, et inferioribus ordinibus, ex consilio Theologorum, quibus familiariter utebatur, Catechismum, qui in evangelicas ecclesias totius Rossiae introducetur.

Ita ingenium eius, magna litterarum varietate exornatum, omnia officia tanti et tam multiplicis muneris comprehendebat, in quo optimam vitae partem cum omni virium felicissima copia consumsit. Omnia studia eius cum hac Universitate litteraria et scholis eius strictè copulata erant, quippe duodecies repetita cooptatione, duodecim per annos Rector creatus est, quod in recentiori historia litteraria exemplum est sine exemplo. Quamvis grave et molestum fuit hocce munus, quod tandem vires eius conficiebat, tamen fortuna ei contigit, ut Instituta omnia sub sua administratione mire crescere, et florere videret. Collegarum fide studioque maxime gaudebat, cuius multa ei carissimaque documenta offerebantur. Fa-

miliariter etiam utebantur tali Viro Superiores. Studium in explendis officiis Imperator liberaliter remunerabatur donis, honorificis titulis et insignibus, cum magna laetitia omnium nostrum. Ita in oculis civium honoratissimus erat Vir, eximii ingenii dotibus, diligentia industriaque in munere fungendo, multis magnisque meritis, denique honoribus suis insignis et conspicuus.

Quamquam his amplissimis rebus aliae maiores et graviores sunt; honor enim apud Supremum Deum pluris habendus est, quam apud homines; Illo coram valent solae virtutes, non insignia Setae Annae et Scti Wladimiri. Animi bona, quae defunctum Rectorem nostrum ornabant, ut summam ei dignitatem auctoritatemque conciliabant, ita nunc pietatem erga eum nostram retinere debent. In eo Viro, qui ex inferiori vitae conditione ad tam altum dignitatis gradum escenderat, quanta sollicitatio superbiae, vanitatis, jactantiae! Ab hoc vero opprobrio quam longe afuit! Quanta modestia subibat negotia sua, quanta alacritate, comitate et benevolentia cuicumque obviam veniebat, qui consilium eius opemve petebat, quam sincere et concorditer versabatur cum Collegis! Suscipiebat semper, nulla sui habita

ratione, omnes molestias oneraque sustinebat, nec questus unquam nec se jactans apud alios. Lubenter, ubicunque poterat, aliis subveniebat nec beneficia cuiquam obiiciebat. Humanitas comitasque, quia firmus constansque animus inerat, totum hominem decorabat. Nitebantur vero tam eximiae virtutes probò pioque sensu, quippe Religio christiana ei maxime cordi erat, ut eam semper, cuius ipse expertus erat vim, in omni genere hominum, quos attingeret, confirmare et validam reddere studeret. Documento est politica eius, cum libro: „natura et ingenium christianae doctrinae“ inscripto, et Catechismus, cui adiecerat fasciculum carminum, Religionem spectantium, quibus maxime delectabatur.

Spem igitur laetam concipere licet, Deum, Dominum nostrum et Salvatorem, pro sua commiseratione, eum, ex dignitatibus, oneribus et malis huius vitae ereptum et sanctificatum, ad praeclaram libertatem, quae liberos Dei manet, evexisse, cuius nos etiam, quae Eius est propitia Voluntas, aliquando participes reddat, qui commotis jam gratissimisque animis in defunctum Amicum ultima praestamus officia.

Festa Oratio die Coronationis
Caesareae Maiestatis, Autocratoris totius Rossiae,
NICOLAI PAWLOWITSCH.

in auditorio maximo d. 22. Aug. 1831 habita

a .

D. Frid. Parrot
Professore, h. t. Rectore Magnifico

e t

Decreto Senatus Academici typis exscripta.

Auditores honoratissimi.

Cum ad solemne Coronationis annum Domini nostri, Imperatoris et Autocratoris totius Rossiae, Nicolai Pawlowitsch, quintum jam hoc loco convenimus, nihil aliud spectare gravissimae cogitationes nostrae et tenerrimi sensus possunt, quam ut Domino dominorum, qui, pro infinita sua benignitate, hunc diem nobis instauravit, grates agamus atque ardentissimas preces tollamus, ut, dum nostrum aliquis supersit, semper redeat laetissimus dies, quo magnum Imperatorem et Dominum nostrum, corona et sceptro ornatum atque innumera civium multitudine stipatum conspiciamus, celsissimam speciem terrestris maiestatis, in qua certant de principatu splendor et modestia, opes et continentia, vis et moderatio, constantia et clementia, gravitas et alacritas, denique pietas erga Deum et fortis contra audaciam hominum animus omnesque illae virtutes, mirifice in unum coniunctae, latissime patenti imperio sanctum caput

et cuique ordini civium exemplar ad imitandum proponunt. Tot et tantas res digne sacra concione complexuri indeque fructum expetendum capturi, intravimus templum, pio castoque animo ducti. At hoc quidem loco jampridem moris est, ad celebrationem diei magno adicere parvum et rem quandam, ex immensis spatiis optimarum artium promptam, festa oratione complecti.

Bona venia Vestra, A. H. animos Vestros convertam ad rem academicam, cooptationem novi Rectoris spectantem, quod solemne ex instituto tum ceterarum Academiarum, tum nostrae, publica oratione subimus, qua, quid Rectorum alter jam praestiterit atque in adeundo munere praestare alter promittat, vulgari solet. At intimo pectore commotus, video me hac potissimum hora illo Viro destitutum, cuius praesentia sola nitorem ei ac dignitatem conciliare atque animorum laetitias excitare potuerat. Concedite igitur, V. H., qui mihi curam et administrationem rerum nostrarum iniunxistis, concedite, quaeso, ut, quo animus meus inclinat, Vobis haud dubie consentientibus, brevibus, non tamen levibus verbis, sed exemplo Defuncti, historica fide administrationem eius percensere et quidquid ille praestiterit, cursim

denuo oculis animisque sublicere coner, donec is, qui, pariter ipse doctrina et eloquentia clarissimus, valebit totam vitam praeclarissimi Viri, quasi illustri monumento positam, posteris tradere, desideriiis nostris responderit. Ego vero, ut compensaverim quodammodo, quod orationi meae desit, vi et eloquentia destitutae, praemittam leges, huic Universitati litterariae d. 4 Junii 1820 praescriptas, quae a paragrapho 51 usque ad 63 Rectoris officium in hunc modum definiunt:

„Rector — ut in §§. 51 et 52 est — cooptabitur ab universo Senatu Academico et e corpore eius, pluralitate suffragiorum, ad calculos vocatorum. Quodsi unus non ferat omnes numeros, simul de duobus, quibus plura contigerint vota, suffragium inibitur. Quotannis eiusmodi Praesidis fiet cooptatio. Attamen, qui annuo munere perfunctus est, si iterum plurima suffragia fert et ipse annuit, eidem licebit in eodem officio diutius permanere. Professor quisque ordinarius delatum munus Rectoris detrectet, si modo causas afferat, Senatui Academico probatas.“

Die 3 Nov. 1817, cum Prof. Giese t. t. Rector aegrotaret, Prorector suffectus est Prof. *Philippus Gustavus Ewers*, quem Senatus Aca-

demicus d. 5 Maii 1818 Rectorem Universitatis litt. renuntiabat. Quod quidem annis 1819 et 1820 denuo factum est. Quum vero nova Statuta decernerent, ut quotannis Kal. Jan. mutatio hoc munere fungentium fieret, Ewersius mandatum sibi, Superioribus annuentibus, officium Rectoris a mense sextili 1821 usque ad finem eiusdem anni continuavit. Mense octobri 1821 denuo Ew. creabatur Rector, quod annis etiam 1822—23—24—25—26—27—28—29—30 repetitum est. Haec vero novissima prorogatio irrita fuit, quippe antistitem tot annorum mors e medio sustulit d. 8 Nov tercio decimo anno et tertio die, postquam primum hanc vicem subierat, quo annorum spatio, tanto omnium applausu, rerum academicarum regimen penes eum erat, ut tacita cogitatio cuiusque animum teneret, Rectoris officium non posse, nisi mortuo Ewersio, aliis manibus tradi.

Ex paragrapho 53 codicis academici „Rector praesidet toti Universitati litt.“ Nemo sane Rectorem Ew. sub hoc titulo non agnovit; nam res academicas maxime vario amplissimoque sensu vocabuli tractabat. Si omnino naturam Universitatis litt. spectaverimus, mox persvasum erit de assidua cura diligentiaque Ewersii Rectoris, qua integritatem reipublicae

academicae tueri et pro viribus augere studuit, cuius statum initio tantum et fine administrationis eius comparare opus erit. Nam omne commodum vel detrimentum, quod accipit eiusmodi Institutum, etsi Praefecto eius non tribui potest, ex successu tamen, post tam longam et continuam annorum seriem, de auctore universae rei judicare licet. Hinc videmus, Universitatem litt. Dorpat. spatio supra memorato, et quod totam vim et rationem eius et quod immunitates attinet, salvam et incolumem stetisse; quin acta etiam Senatus academici demonstrant, non id quidem otiose spectando effectum esse, sed Ewersio semel atque iterum copiam fuisse factam, qua usus est fideliter, omnibus ingenii viribus et juris sui auctoritate pro conservatione atque incolumitate gravissimae amplissimaeque rei, curis eius mandatae, propugnandi.

Jam singulas res recognoscamus et intervallo tredecim annorum velut vivam imaginem reipublicae academicae nobis proponamus, quo tempore Ewersius cuiusque rei gestae moderatorem et verum antistitem civitatis academicae egit, tum sane certam spem concipiemus fore, ut vigor et industria huius Instituti in longa tempora nullam circumscriptionem vel deminutionem subitura sit.

Primum, quod adinet officium docendi, praeterquam quod decreto 4 Junii 1820 tria munera Professoris extraordinaria in ordinaria mutata sunt, quibus accedebant quatuor ordinaria recens instituta, ex edicto 12 Maii 1827 munus Observatoris in specula astronomica cum salario annuo rubelorum argenteorum 600, et edicto Aprilis 1829 Professoris architecturae extraordinarii separatam cathedram cum salario annuo ter millium rubelorum collocatam videmus. Praeterea Senatui academico iterum mandatum erat, ut condiciones ferret, quibus cathedra, artem veterinariam docendo serviens, erigeretur. Satis igitur constat, sublatum edicto 3 Aug. 1830 munus Professoris, scientiam militarem docentis, nullam aliam habuisse causam, quam quod haec ars latius pateret, quam cui una cathedra sufficeret, schola vero, omnem rem militarem complectens, extra fines Universitatis litt. sita esset.

Altera res, qua Ewersius, praeses Universitatis litt. omnem auctoritatem muneris sui ostendebat, spectat ad collectiones litterarias, quibus, dum ille academicis rebus praeerat, accessio haud mediocris contigit. Hae collectiones aderant omnes quidem, quum Ewersius magistratum iniret certaue pecunia instructae,

haec autem vel aliis Institutis nimis parce adnumerata fuerat vel tantum in aliis progressum fecerant litterae, ut accessiones maiores requirerentur. Jam citato tempore accepit

Bibliotheca academica . . 55491 Rb. 73 Cp.

Specula astronomica ad aedificia exstruenda 45548 Rb. 24½ Cp., detractis 10000 Rb. quae ex elocato domicilio astronomiae Professoris redeunt; tum ad impensas typographicas instrumentaque comparanda (exceptis mutuo suntis 26709 Rb. 63 Cp. ad mercandum magnum, quem vocant, Refractorem) 35455 Rb. 14½ Cp.

in summa 71003 — 39 —

Hortus botanicus, in aedificia 16592, in cetera 15188 Rb.

20 Cp. 31780 — 20 —

Museum zoologicum . . 14630 — 37½ —

Museum mineralogicum . 6080 — —

Museum chemicum . . . 2244 — —

Museum artis 3005 — 90 —

Nosocomium academicum

in aedificia 10841 Rb. 4 Cp.

ceteraque 4632 Rb., in summa 15473 — 4 —

Theatrum anatomicum in
aedificia 55000 Rb. et cetera
2188 Rb. 20 Cp. 57188 Rb. 20 Cp.

Hippodromus acad. in ae-
dificia 61716 Rb. 49 Cp., in
equos 4000 Rb. 65716 — 49 —

Summa omnium pecuniarum, quae erogatae
sunt in Instituta litteraria, efficit 322613 Rb.
32½ Cp.

Tertia via, qua studium litterarum in hac
Academia ultra priores fines promotum est, iti-
nera sunt, litterarum causa facta, in quae,
Ewersio Rectore, praeter annuam pecuniam
primo constitutam, 4000 Rb., liberalissimus
Princeps largitus est:

Ad perlustranda juga Al-
taica (exceptis 1000 Rb. ad na-
turales res emercandas) . . . 10000 Rb. Cp.

Ad iter per montes Uralen-
ses faciendum (detractis 2000
Rb. ad fossilia coëmenda) . . 6000 — —

Ad iter Moscoviense, quod
investigationem fontium, juris-
prudentiae servientium, spe-
ctabat 3000 — —

Ad gradus per Rossiam di-
metiendos (sepositis 11251 Rb.

1½ Cp. quibus instrumenta astronomica emerentur) omnino 60000 Rb. promissa, usque ad a. 1830 soluta 11917 Rb. 70 Cp.

Senffio candidato ad architecturam peregre discendam . 2240 — —

Neukirchio cand. ad veteres linguas peregre excolendas 2586 — 50 —

Fedorowio cand. itineris, quod in montem Ararat fieret, socio 4940 — —

Impensarum restitutio in iter factarum, quod inquisitionem montis Ararat spectabat 12000 — —

Summa 52684 — 20 —

Nec parvae pecuniae libellis imprimendis extra ordinem decretae sunt, Ewersio academicas res administrante; nam praeter 15103 Rb. 24 Cp., quae jam supra memorata sunt in singulis Institutis, omissisque ducentis exemplaribus duorum operum pretiosissimorum, naturae historiam spectantium, quae publice cõemta sunt, insuper praebebantur:

Ad imprimendam descriptionem Universitatis litterariae 11190 Rb. 37½ Cp.

Ad fragmenta arabica typis exscribenda 664 — 30

Ad Augustanam Confes-		
sionem prelo subiiciendam	. 1350 Rb.	Cp.
Ad alios libros edendos	3000 —	—
	<hr/>	
Summa	16204 —	67½—

Non tam stricte quidem, necessario tamen pertinebant ad litterariam vim et naturam civitatis academicae aliae quaedam haud mediocres impensae, ad quas jam saepe, citatis annis, pecuniae extra ordinem decretae sunt. Huc pertinent:

Aedificationes minores, in-		
tus facta domorum institutio,		
res ad securitatem praestandam		
necessariae, solennitates etc.	41138 Rb.	89 Cp.
Gratificationes	8700 —	—
Sumtus in cancellariam rem		
facti	30245 —	83½—
	<hr/>	
Summa	80084 —	72½—

Praeterea hoc temporum intervallo videmus vim et industriam Universitatis litt. liberalissime auctam pluribus Institutis, studiosae juventuti servientibus.

Die 5 Novembris 1819 schola medica in usum discipulorum quadraginta constituebatur, in quam imperatoria munificentia semel facta solutio 3900 R. ad numerum lectorum in nosocomio academico augendum, annua exsolutio 7800 R. in usum eorum et 30000 R. in singu-

los annos ad cultum victumque discipulorum praebita sunt.

Mense Aug. 1823 conditum est Seminarium discipulorum Lithuanicorum gratia, cuius annua pecunia efficit summam 1200 R. argenteorum.

Mense Sept. 1823 Univers. litt. Dorp. quinque discipuli ex Caesareo paedagogio commendati sunt, quorum cuique suppeditantur quotannis 950 R. quorumque numerus, aliis vacua loca obtinentibus, ab eo inde tempore permansit.

Mense Junii 1827 in Seminarium theologicum, quod duodecim adolescentibus patet, erogabantur 2350 R. (B. Ass.) cum annua pecunia 2400 R. argenteorum.

Denique ex mense Julii 1828 Institutum existit, quod undeviginti discipulos, munus docendi in Academiis patriae suscepturos, conformabit, quibus singulis praebentur quotannis 1200 R.

Data hucusque his omnibus Institutis impensaue sunt 530579 R. 49 Cp., ergo summa omnium pecuniarum, quae extra ordinem, Rectore Ewersio, liberalissime Universitati litt. Dorp. donatae sunt, facit 1002166 R. 41½ Cp. — plus decies centena millia Rubelorum! Huc si addideris pecunias, extra ordinem scholis

concessas, Universitati litt. Dorp. subiectis, 600000 R., ad quas impetrandas Ewersius, praeses Collegii, cui cura scholarum mandata est, non minus contulit, quam ad supra memoratas, tum totum facit amplius decies quinquies centena millia Rubelorum.

Quis est, qui nesciat, unde tot et tantae largitiones cum compluribus aliis in hanc Universitatem litt. redundaverint? Sane praeclarissima sunt documenta imperatoriae munificentiae atque amoris in litteras verecundiaeque Superiorum. Quem vero nostrum latet, quam partem horum omnium habuerit Ewersius, et pro acerrimo cuiusvis disciplinae studio et qua erat fide gratiaque apud Superiores.

Una, quod dolendum est, haud interrupta cura, prae ceteris Praesidi Universitatis litt. imposita, erat aliorum praeceptorum acad. co-optatio, aliorum subrogatio in locum eorum, qui dimissione, accessione, praecipue infirma valetudine et morte vacuas cathedras, quarum numerus etiam auctus est, vix credibili frequentia reliquerant. Quippe omnium, anno 1818 Professoris vel Magistri vice fungentium, non supererant, Ewersio decedente, nisi ordinarii sex et duo Lectores eodemque spatio temporis suffecti sunt: Professores ordinarii theologiae sex, jurisprudentiae octo, medicinae

sex et philosophici ordinis duodecim; tum Professores extraordinarii quinque, privatim docentium vacua loca sex, Lectorum septem et artium Magistrorum quatuor, omnino igitur quinquaginta quatuor loca expleta sunt, ut brevi spatio annorum tredecim numerus suffectorum multo superat omnem coetum Magistrorum, qui nunc sunt numero quadraginta tres. Quem vero praeterit, in eligendis Praeceptoribus non artem modo sed et honestatem moresque ita respici apud nos, ut raro in aliis Academiis, is facile obstacula et difficultates intelliget, quae in restituendis tot muneribus Magistrorum superandae erant; qui vero meminerit, quam ipse partem huiusce rei habuerit, testabitur sane, quam rara rerum hominumque cognitio, respectu simul habito tam diversarum disciplinarum, haec agitantem Rectorem duxerit.

Et in Cancellaria vacuefacta quidem erant haud pauca loca, tamen pauciora quam inter Magistros academicos. Eorum enim, quos Ewersius, Rector factus, invenerat, quatuor supererant, cum ipse decederet. Ewersius vero non solum curae habuit, omni, qua par erat, religione, ut vacua loca explerentur, sed in ordinandis negotiis, quod eius erat studium et diligentia, vel minimas ipse res inquirebat et certa cuique praecepta agendi dabat, ut ego

confidam, eum in longa tempora officiorum academicorum ducem fore.

„Rector, ut §. 53 Statuti praescribit, Senatui academico praesidet atque omnibus, quae eo pertinent, Collegiis.“ Quemadmodum delectamur, ubiubi hominem videmus, suas res promte, diligenter, apte libereque gerentem, ita nobis etiam gaudio erat, Ewersium nostrum Rectorem agere cernentibus. Sane is erat in negotiis versatus, si quis unquam hoc loco fuit. O mirum ordinem eius, perspicuitatem, elegantiam cum incredibili quadam referendae rei subtilitate! Quanta gravitas, quanta tranquillitas, quantum in deliberando consilium!

Jam omnia praemunita erant, quae jus, quae lex, quae aequitas requirerent; eo Praeside raro res diutius obscura fuit vel dubia, quamvis arduus et difficilis videretur exitus, quem ille dux facile, cum consensu omnium, inveniebat, ut ceteris officiorum societas gaudium, non labor esset. Quis enim invitus adest, ubi veritas, ubi constantia cum lege fideque praevalent. Potueratne Ewersius sine hac intelligentia diligentiaque inter viros, optimaquaeque scite et prudenter quaerentes, tredecim continuis annis auctoritatem suam haud imminutam tueri?

Quam late paterent negotia, quae Rectori Ewersio iniuncta essent, plane quidem intelli-

genus, si rationem rerum, in singulis Collegiis academicis gestarum, inierimus. Ab anno 1818 usque ad 1830 incl. ex commentario actorum actae sunt in

Senatu academico causae	5182
in Directorio	6255
in Camera reddituum	14101
in Collegio scholariali	18870
in Iudicio academico	4130
ante Tribunal Rectoris	6550

Summa 55088

Qui studium hominis et laborem in rebus gerendis ex numero Actorum iudicaverit, hanc computationem, cum aliis similibus collatam, non maximam esse facile inveniet, qui vero non ignoret, in multitudine levium causarum multas etiam esse diligentissime inquirendas et omnino nullam lente et segniter tractatam esse, sed horum quemque numerorum velut aptam praebuisse materiam ad extruendum communi vita dignum aedificium, is hunc conspectum in deterius non trahet nec, quod inde efficitur, vilipendet, Eversum Rectorem singulis diebus plus minus tredecim causas egisse.

Hae vero actiones graviores etiam censuram subeunt. Scilicet Acta Senatus academici omnia cum commentariis Actorum tradita sunt Superioribus, qui cognoscerent; praeterea ad

eosdem quotannis relatio generalis de summa Universitatis litt., de gravissimis casibus eius et negotiis delata atque insuper universa res rationum a Censura, ad recensendas rationes totius imperii constituta, gravi examini subiecta est, in quo Ewersio maxime cordi fuit, ut peritis illis religiosisque Viris quamlibet rem explicaret, quae praecipue pertineret ad priores annos, quibus nondum certus computandi modus fuisset praescriptus et toti Senatui academico, cui provincia rei nummariae permissa est et a quo repeti ratio potest, exoptatissimam rem pararet, nempe ut summum illud Collegium, rem nummariam totius imperii percensens, necessaria Universitati litt. testimonia de justa omnium pecuniarum ratione, quoad singulos annos, ab anno 1812 usque ad 1830, exceptis nondum perlustratis annis 1823, 24, 25 et 30, in optima forma dederit.

„Rector est“, ita etiam vult Statuti §. 53, „summus magistratus civitatis academicae atque censor morum et moderator disciplinae.“

Universitas quaeque litteraria si eum, quo constituta est, finem assequetur, ut sit Seminarium communis omnium culturae, opera ac studium eius non artes solas et disciplinas spectabit nec prae cultu ingeniorum mores negligere licebit. Morum disciplina domestica

nititur illa quidem educatione, civilis autem iure communi et legibus; academica vero neutrius est tota, sed medium tenet inter utramque, quapropter Universitati litt. propria et sua sunt praecepta disciplinae tractandae, quae a legibus civitatis discedunt. Paret igitur juvenus academica proprio tribunali, aetati eius et ad tempus constitutae conditioni accommodato, cui expressis verbis praescriptum est, ut causas delictorum respiceret, veram eorum naturam cognoscendi causa. Tum vero saepe fit, ut, quamquam prae se ferant delicta miram speciem gravitatis, re vera parvi sint momenti; contra vero in speciosa levitate eo graviora et perniciosiora appareant — ut illa leviter tantum corripiantur, in haec severius animadvertatur. Res vero omnino perverteretur, si hanc ei vim subiiceret, tamquam per institutionem istam civi academico juris plus minusque officiorum, quam ceteris concederetur et disciplinae academicae ratio in mediocritate animadversionum verteretur. Quemadmodum non licet hominem, qua talem, per diversas eius aetates, si corporis simul animique rationem habes, ex quantitate pendere, ita ineptum esset, in iis rebus, quae ad corpus animumque explicandum pertinent, gradus tantum quantitatis admittere. In tam laxa et dis-

soluta agendi ratione quanta inesset contemptio adolescentis, qui tam prope abest a virili aetate! Profecto dignitatem hominis et intelligentiam certa et fixa consilia ita nobilitant, ut aeternae leges decori sunt universo mundo. Qui se super illa extollere conaretur, ei sane comparandus esset, qui lapidis alte eiaculati lapsum sistere vellet. Turbaret quidem in angulo quodam terrarum perbreve tempore moralem conditionem hominum, quemadmodum lapis pilae aëriae annexus, speciosam declinationem a naturae necessitate ostenderet; ut vero haec per immensa spatia coeli haud dubie, nulla re mediante, vim suam adscendendi amittit, sic quidquid pacem animorum dirimit, si animi tumor et stolidi vis, modum excedens, cessaverit, velut in lene et continuum flumen infiniti ordinis rerum relabitur. Bene agitur cum humano genere, si persvasissimum habeat, finitis hominum institutionibus praeclaram inesse atque immutabilem morum legem, quae per et propter se, non fluxi et caduci emolumenti causa coli vult atque observari, cuius legis constantem vim et irresistibilem nisum flectere homuncionibus non magis datum est, quam si quis físicas leges inhibere vellet.

Jam oculos rursus in Rectorem nostrum convertentes, animadvertimus in disciplina aca-

demica exercenda, quod saepe est difficile factu, utrumque temperatum, prout res postulabat, scilicet comitatem cum severitate mixtam, id quod Annales jurisdictionis et disciplinae academicae non minus, quam fides et studiosae juventutis et ceterorum, qui nobiscum versantur, testabitur.

„Rectori, ut verba sunt in §. 54, in Senatu academico et ceteris, quibus praesidet, Collegiis, unum suffragium est, quod, ceteris paribus, momentum rei facit. Quam legem palam servare, re autem vera eludere, facile quidem factu est et, proh dolor! haud raro fit, ut bene novimus. Quis ignorat hanc in magnis parvisque coetibus rationem, sive suam aliquis respicit utilitatem, seu opinatur, sese hoc modo communi rei consulere, aliorum praeoccupandi animos et in suas partes trahendi? Nec Ewersius quidem fastidivit familiares secretasque deliberationes, libentius tamen fugit, ut haud raro in Consilio publico, inscientibus amicis, quorum privatum colloquium vitaverat de industria, quod cordi maxime fuerat, proponeret.

„Necessitate urgente — verba sunt §. 55 — et communi re Universitatis litt. jubente, si spatium non datur Senatum Academicum cogendi, Rector vicem omnium supplens, neces-

sarium init consilium, cuius in proximo conventu Directorii academici rationem reddit, ut, quae porro sequentur, illud praecipiat.“ Casus vero tam extraordinarii minime inciderunt, ut Rector nondum adactus fuerit ad hoc jus suum adhibendum.

Secundum §§. 56 et 57 „Rector nomina Studiosorum in Album academicum refert, ut leges statutae praescribunt.“ Quam legem Ewersius religiose secutus, intra tredecim annos chirographo suo, saepe oculis laborans, intulit in Album nomina juvenum 1645, qui per eum in numerum civium academicorum adsciti sunt, exceptis, qui breviori vel longiori intervallo denuo nomina professi sunt.

Statuti §. 58 tradit „Rectori magnum sigillum Universitatis litt.“ Profecto Ewersius adservavit hoc sigillum veritatis et sapientiae fideliterque tutatus est ab exitio et dedecore. Et e Vestris manibus, Viri honoratissimi, qui Senatum Academicum constituitis, grato animo et religiosae mentis sensu ego accepi.

Cautum est §. 59, ut omnes ad Universitatem litt. delatae causae Rectori tradantur, exceptis, quae iudicio Appellationis et Revisionis permittuntur, quaeque in §. 167 enumeratae sunt. Jam praetermitto, quam lex ista licentiae et pigritiae ansam praebeat, cuius rei

mentio aliena sit ab ea, quam nunc agimus rem; moneo tantum, Ewersium non solum non invitum licitam quamque causam accepisse, sed studiose etiam adiuvasse. Equidem bene scio et hoc loco apud omnes testor, me in suscipiendis rebus academicis maximum omnium rerum ordinem et diligentiam deprehendisse, nec, praeter causas necessario pendentes, omnino ullam rem neglectam reperisse.

Præeunte §. 60, „Rector, consentientibus Facultatibus academicis, copiam facit dissertationes edendi et pro cathedra defendendi, simul vero consensu Senatus academici inhibere potest. Hoc faciendi omnino nullam habuit causam, at eius permissu doctae disputationes 132 habitae sunt.

Item Ewersius, ex §. 61 Statuti, nomine Senatus academici, praeter Decanos, omnia a Facultatibus academicis data diplomata subscripsit, numero 920 diversi generis et gradus. Utinam quisque possessor eiusmodi testimonii posthac etiam cura fideque dignus fuerit, qua Ordines academici cum Rectore conficere studebant!

§. 62 edicit, „Rector, munere suo perfunctus, in concione solenni magistratu se abdicet, habita oratione temporis accommodata, quod iniungitur etiam in locum eius succeden-

ti.“ Omnibus notum est, quae res tristior anno abhinc coeperit diligentiam Rectoris nostri, quamquam perseverabat in studio, quo civitatem academicam complectebatur, vel proximis ante obitum diebus, paulatim circumscribere, quae tandem coëgerit promissam continuationem muneris in proximum annum recusare et facultatem simul ademerit legi modo citatae satisfaciendi, cui profecto soli obsequi non potuit. — Non obsecutus est? immo hoc etiam officium, quantum par erat, aptissima oratione complevit. Kal. Nov. superioris anni cooptatio Rectoris in annum sequentem ex legis praescripto facta est. Nam commune omnium desiderium tam carum caput, dum vita eius suppeteret, principem rerum in mediis studiis nostris conspicere cupiens, electionem tertiam decimam in eundem flectebat. Decani cum Prorectore confestim a Senatu academico delegabantur, qui laboranti factum aperirent et preces duodecies factas et impetratas repeterent. Tum vero ille in hoc solenni conventu voce quidem exili, sed omni, qua solebat, dignitate, tam liquide, tam diserte atque unice, quam, integra valetudine, lubentissime exaudivimus, in hunc modum orsus est: „Quid agitis, amici! sane modum excessistis. Valetudo mea jam omnes vires, quibus Universitati nostrae

litt. prodessem, ademit, cui, si possem, usque ad extremum halitum servirem. Tributus mihi titulus, quia nihil amplius praestare possum, honor esset, quem minime affecto, qui tamen honor delatus nova mihi caraque merces est levium studiorum meorum, pro qua peto a Vobis, ut nomine Senatus academici maximas, quas ago gratias habeoque accipiat, cum ardentissimis precibus, ut benignissimum Numen semper propitium sit Universitati litt., mihi carissimae.“ Quis est, qui aliam orationem desideret in deponendo munere, cui bene praecatus est Moriens tantae simplicitatis atque humanitatis.

„Si Rector aegrotat“ — verba sunt ultimae §. 63 — vel legitimis ex causis absens est, inter Assessores Senatus academici Prorectorem sua vice functurum suoque periculo constituit. Si res extraordinaria prohibeat, quominus ipse eligere possit, tum proximi anni Rector Prorectorem aget. Illic vero si delatum munus vel suscipere non possit vel nolit, Senatus academicus e suo corpore alium cooptat.“

Cum Ewersius aeger mihi res academicas gerendas permisisset tertioque die ante obitum, ut modo dixi, Rectoris munus expressis verbis repudiasset, mihi fidem habuit Senatus academicus voluitque ut solus periclitarer vires

meas. Itaque me Rectorem Universitatis litt. in annum 1831 renuntiatum, usque ad impetratam Superiorum comprobationem ad tempus Prorectorem constituit. Equidem, an fiducia, quam in me posuit Senatus academicus, dignus sim, disceptare nolo, immo voluntatem venerabilis Collegii colo observeque, quae, ut ineuntem magistratum, sic quoque tempore locoque administrationis meae, secundum legem, me semper agitantem ducet. Quod in justa diffidentia virium mearum e studiis Vestris atque amore in civitatem academicam exspectare licet, jam experientia edoctus comperi; quod curis meis commendata juvenus sit collatura, ut nobis omnibus propositum consequar finem, bona eius voluntas sola sperare licet; — quod vero solum faciat, ut omnia bene vertant, in nostra potestate non est, sed Eius, qui olim cum hominibus versabatur, ad quem hodie ardentissimas preces tollimus, ut propitius sit Imperatori nostro atque omni operi, nomine Eius incepto!
